

50m

**ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจ
สินค้าเกษตรแปรรูป**

นางไพรินทร์ กล้าโภชน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2549

**Potentials of Small and Micro Community Enterprise Groups in Tak Province for
Business Operations of Agricultural Processing Products**

Mrs. Pirin Khlampod

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension
School of Agricultural Extension and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

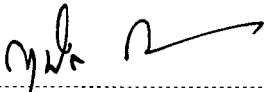
2006

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจ
สินค้าเกษตรแปรรูป
ชื่อและนามสกุล นางไพรินทร์ กล้าโกชนันท์
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สีสังข์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์วิชา อธิปอนันต์)

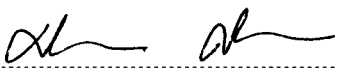

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สีสังข์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
ส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล)

วันที่ 22 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2550

ชื่อวิทยานิพนธ์ ศึกษาของกุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป
ผู้วิจัย นางไพรินทร์ กล้าโภชน ปรียัญญา เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) อาจารย์ที่ปรึกษา
 (1) รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ ติสังข์ (2) รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง ปีการศึกษา 2549

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป (2) เพื่อศึกษาระบบการผลิตและการตลาดของกลุ่ม (3) เพื่อศึกษาการดำเนินงานของกลุ่ม (4) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป กลุ่มตัวอย่าง 115 คน วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หากสถิติโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุแบบขั้นตอน ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่าด้านสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ผู้ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปเป็นเพศหญิงมีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี โดยเฉลี่ยมีอายุ 49 ปี ส่วนใหญ่อยู่กับคู่สมรสและจบการศึกษามัธยมศึกษา การตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และพอใจในกิจกรรมของกลุ่ม มีอาชีพหลักคือการทำนา และรับจ้าง ด้านอาชีพรองพบว่ามีการแปรรูปพืชผัก ผลไม้ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปสูงสุด 15 ปี รายได้ของครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรต่อปี (2549) โดยเฉลี่ย 53,523 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปี 2549 โดยเฉลี่ย 90,000 บาทต่อกลุ่มต่อปี รายได้ของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรม/ต่อคนในปี 2549 เฉลี่ย 4,000 บาท จากผลการวิจัยพบว่าการดำเนินงานของกลุ่มมีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปรวม 5 ด้านดังนี้ 1) ศักยภาพด้านการทำงานของคณะกรรมการ พบว่าการผลิตส่วนใหญ่สมาชิกเคยเข้ารับการอบรม จี.เอ็ม.พี. กลุ่มผู้ผลิตให้ความสำคัญเรื่องการจัดระเบียบตำรับอาหาร ออ.และมพ. ร้อยละ 69.6 กลุ่มมีการจัดระเบียบตำรับอาหาร ออ.และมพ. เนื่องจากทำให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในการซื้อสินค้า กลุ่มจำนวนเกินครึ่งหนึ่งมีการควบคุมการผลิตสินค้าตั้งแต่วัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ และส่งตรวจวิเคราะห์ จุดค้อยที่ค้นพบถึงแม้ว่าสมาชิกกลุ่มจะเคยเข้ารับการอบรม จี.เอ็ม.พี. แต่ยังมีสมาชิกบางส่วนที่มีความรู้ ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องในเรื่อง แนวทางการผลิตอาหารตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดี (จี.เอ็ม.พี.) วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตและการเก็บรักษาอาหาร (2) ศักยภาพด้านคุณสมบัติของคณะกรรมการ พบว่าคณะกรรมการกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนการตลาดแต่มีการเพิ่มจำนวนร้านค้าขายส่งและขายปลีก มีการกำหนดราคาขายส่งและปลีกที่เหมาะสม มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์หลายราคา กลุ่มได้มีการเข้าร่วมเจรจาธุรกิจกับหน่วยงานราชการต่างๆ กับทุกองค์กร อาทิ ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน พบว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มมีร้านค้าจำหน่ายเป็นของตนเองจำนวน 1-2 แห่ง มีการบริการหลังการขายในเรื่องการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องผลิตภัณฑ์ กลุ่มส่วนใหญ่มีการสร้างเครือข่ายในเรื่องวัตถุดิบ เครือข่ายแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายด้านการตลาดตามลำดับ (3) ศักยภาพด้านกรรมมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่าระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปมีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์เป็นไปทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปนานขึ้น จึงทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ของสมาชิกดีขึ้นด้วย (4) ศักยภาพการลงหุ้น การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิต พบว่ากลุ่มส่วนใหญ่หาเงินทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมจากการลงหุ้นของสมาชิก และกลุ่มมีระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปนาน จึงทำให้สมาชิกเกิดความคุ้นเคยไว้วางใจในการบริหารงานของคณะกรรมการจึงทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมมาก ในการลงหุ้น การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่มดีขึ้นด้วย (5) ศักยภาพด้านมาตรฐานของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน พบว่ามีการสนับสนุนของหน่วยงานระดับมาก ในด้านการจัดทัศนศึกษาดูงาน ซึ่งระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปมีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนของกลุ่มในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์เป็นไปทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการทำธุรกิจของกลุ่มนานขึ้นทำให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีโอกาสให้การสนับสนุนระดับมากขึ้นด้วย

คำสำคัญ ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป จังหวัดตาก

Thesis title: Potentials of Small and Micro Community Enterprise Groups in Tak Province for Business Operations of Agricultural Processing Products

Researcher: Mrs. Pirin Khlampod ; **Degree:** Master of Agriculture (Agricultural Extension); **Thesis advisors:** (1) Dr. Sunan Seesang, Associate Professor; (2) Dr. Jinda Klibtong, Associate Professor; **Academic year:** 2006

ABSTRACT

The objectives of this study were (1) to study social and economic state of community enterprise groups in Tak Province for business operations on agricultural processing products; (2) to study their producing and marketing system; (3) to study their business operations; and (4) to study problems and suggestions on their business operations. This study was a survey research.

The population in this study were members of the community enterprise groups. 115 Samples were selected by using simple random sampling methodology. The data were collected by using constructional interview forms. The statistical methodology used to analyze the data by computer programs were percentage, mean, standard deviation, and multi – stage regression analysis.

The findings of this study were as follows: For their social and economic state, it was found that all of the members of the community enterprise groups were female, aged between 41 and 50. Their average age was 49 years. Most of them were married, and educated at primary level. Their reasons to attend the groups were to utilize their free time and the activities of the groups satisfied them. Their main occupations were farmer and employee, and their second occupation was food processor. The maximum duration of their operating agricultural processing products was 15 years. The average income of their family obtaining from both agricultural and non – agricultural sections in 2006 was 53,523 Baht/family/year. The average income of the groups obtaining from the production of agricultural processing products in 2006 was 90,000 Baht/group/year, and the average income of the members obtaining from their attending the activities of the groups in 2006 was 4,000 Baht/person. It was also found that there were 5 aspects of the potential of community enterprise groups for business operations on agricultural processing products, these were (1) for the potential of the committee operation, it was found that most of the members used to be trained in G.M.P. product processing courses. The groups realized the importance of making their food ingredients protected by a patent and the recommendation of the Food and Drug Academy to convince their consumers of the quality of the products, thus, 69.6% of them made their food ingredients protected by a patent and the recommendation of the Food and Drug Academy. More than half of the groups had controlled every stage of production, from raw materials, packaging, to sending them to be tested by relating sectors. Although most of them had been trained in G.M.P. courses, they had some improper knowledge of product processing as G.M.P. guidelines, equipment usage, and food preservation; (2) for the potential of the qualification of the committee, it was found that most of the committee had no marketing plans, except increasing the quantity of the wholesale and retail outlets, specifying the appropriate wholesale and retail price of the products, and developing the packaging of the products to be packed in a variety of price. The groups dealt with public, state – owned enterprise, and private sectors in their business operations. Half of the groups had a few shops on their own, they had after – sale service to give the information about their products and most of them built up their own network of raw materials, knowledge sources, and marketing respectively; (3) for the potential of their participation in the business operations, it was found that the duration of their business operations on agricultural processing products related positively to the potential of the business operations resulting from the participation of the members at 0.05 statistical significance, and the two variables correlated with each other. It showed that the more the duration of their business operations lasted, the more the members participated in the operations; (4) for the potential of their share buying, savings, and taking out loans, it was found that most of the groups were funded by share buying of the members. The duration of the business operations that lasted long led to the members' trustfulness on the operations of the committee, and made much more participation of the members in share buying, savings, and taking out loans; and (5) for the potential of the support of the public and private sectors, it was found that the support of the public and private sectors was at "much" level. The members had opportunities to have field studies. The duration of their business operations related positively to the potential resulting from the support of both the public and private sectors at 0.05 statistical significance, and the two variables correlated with each other. It showed that the more the duration of their business operations lasted, the more the public and private sectors supported their operations.

Keywords: Potentials of Small and Micro Community Enterprise for Business Operations of Agricultural Processing Products Tak Province

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์ และรองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยนครราชสีมา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างดียิ่งตลอดมา อาจารย์วิทยา อธิปอนันต์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนการทำวิจัยจากผู้บังคับบัญชา นายวิจิตร ช่วยพิทักษ์ ตำแหน่งเกษตรจังหวัดตาก ที่ให้โอกาสในการศึกษาในครั้งนี้และได้รับความร่วมมือจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ที่อยู่ในพื้นที่ 7 อำเภอของจังหวัดตาก ในการตอบแบบสัมภาษณ์จากสมาชิก ซึ่งผู้วิจัยถือว่ามีค่าและเป็นพระคุณยิ่ง

ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนจากนายสมชาย กล้าโกชน์ สามี และนายชัชชัย กล้าโกชน์ นายศุภกร กล้าโกชน์ บุตรชายทั้ง 2 คน พี่น้องทั้ง 4 คน เพื่อน ๆ ทุกคนที่ให้กำลังใจ ซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นแรงใจสนับสนุนที่มีค่าเป็นอย่างยิ่ง ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ผู้วิจัยขอมอบให้ผู้สนใจในการการศึกษา กุศลอันพึงมีจากการวิจัย ผู้วิจัยขอมอบแด่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ และท่านผู้มีพระคุณทุกท่าน ความบกพร่อง ที่มีทั้งหมดผู้วิจัยขอรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ไพรินทร์ กล้าโกชน์

มิถุนายน 2550

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
สมมติฐานการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
ข้อมูลทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตการเกษตรของจังหวัดตาก	8
พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	10
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก	17
แนวคิดและขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมให้ผลิตในระดับชุมชน	18
ระบบการผลิตและมาตรฐานผลิตภัณฑ์	23
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกิจกลุ่ม	25
แนวคิดเกี่ยวกับการตลาด	31
แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจการเกษตร	37
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	45
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	45
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	47
การเก็บรวบรวมข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูล	49

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
ตอนที่ 1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป	50
ตอนที่ 2 ระบบการผลิตและการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตร แปรรูป	59
ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป	70
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกต่อการดำเนินงานของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน	74
ตอนที่ 5 การทดสอบสมมติฐาน	79
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	84
สรุปผลการวิจัย	84
อภิปรายผล	91
ข้อเสนอแนะ	94
บรรณานุกรม	97
ภาคผนวก	101
ก แบบสัมภาษณ์	102
ข แสดงรายชื่ออาหาร 57 ชนิด	115
ประวัติผู้วิจัย	119

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46
ตารางที่ 4.1 สภาพทางสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	52
ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก	56
ตารางที่ 4.3 ระบบการผลิตและการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก ในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป	64
ตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป	71
ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานของ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป	75
ตารางที่ 4.6 แสดงสัญลักษณ์และอักษรย่อของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม	79
ตารางที่ 4.7 ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้านความคิดเห็นของสมาชิกต่อการ ทำงานของคณะกรรมการ	80
ตารางที่ 4.8 ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้านความคิดเห็นของสมาชิกต่อ คุณสมบัติของคณะกรรมการ	81
ตารางที่ 4.9 ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้านความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมี ส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินสินค้า เกษตรแปรรูป	82
ตารางที่ 4.10 ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้านความคิดเห็นของสมาชิกต่อการ ลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อ และปัจจัยการผลิตของกลุ่ม	83
ตารางที่ 4.11 ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้านความคิดเห็นของสมาชิกต่อ การสนับสนุนของภาครัฐและเอกชน	83

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ตารางภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิด	4

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนในปัจจุบันมีการรวมตัวกันเพื่อประกอบกิจการในระดับรากหญ้ากันอยู่มากมาย ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมขนาดเล็ก การรวมตัวมักจะอยู่ในลักษณะกลุ่มกิจกรรมหรือกลุ่มอาชีพที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ และกลุ่มดังกล่าวบางกลุ่มได้มีการทำงานช่วยเหลือกันในลักษณะเครือข่ายอีกด้วย โดยมีปัญหาที่ประสบอยู่คือ ยังไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนอื่น ๆ เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับและการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงเนื่องจากข้อมูลกลุ่มเป้าหมายและความต้องการไม่ชัดเจน ดังนั้นรัฐบาลจึงกำหนดให้มีการออกกฎหมายฉบับหนึ่ง คือ “พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548” เพื่อรองรับการประกอบกิจการของชุมชนให้ได้รับการพัฒนาต่อไป เจตนารมณ์ เพื่อให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ การพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต ไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงขึ้นไป (กรมส่งเสริมการเกษตร 2548 ก:1)

การผลิตและการแปรรูปผลผลิตเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก ส่วนใหญ่ได้มีการพัฒนาการแปรรูปผลผลิตเกษตรมาจากขั้นพื้นฐานแบบเศรษฐกิจพอเพียงขายในท้องถิ่น และชุมชนเป็นส่วนมาก ต่อมาบางกลุ่มได้พัฒนาขึ้นมาเป็นขั้นธุรกิจ ซึ่งมีการแปรรูปผลผลิตเกษตรจากพืช ผัก ผลไม้ในท้องถิ่นเป็นหลัก เช่น ข้าวหอมมะลิ มะม่วง กลัวย มะยม มะขาม มะละกอ มะพร้าว กระท้อน เห็ดโคนและอื่นๆ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจำหน่ายในตลาดร้านค้าภายในหมู่บ้านชุมชนอำเภอ จังหวัดและต่างจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ ข้าวซ้อมมือ ส้มลิ้ม มะม่วงคอง มะม่วงแช่อิ่ม กลัวยอบน้ำผึ้ง กลัวยกวน กลัวยฉาบ มะยมเชื่อม มะยมหยี มะขามแช่อิ่ม มะละกอเชื่อม มะพร้าวเสวย ใ้สีเมียง เห็ดโคนคอง เป็นต้น ปัจจุบันผลิตภัณฑ์อาหารหลายชนิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและได้รับการคัดสรรจากจังหวัดให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อของจังหวัดตาก

กลุ่มผลิตภัณฑ์เหล่านี้ได้ของจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นกลุ่มที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก 2549 ก : 1)

ปัจจุบันมีวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดตาก ที่เคยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมการเกษตรในระหว่างปี 2538 – 2549 ในการดำเนินกิจกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรและจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปี พ.ศ.2549 รวมจำนวน 23 กลุ่มมีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 438 คน กลุ่มเหล่านี้บางกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตลอดปี สินค้ามีมาตรฐานเป็นที่ต้องการของตลาด แต่บางกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ว่างจากการทำการเกษตร แต่ส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านตลาด จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาว่ากลุ่มเหล่านี้มี ระบบการผลิต ระบบการตลาด และมีการดำเนินธุรกิจของกลุ่มอย่างไร เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนส่งเสริมพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายในจังหวัด ที่มีกิจกรรมรูปแบบเดียวกันให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยพัฒนาวิสาหกิจชุมชนระดับพื้นฐานให้ก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูง ทั้งนี้จะส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเจริญเติบโตต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป
- 2.2 เพื่อศึกษาระบบการผลิตและการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป
- 2.3 เพื่อศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป
- 2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ระบบการผลิต การตลาด การดำเนินงาน และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถนำมากำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ (indepent variable) เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก ได้แก่

3.1.1 อายุ

3.1.2 ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม

3.1.3 ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

3.1.4 รายได้ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร

3.1.5 รายได้ของสมาชิกต่อการร่วมกิจกรรมของกลุ่มในปี 2549

3.1.6 รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มในรอบ ปี 2549

3.2 ตัวแปรตาม (dependent variable) เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก ในด้านมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรแปรรูป และการบริหารธุรกิจกลุ่ม ได้แก่

3.2.1 การทำงานของคณะกรรมการ

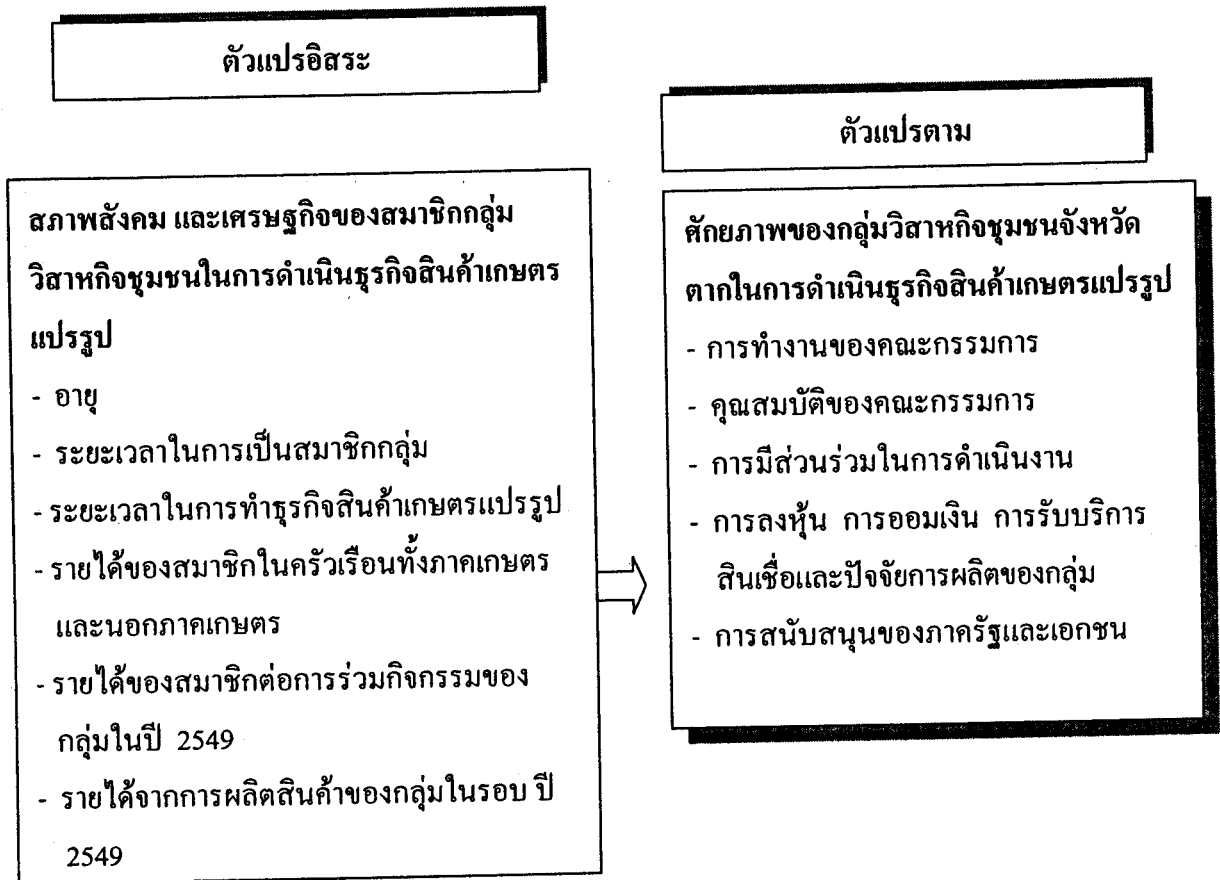
3.2.2 คุณสมบัติของคณะกรรมการ

3.2.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3.2.4 การลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่ม

3.2.5 การสนับสนุนของภาครัฐและเอกชน

จากตัวแปรทั้ง 2 กลุ่ม สามารถนำมากำหนดเป็นรูปแบบจำลองกรอบแนวคิดของการวิจัยและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในการวิจัยได้ดังภาพที่ 1.1 ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

4.1 ตัวแปรอิสระได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป รายได้ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร รายได้ของสมาชิกต่อการร่วมกิจกรรมของกลุ่มในปี 2549 รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มในรอบปี 2549 มีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ด้านการทำงานของคณะกรรมการ

4.2 ตัวแปรอิสระได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป รายได้ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร รายได้ของสมาชิกต่อการร่วมกิจกรรมของกลุ่มในปี 2549 รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มในรอบปี 2549 มีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ด้านคุณสมบัติของคณะกรรมการ

4.3 ตัวแปรอิสระได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป รายได้ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร รายได้ของสมาชิกต่อการร่วมกิจกรรมของกลุ่มในปี 2549 รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มในรอบปี 2549 มีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4.4 ตัวแปรอิสระได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป รายได้ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร รายได้ของสมาชิกต่อการร่วมกิจกรรมของกลุ่มในปี 2549 รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มในรอบปี 2549 มีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปด้านการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่ม

4.5 ตัวแปรอิสระได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป รายได้ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร รายได้ของสมาชิกต่อการร่วมกิจกรรมของกลุ่มในปี 2549 รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มในรอบปี 2549 มีความสัมพันธ์กับศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ด้านการสนับสนุนของภาครัฐและเอกชน

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้จะทำการศึกษาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป เกี่ยวกับอาหารจำนวน 4 ประเภทได้แก่ 1) ประเภท การคอง การแช่แข็ง การเชื่อม การกวน การหยี 2) ประเภทน้ำพริก 3) ประเภทข้าวเกรียบ และ 4) ประเภทข้าวซ้อมมือ จำนวน 16 กลุ่มมีสมาชิก 115 คน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ศักยภาพ หมายถึง การทำงานของคณะกรรมการ คุณสมบัติของคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิก การลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่ม การสนับสนุนของภาครัฐและเอกชน

6.2 ธุรกิจ หมายถึง การงานประจำเกี่ยวกับอาชีพค้าขายหรือกิจการอย่างอื่นที่สำคัญ และที่ไม่ใช่ราชการ

6.3 วิสาหกิจชุมชน หมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้และเพื่อพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประกาศกำหนด เพื่อเพิ่มศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

6.4 ธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป หมายถึง การผลิตสินค้าแปรรูปจากผลผลิตเกษตรมากกว่า 2 ชนิด เพื่อจำหน่ายอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 2 ปี

6.5 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก หมายถึงกลุ่มที่จดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร

6.6 คุณภาพของผลิตภัณฑ์ หมายถึงลักษณะและคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ซึ่งทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ เช่น สี กลิ่น รส เนื้อสัมผัส ความเลื่อมมัน คำหนิ ความคงตัว คุณค่าของอาหาร

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ด้านการผลิตและมาตรฐานการผลิต สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงการผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากให้ได้มาตรฐาน

7.2 ด้านการตลาด ได้ความรู้ไปใช้ในการพิจารณาวางแผนและส่งเสริมพัฒนาการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก

7.3 ด้านการดำเนินงาน สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของกลุ่มอื่น ๆ ภายในจังหวัดตากให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูง

7.4 ด้านวิจัยที่ต่อเนื่อง สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ทั้งเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตการเกษตรของจังหวัดตาก
2. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก
4. แนวคิดและขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมให้ผลิตในระดับชุมชน
5. ระบบการผลิตและมาตรฐานผลิตภัณฑ์
6. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกิจกลุ่ม
7. แนวคิดเกี่ยวกับการตลาด
8. แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจการเกษตร
9. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตการเกษตรของจังหวัดตาก

ยุทธศาสตร์การเกษตรและสหกรณ์จังหวัดตากปี 2548 – 2551 (สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก 2548: 22 -23) ได้วิเคราะห์สถานะแวดล้อมของจังหวัดตากไว้ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 สภาพทางเศรษฐกิจ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดตาก (GPP) ตามราคาประจำปี พ.ศ 2545 เท่ากับ 19,091 ล้านบาท พ.ศ 2546 เท่ากับ 21,619 ล้านบาท พ.ศ. 2545 เฉลี่ยต่อคนต่อปี เท่ากับ 38,926 บาท พ.ศ. 2546 เฉลี่ยต่อคนต่อปี เท่ากับ 44,456 บาท รายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคเกษตรกรรม คิดเป็นมูลค่า 5,698 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 26.27 ของผลผลิตมวลรวมทั้งจังหวัด

1.2 สภาพทางสังคม

จังหวัดตากมีประชากร 141,515 คน มีครัวเรือนรวม 496,716 คน มีครัวเรือนเกษตรกร 66,304 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 48.58 ของครัวเรือนทั้งหมด

1.3 สถาบันและองค์กรเกษตรกร

จังหวัดตากมีสถาบันเกษตรกรจำนวน 8 องค์กร ได้แก่

- 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 414 กลุ่ม สมาชิก 7,941 คน
- 2) กลุ่มเกษตรกร จำนวน 26 กลุ่ม สมาชิกรวม 5,164 คน
- 3) กลุ่มสหกรณ์การเกษตร จำนวน 27 กลุ่ม สมาชิก 24,565 คน
- 4) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จำนวนทั้งสิ้น 363 กลุ่ม สมาชิก 15,706 คน
- 5) กลุ่มยุวเกษตรกร จำนวน 62 กลุ่ม สมาชิก 1,644 คน
- 6) กลุ่มส่งเสริมอาชีพ จำนวน 223 กลุ่ม สมาชิก 9,135 คน
- 7) กลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 168 กลุ่ม สมาชิก 10,851 คน
- 8) กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ที่เป็นนิติบุคคลจำนวน 38 กลุ่ม สมาชิก 6,319

คนที่ไม่เป็นนิติบุคคล จำนวน 443 กลุ่ม สมาชิก 35,494 คน

1.4 การใช้ที่ดินทางการเกษตร

จังหวัดตาก มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ทั้งสิ้น 1,090,017 ไร่ จำแนกพื้นที่ได้ดังนี้

1.4.1 พืชไร่ จำนวน 667,795 ไร่ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 613,593 ไร่ ถั่วเขียวผิวมัน (ฤดูฝน) 179,111 ไร่ ถั่วเหลือง (ฤดูฝน) 14,527 ไร่ และ ถั่วเหลือง (ฤดูแล้ง) 31,000 ไร่

1.4.2 ข้าว จำนวน 267,293 ไร่

1.4.3 ไม้ผลไม้อื่นต้น จำนวน 126,217 ไร่ ได้แก่ มะม่วง 38,344 ไร่ ส้มโอ 2,127 ไร่ ส้มเขียวหวาน 5,066 ไร่ ถั่วเขียว 5,441 ไร่ ถั่วเขียวหัวว่า 6,800 ไร่ นุ่น 9,417 ไร่ ลำไย 22,820 ไร่

1.4.4 พืชผัก จำนวน 25,534 ไร่ ได้แก่ ผักกาดเขียวปลี 1,867 ไร่ ผักกาดขาวปลี 7,462 ไร่ ผักกวางตุ้ง 1,458 ไร่ แตงกวา 2,262 ไร่ กระถางปลี 3,780 ไร่ กระเทียม 1,335 ไร่ ถั่วฝักยาว 1,220 ไร่ พริกใหญ่ 3,961 ไร่ พริกชี้หูสวน 2,201 ไร่ พริกชี้หูใหญ่ 2,499 ไร่ ข้าวโพดหวาน 3,256 ไร่

1.4.5 ไม้ดอกไม้ประดับ จำนวน 3,177 ไร่ ได้แก่ กุหลาบ และอื่น ๆ เป็นต้น

1.5 การปลูกสัตว์

ปี 2546 จังหวัดตากมีปริมาณโค 162,316 ตัว กระบือ 8,551 ตัว เป็ด 42,839 ตัว ไก่ 666,868 ตัว สุกร 92,243 ตัว โดยเกษตรกรเลี้ยงโคเอง และนำเข้าโคมีชีวิตจากชายแดนไทย - พม่า เข้ามาขุนเป็นการช่วยเพิ่มมูลค่า สร้างอาชีพเกษตรกรรวมทั้ง เป็นการควบคุมป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย ส่งจำหน่ายในจังหวัดภาคเหนือ อีสาน กลาง สร้างมูลค่าให้กับเกษตรกรเป็นจำนวนมาก รวมทั้งการผลิต และขยายพันธุ์โคพันธุ์ตากจะช่วยทำให้เป็นแหล่งผลิตโคที่มีศักยภาพ

1.6 การประมง

ปี 2546 จังหวัดตากมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด รวม 4,638 ครัวเรือน จำนวนบ่อ 5,334 บ่อ เนื้อที่ 3,529.53 ไร่ โดยมีปริมาณมากที่สุดที่อำเภอเมืองตาก แม่สอด บ้านตาก สามเงา จับสัตว์น้ำจืด ได้ 146,430 กิโลกรัม รวมทั้งมีการนำเข้าอาหารทะเลทางด้านชายแดนแม่สอดมาจำหน่ายในจังหวัดและต่างจังหวัด

2. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้กล่าวถึงรายละเอียดไว้ดังนี้

2.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548 : 2) ได้ให้ความหมาย คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

วิชิต นันทสุวรรณ (2544 : 2) ได้ให้คำจำกัดความของ “วิสาหกิจชุมชน” ว่าหมายถึง การประกอบการ ซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิตและทรัพยากรทุกขั้นตอนโดยภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายของชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมด้วย

วิสาหกิจชุมชน จึงมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมดังต่อไปนี้

- 1) การแปรรูปหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตการเกษตรเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตรขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายชุมชน
- 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ไวน์ผลไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่างๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑสถานชุมชน เป็นต้น
- 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งพาตนเองขององค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น น้ำปลา ปุ๋ย เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารและยาสมุนไพร เป็นต้น
- 4) การพัฒนาระบบตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ร้านค้า (ตลาด) ชุมชน ศูนย์สุขภาพ พื้นบ้าน เป็นต้น

เสรี พงศ์พิศ (2546: 39-46) ได้อธิบายความเป็นมาและให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนว่า วิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ Small and Micro Community Enterprise) คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง สำหรับ “ทุน” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่เงินอย่างเดียว แต่รวมถึง ทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ทำให้ผู้คนอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเป็นพี่น้องไว้ใจกัน โดยสรุปแล้วลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชนมี 7 องค์ประกอบ คือ

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
- 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
- 3) ทรัพยากรหรือวัตถุดิบมาจากชุมชนหรือจากภายนอก
- 4) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
- 5) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล
- 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
- 7) มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย

ทั้ง 7 องค์ประกอบล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น โดยฐานสำคัญที่สุดอยู่ที่ การพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นฐานรากของ “ความพอเพียง” ตามแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด โดยชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นฐานรากสำคัญของการทำวิสาหกิจชุมชน ต้องมีการจัดการแบบวิสาหกิจชุมชนที่มีการ “ผนึกกำลัง” (synergy) การปรับปรุงชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ต้องมาจากพลังปัญญา พลังความรู้ที่ได้มาจากการเรียนรู้ และความคิดสร้างสรรค์ โดยนำมาผสมผสานกันทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมแบบเสริมกัน ดังนั้นหัวใจสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอยู่ที่การเรียนรู้ เริ่มจากการเรียนรู้จากวิถีคิดใหม่ คิดให้รอบด้าน คิดให้ทวีคูณ และคิดแบบบูรณาการหรือการประสานพลัง

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548: 1) ได้ให้ความหมายของทุนชุมชน หมายถึง ทุนที่เป็นเงิน ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ทุนที่เป็นผลผลิต ทุนความรู้ ภูมิปัญญา ทักษะต่าง ๆ ประเพณี วัฒนธรรม ทุนทางสังคม หรือความเป็นพี่น้อง ความไว้ใจกันของชุมชน เครือข่าย ความสัมพันธ์ของสมาชิกของชุมชน องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชนที่ควรมี คือ

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
- 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน

- 3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
- 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล
- 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ
- 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
- 7) มีการพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมาย

สรุปความหมาย ของวิสาหกิจชุมชน เป็นการประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกเป็นเจ้าของ ผลิตและกระจายผลผลิต ทั้งด้านการลงทุน การผลิต การแปรรูป และการตลาดซึ่งเป็นการใช้ปัจจัยการผลิตนี้ให้เกิดดอกออกผล ด้านเศรษฐกิจคือ การสร้างอาชีพและรายได้ ด้านสังคม คือ การที่ครอบครัวและชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมรับผลประโยชน์ โดยผ่านกระบวนการของชุมชน

2.2 ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548: 2) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในเรื่อง วิธีคิดและกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด เพราะปัญหาที่ผ่านมาไม่ใช่เรื่องการผลิต ซึ่งชุมชนผลิตได้มากมายจนไม่รู้จะขายที่ไหน ต้องปรับวิธีคิดใหม่ ถ้ายังทำแบบเดิมๆ เพื่อตลาดอย่างเดียวกด้ายกับการ “ปลูกพืชเดี่ยว” ก็จะพบปัญหาแบบ “พืชเดี่ยว” แต่ถ้าทำแบบเกษตรผสมผสานและวนเกษตร ก็เน้นการทำวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้พอกินพอใช้ก่อน แล้วค่อยพัฒนาไปสู่การจัดการเชิงธุรกิจ เมื่อพอเพียงและพึ่งตนเองได้ก็สามารถผลิตให้เหลือเพื่อตลาดได้ ถ้าเกิดขายไม่ได้ก็ไม่เสียหาย ถ้าขายได้ก็เป็นกำไร

ถ้าหากคิดจะนำผลผลิตออกสู่ตลาดก็อาจทำได้ แต่ต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อาจเรียกได้เป็น “สูตรเด็ดเคล็ดลับ” มาจากการรู้จักใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพหรือทรัพยากรในท้องถิ่น บวกกับความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม อยากรู้ก็ควรเริ่มเล็กไปหาใหญ่ สร้างรากฐานเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งก่อน ทำกิน ทำใช้ก่อน ทำทดแทนสิ่งที่ซื้อจากตลาดให้มากที่สุด และหากจะนำผลิตภัณฑ์ตัวเก่งออกสู่ตลาดก็ควรเรียนรู้จัดการจัดการและกลไกของตลาดที่ดี และไม่หวังพึ่งพาตลาดเป็นหลักแต่พึ่งพากันเองมากกว่า

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542: 39) กล่าวว่าวิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเนื่องจากวิสาหกิจชุมชน เน้นความร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อให้พึ่งตนเองได้ และเน้นการใช้ทุนที่มีอยู่ในท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ และสังคม เปรียบเป็นการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2546: 36) ได้กล่าวถึงจุดแข็งของวิสาหกิจชุมชน คือ

- 1) ทุนทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่น

2) ทูทางวัฒนธรรม ซึ่งคือ ภูมิปัญญานำมาประยุกต์ และผสมผสานสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าและมูลค่า

3) ทูทางสังคม อันได้แก่เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนร่วมกันจัดตั้งองค์กรชุมชนและเครือข่ายในเชิงเศรษฐกิจ ร่วมกันจัดการทรัพยากรทางการผลิตต่างๆ วิสาหกิจชุมชนเป็นระบบที่มีหลากหลายกิจกรรมเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเสริมกันแบบบูรณาการ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะนำมาซึ่งการลดรายจ่ายจากภายนอก และสามารถก่อให้เกิดรายได้แก่ครอบครัวและชุมชน ทั้งยังส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง จากการร่วมคิดและร่วมทำ

สรุป วิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของคนชุมชนในชนบทเป็นอย่างมากเป็นฐานรากของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เน้นเรื่องกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการผลิตขั้นพื้นฐานให้พอเพียงกับความต้องการของคนในชุมชน มุ่งให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายเพิ่มรายได้และสามารถในการจัดการหนี้สินของตนเองได้

2.3 ระดับของวิสาหกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548: 1) ได้แบ่งวิสาหกิจชุมชนออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ วิสาหกิจชุมชนพื้นฐานและวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า อย่างแรกเป็นการผลิต การแปรรูป การดำเนินการต่างๆ เพื่อกินเพื่อใช้ในครอบครัวในชุมชน เพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน อย่างที่สองคือการดำเนินการอย่างเป็นระบบและด้วยรูปแบบที่ทันสมัย ใช้ทุนและเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองชุมชน เครือข่าย และตลาดในวงกว้าง

กฤษฎา นิลศรี (2545: 68) ได้ให้ความหมาย ขนาดของวิสาหกิจชุมชน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ วิสาหกิจชุมชนขนาดย่อม มีสมาชิกมากกว่า 15 คน วิสาหกิจชุมชนขนาดจิ๋ว มีสมาชิกตั้งแต่ 5 คน ถึง 15 คน

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2546: 3) ได้แบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชนออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

2.3.1 วิสาหกิจชุมชนทดแทนการพึ่งพาภายนอกชุมชน หมายถึง กิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เน้นการลดรายจ่ายของเกษตรกรและชุมชนหรือเรียกว่า “วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน” เป็นการดำเนินการต่างๆ เพื่อกินเพื่อใช้ในชุมชน เพื่อให้ครอบครัวพึ่งตนเองได้ ให้ชุมชนเกิดความพอเพียงอย่างน้อยให้พอกินหรือพอใช้

2.3.2 วิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลผลิตและทรัพยากร หมายถึง ชุมชนผลิตทางการเกษตร และมีการประกอบการเพื่อนำผลผลิตและทรัพยากรมาสร้างผลิตภัณฑ์หรือเรียกว่า “วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า” เป็นกิจกรรมการนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเข้าสู่ตลาดบริโภค และรวมไปถึง

ผลผลิตทั่วไปที่เหลือกินเหลือใช้ในท้องถิ่นที่นำออกสู่ตลาดบริโภค โดยการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต หีบห่อ การตลาด และการจัดวางต่าง ๆ เพื่อให้สามารถ “แข่งขันได้”

2.3.3 **วิสาหกิจชุมชนบริการ** หมายถึง การประกอบกิจการที่เกิดจากทักษะ ภูมิปัญญา และความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้บริการกับเกษตรกรในครอบครัว ชุมชน และบุคคลทั่วไป

อนึ่ง สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนได้แบ่งระดับของวิสาหกิจชุมชนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) **ระดับครอบครัว** คือการทำกินทำใช้ ในครอบครัว สร้างผลิตภัณฑ์ในลักษณะหลากหลายเพื่อการพึ่งตนเอง ลดรายจ่ายที่เสียไปจากการซื้อภายนอก

2) **ระดับชุมชนและเครือข่าย** หมายถึง ทำโดยครอบครัวหรือกลุ่ม ชื้อขาย แลกเปลี่ยนในระดับชุมชนและเครือข่ายเนื่องจากในบางกรณีไม่สามารถทำได้โดยลำพังครอบครัวเดียว หรือชุมชนเดียวต้องสร้างระบบเกื้อหนุนพึ่งพากันในชุมชน และเครือข่าย

3) **ระดับธุรกิจ** หมายถึง การมีส่วนร่วมของผลผลิต และทรัพยากร จากการบริโภคในระดับครอบครัว ชุมชน และเครือข่าย หรือชุมชนมีภูมิปัญญา มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ มีคุณค่า เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในสังคมวงกว้าง

2.4 การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

กฤษฎณา นิลศรี (2545: 68) ได้กล่าวถึง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไว้ดังนี้

1) กิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานการผลิต และทรัพยากรของชุมชน โดยมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ที่วางอยู่บนพื้นฐานความรู้ภูมิปัญญาของชุมชน

2) เป็นกระบวนการฟื้นฟูและพัฒนากระบวนการจัดการของชุมชน โดยรูปแบบวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย

3) มีเป้าหมายเพื่อการพึ่งพาตนเอง และความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน

4) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นแกนกลางการพัฒนา

การพัฒนาวิสาหกิจของชุมชน จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานสำคัญ ดังนี้

1) วิสาหกิจชุมชนระดับครอบครัว

2) วิสาหกิจชุมชนระดับชุมชน

3) วิสาหกิจชุมชนระดับเครือข่าย

4) วิสาหกิจชุมชนเพื่อจัดการผลผลิตส่วนเกิน

แนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มักจะเป็นเรื่องการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขธรรมชาติ เป็นเรื่องความมั่นคงและมีอยู่มีกินทั้งในวันนี้และวันหน้าต้องมีแนวทางเฉพาะที่สอดคล้องกับแนวคิด และเป้าหมาย และเอื้อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเองได้

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2546: 25) มีแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนดังนี้

- 1) วิสาหกิจชุมชนมีรากฐานการเริ่มต้นและการดำเนินงานอยู่ที่ชุมชน เพราะครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยผลิตที่สร้างผลผลิตจริงของระบบเศรษฐกิจ
- 2) วิสาหกิจชุมชนต้องการบริหารจัดการที่อิสระและสอดคล้องกับศักยภาพในการบริหารจัดการขององค์กรชุมชน จึงต้องมีรูปแบบนิติบุคคลเฉพาะไว้รองรับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการที่มีอิสระเป็นหลักประกันที่สำคัญที่สุดของการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่เป็นจริง
- 3) เจ้าของปัจจัยการผลิตและภูมิปัญญาเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชน เพราะครอบครัวและชุมชนเป็นผู้สร้างผลผลิต และสืบทอดภูมิปัญญา จึงควรได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม และเป็นการคืนสิทธิในการจัดการผลผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนพัฒนาระบบการพึ่งตนเองที่เป็นจริงขึ้น
- 4) วิสาหกิจชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน วิสาหกิจที่แท้จริงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนคือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้จากการจัดการทรัพยากรและผลผลิต แสวงหาและพัฒนาความรู้บนพื้นฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีในชุมชน
- 5) วิสาหกิจชุมชนมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชน พัฒนาระบบทุนและสวัสดิการของชุมชน เป็นการสร้างผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมกำกับความสัมพันธ์กับทุกฝ่าย มิใช่การ ฉวยโอกาสการผลิตในปริมาณมาก และการแสวงหากำไรสูงสุด
- 6) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพราะองค์กรชุมชนเครือข่าย ซึ่งเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัดในความสามารถด้านการบริหารจัดการ เป็นการสร้างความร่วมมือโดยองค์กรชุมชน หรือเครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นผู้เลือกองค์กรภายนอกเข้ามาในกระบวนการความร่วมมือที่เกิดขึ้น มิใช่โดยการตัดสินใจโดยหน่วยงาน หรือ องค์กรภายนอกที่ไม่ใช่ขององค์กรชุมชน
- 7) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบการร่วมทุนกับองค์กรภายนอก โดยมีทุนหลักในการดำเนินงานจากชุมชน ในกรณีที่องค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัดในด้านทุน เป็นการสร้างความร่วมมือโดยองค์กรหรือชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและเป็นการร่วมทุนระหว่างองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก โดยมีการกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสม

8) องค์กรชุมชนกับองค์กรเครือข่ายชุมชนสามารถกำหนดมาตรฐานเพื่อรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนของตนเอง ให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและผู้ให้บริการเพราะวิสาหกิจชุมชนแตกต่างจากรูทิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก (SME s) และแตกต่างกับรูทิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ทั้งการผลิตและการตลาดทั้งระบบการจัดการและเป้าหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน กำหนดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคส่วนรูทิจอุตสาหกรรมต้องมีมาตรฐานกลางควบคุม

พิทยา ว่องกุล (2545: 26) ได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ของชุมชน ซึ่งแตกต่างจากการพัฒนากระแสหลัก ดังต่อไปนี้

1) เน้นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อสร้างฐานความรู้และองค์ความรู้ที่เป็นของตนเอง รวมถึงการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยผู้นำ ผู้มีความรู้ในชุมชนเป็นแกนกลาง คุณลักษณะนี้เป็นจุดแข็งที่ชุมชนใช้สร้างความเป็นเอกภาพและศักยภาพของตนเองสามารถพัฒนาและรวบรวมความรู้ต่างๆ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนหรือจัดตั้งมหาวิทยาลัยชาวบ้าน อีกทั้งสามารถพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่ชุมชนได้

2) กระบวนการสร้างทุนชุมชน/ทุนสังคม ที่มองครอบคลุมทั้งการสะสมเงินตราจากน้อยผู้มาก เพื่อสร้างกลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารชุมชน หรือรูทิจชุมชน ซึ่งอาศัยเงินตราเป็นสื่อและทุนทางสังคม ที่มาจากบุคลากร ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน สถาบันในชุมชน สาธารณสมบัติ ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ฯลฯ ปัจจุบันชุมชนในชนบททุกภาคได้สร้างทุนชุมชน/สังคมในรูปแบบที่หลากหลายมากมาย

3) กระบวนการศึกษาวิจัย ในกระบวนการทัศน์ใหม่ควรเป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา ได้แก่ แสวงหาความร่วมมือจากนักวิชาการ หรือสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานภายนอกชุมชนกับส่งเสริมให้ชุมชนหรือสถาบันในชุมชน ทำงานวิจัยเอง เพื่อนำผลที่ได้มาวางแผนพัฒนาชุมชนในขั้นตอนต่อไป โดยได้รับเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาที่กำหนดขึ้นจากการวิจัยด้วย

4) กระบวนการผสมผสานความหลากหลาย จากปัจจัยที่เป็นคุณต่อการพัฒนา เป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ที่ชุมชนเปิดรับเอาความรู้และความช่วยเหลือจากภายนอก โดยเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะระหว่างชุมชนกับหน่วยงานรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนและร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนหรือแหล่งเงินทุนต่างประเทศ โดยมีชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและวางแผนการพัฒนาตนเอง

5) กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนจะนำไปสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ในการต่อยอดความรู้ในการพัฒนาตนเองและเครือข่ายตลอดเวลา นำไปสู่รูทิจอุตสาหกรรมชุมชน เช่น โรงสีชุมชน ฯลฯ การกำหนดตลาดเครือข่ายทั้งในรูปแบบที่ซื้อขายสินค้า และแลกเปลี่ยนสินค้ากัน รวมไปถึงสถาบันการเงินของเครือข่ายและการวางแผนพัฒนาหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาตนเองอย่างมีพลัง

2.5 แนวทางการขอรับการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน

สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก (2550: 6) ได้กล่าวไว้ในยุทธศาสตร์ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัดตาก และแนวทางการขอรับการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

วิสาหกิจชุมชนที่จะขอรับการส่งเสริมสนับสนุน พรบ. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จะต้องได้รับการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน และผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางที่ได้จากการประเมินแล้ว สามารถขอรับการส่งเสริมสนับสนุนได้ดังนี้

1) ยื่นแบบคำร้องทั่วไป (แบบสวช.07) แจ้งความประสงค์ขอรับการสนับสนุน
ณ สำนักงานรับจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

2) แนบเอกสารแผนการประกอบการชี้แจงรายละเอียดการขอรับการสนับสนุน อย่างน้อยประกอบด้วย เหตุผล/ความจำเป็น ต้องการขอรับการสนับสนุน วัตถุประสงค์ของการขอรับการสนับสนุน แผนการดำเนินงานตามที่เสนอ ขอรับการสนับสนุน ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อได้รับการสนับสนุน กรณีได้รับการสนับสนุนไม่เพียงพอต่อความต้องการ มีแนวทางการดำเนินการต่อไปอย่างไร และอื่น ๆ

3) ยื่นเอกสารตามข้อ 1 และข้อ 2 ที่สำนักงานรับจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตามวันเวลาราชการ

สรุปกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ในที่นี้ หมายถึง กลุ่มประเภทการผลิตสินค้า จากการแปรรูปผลผลิตเกษตรมากกว่า 2 ชนิด เพื่อจำหน่ายอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 2 ปี และได้จดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการส่งเสริมพัฒนาและเพิ่มศักยภาพการดำเนินงานให้มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก

สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก (2549 ก: 1) ได้สรุปข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก ปี 2549 จังหวัดตาก ว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้ดำเนินการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้น เมื่อปี 2548 จนถึงปัจจุบันมีกลุ่มที่จดทะเบียนรวมทั้งสิ้น 527 กลุ่มสมาชิกจำนวน 10,990 คน และได้จำแนกกลุ่ม/ประเภทกิจการออกเป็น 3 ประเภท คือ

3.1 ประเภทการผลิตสินค้า จำนวน 263 กลุ่มสมาชิกจำนวน 5,473 คน ได้แก่ การผลิตพืชจำนวน 59 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 1,769 คน การผลิตปศุสัตว์จำนวน 80 กลุ่ม สมาชิก 1,742 คน การผลิตประมงจำนวน 3 กลุ่ม สมาชิก 36 คน การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจำนวน 23 กลุ่ม สมาชิก 438 คน ผลิตภัณฑ์ผ้าทอและเสื้อผ้าจำนวน 23 กลุ่ม สมาชิก 405 คน เครื่องจักสาน/หัตถกรรมจำนวน

12 กลุ่ม สมาชิก 208 คน ดอกไม้ประดิษฐ์ จำนวน 5 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 54 คน ของชำร่วย/ของที่ระลึกจำนวน 1 กลุ่ม สมาชิก 9 คน ผลิตภัณฑ์สมุนไพรจำนวน 3 กลุ่ม สมาชิก 29 คน การผลิตปัจจัยการผลิตจำนวน 6 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 150 คน เครื่องดื่มจำนวน 22 กลุ่ม สมาชิก 194 คน เครื่องประดับ/อัญมณี จำนวน 2 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 64 คน เครื่องไม้/เฟอร์นิเจอร์จำนวน 5 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 75 คน

3.2 ประเภทการให้บริการ จำนวน 8 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 20 คน ได้แก่ ร้านค้าชุมชน จำนวน 2 กลุ่ม สมาชิก 122 คน ออมทรัพย์ชุมชนจำนวน 4 กลุ่ม สมาชิก 62 คน ท้องเที่ยวจำนวน 1 กลุ่ม สมาชิก 11 คน สุขภาพจำนวน 1 กลุ่ม สมาชิก 11 คน

3.3 ประเภทกลุ่มกิจการอื่น ๆ จำนวน 2 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 39 คน ได้แก่ หินแกรนิต จำนวน 1 กลุ่ม สมาชิก 13 คน แปรรูปวัสดุเกษตรจำนวน 1 กลุ่ม สมาชิก 66 คน

สรุปกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก ได้จำแนกกลุ่ม/ประเภทกิจการออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทการผลิตสินค้า ประเภทการให้บริการ ประเภทกลุ่มกิจการอื่น ๆ ซึ่งแต่ประเภทมีการผลิตสินค้าที่หลากหลาย ในการศึกษาครั้งนี้ ได้คัดเลือกเฉพาะกลุ่มที่จดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก ที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปเกี่ยวกับอาหารจำนวน 4 ประเภทได้แก่ 1) ประเภท การดอง การแช่หมัก การเชื่อม การกวน การทำหีบ 2) ประเภทน้ำพริก 3) ประเภทข้าวเกรียบ 4) ประเภทข้าวซ้อมมือ รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 16 กลุ่ม สมาชิก 115 คน

4. แนวคิดและขอบเขตของผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมให้ผลิตในระดับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (2543: 3-52) ได้กล่าวไว้ใน คู่มือผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อเศรษฐกิจชุมชน (ฉบับปรับปรุง) ดังนี้ “อาหาร” ในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 หมายถึง “วัตถุดิบทุกชนิดที่คนกิน ดื่ม หรือนำเข้าสู่ร่างกาย แต่ไม่รวมถึงยา วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท หรือ ยาเสพติดให้โทษ นอกจากนี้อาหารยังรวมถึงวัตถุที่ใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตอาหาร วัตถุเจือปนอาหาร สี เครื่องปรุงแต่งกลิ่นรสด้วย”

ปัจจุบันนี้ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ได้รวมตัวกันเป็นชมรม หรือสหกรณ์ นำวัตถุดิบที่ได้จากการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปเพื่อบริโภคหรือจำหน่ายเป็นการช่วยลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ เช่น เครื่องดื่มทำจากผลไม้ท้องถิ่น เครื่องดื่มจากสมุนไพร กะปิ น้ำปลา ขนมหวาน อาหาร ขบเคี้ยว เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้จะต้องสะอาด ปลอดภัยและมีคุณภาพหรือมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด ผู้ผลิตอาจต้องขออนุญาตให้ถูกต้องตามกฎหมายก่อนที่จะผลิตเพื่อจำหน่าย

ต่อไป และเพื่อความสะดวกในการศึกษาคู่มือนี้ จึงได้แบ่งกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารเป็นการเฉพาะขึ้นตามลักษณะการขออนุญาตผลิตอาหารเป็นหลัก ดังนี้

4.1 การแบ่งกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหาร

อาหารตามลักษณะการขออนุญาตผลิตออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

4.1.1 กลุ่มอาหารที่ไม่ต้องมีเครื่องหมาย อย.

อาหารกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นอาหารที่ไม่แปรรูปหรือถ้าแปรรูปก็จะใช้กระบวนการผลิตง่ายๆ ในชุมชน ผู้บริโภคจะต้องนำมาปรุงหรือผ่านความร้อนอาหารกลุ่มนี้ผู้ผลิตที่มีสถานที่ผลิตไม่เข้าข่ายโรงงาน (ใช้อุปกรณ์หรือเครื่องจักรต่ำกว่า 5 แรงม้า หรือคนงานน้อยกว่า 7 คน) สามารถผลิตจำหน่ายได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาหรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด แต่ต้องแสดงฉลากอาหารที่ถูกต้องไว้ด้วย สำหรับกรณีสถานที่ผลิตเข้าข่ายโรงงานก็ให้อนุญาตสถานที่ผลิตอาหารและแสดงฉลากอาหารให้ถูกต้อง โดยไม่ต้องขออนุญาตผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดอาหารกลุ่มนี้ได้แก่

1) ผลิตภัณฑ์จากพืช ได้แก่ เมล็ดธัญพืชต่างๆ ข้าวกล้อง ถั่ว งา พริกแห้ง ข้าวเกรียบ (ไม่ทอด) ธัญพืชชนิดบด/ผง พริกป่น น้ำมันถั่วเหลืองที่ผลิตจากสถานที่ผลิตที่ไม่เป็นโรงงาน

2) ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ได้แก่ ปลาดิบ ปลาหนึ่ง ปลาแห้ง กุ้งแห้ง รังนกแห้ง ไข่เค็มดิบ กะปิ ปลาร้าดิบ ปลาส้ม น้ำบูดู น้ำผึ้ง ที่ผลิตจากสถานที่ผลิตที่ไม่เป็นโรงงาน

3) อื่น ๆ เช่น เกลือบริโกล (เกลือบ่น)

4.1.2 กลุ่มอาหารที่ต้องมีเครื่องหมาย อย.

อาหารกลุ่มนี้เป็นอาหารที่มีการแปรรูปเป็นอาหารกึ่งสำเร็จรูปหรืออาหารสำเร็จรูปแล้ว ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อผู้บริโภคในระดับต่ำปานกลางหรือสูงแล้วแต่กรณี ได้แก่ อาหารที่ต้องมีฉลาก อาหารกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานหรืออาหารควบคุมเฉพาะ คังนั้น จึงจำเป็นต้องขออนุญาตสถานที่ผลิตอาหารแต่ละชนิดแล้วแต่กรณี ได้ที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาหรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ซึ่งผลิตภัณฑ์อาหารกลุ่มนี้ แบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ

1) กลุ่มอาหารที่ต้องมีเครื่องหมาย อย.และฉลาก แต่ไม่ต้องส่งตัวอย่างตรวจวิเคราะห์ ได้แก่ เครื่องปรุงรสและน้ำจิ้ม เช่น เค้าเจียว น้ำสลัดซอส น้ำมันหอย น้ำจิ้มสุกี้ น้ำจิ้มไก่ น้ำจิ้มปลาหมึก น้ำเกลือบปรุง

(1) อาหาร น้ำพริกปรุงสำเร็จ ที่รับประทานได้ทันที เช่น น้ำพริกเผา น้ำพริกนรก น้ำพริกสวรรค์ น้ำพริกปลาย่าง น้ำปลาร้าทรงเครื่องหรือแจ่วบอง

(2) ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลไม้ เช่น กัวยตาก กัวยอบแผ่น กัวยทอด/อบกรอบ ทูเรียน/อบกรอบ กัวยอบเนย ทูเรียนอบเนย สาเกทอด/อบกรอบ ขนุนทอด/อบกรอบ กัวยฉาบ เผือกฉาบ มันฉาบ กัวยกวน สับประคกวน ทูเรียนกวน มะขามกวนปรุงรส ขนุนกวน มะนาวดอง มะม่วงดอง มะขามดอง ฝรั่งดอง มะกอกดอง มะขมดอง มะขมเชื่อม กระท้อนแช่อิ่ม มะม่วงแช่อิ่ม มะกรูดแช่อิ่ม มะขามแช่อิ่ม บอระเพ็ดแช่อิ่ม มะขมแช่อิ่ม ชมพู่หีบ กัวยหีบ ฝรั่งหีบ มะเฟืองหีบ มะขมหีบ มะม่วงหีบ มะขามหีบ ลูกหีบคลูกน้ำตาล มะขามคลูกน้ำตาล มะพร้าวแก้ว มะขามแก้ว ส้มแผ่น/ส้มลิ้ม

(3) ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเนื้อสัตว์ เช่น ไข่กรอบ แหนม หมูยอ ปลาหยอ ไก่หยอ ลูกชิ้น กุนเชียง เนื้อสวรรค์ หมูสวรรค์ ไก่สวรรค์ ปลาแผ่น หมูหยอง หมูทุบ ปลากรอบปรุงรส ปลาหมึกอบกรอบ ปลาหมึกปรุงรส ไข่เค็มต้มสุก

(4) ขนมและอาหารขบเคี้ยว เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ขนมห่มอแกง ขนมหั่น ผอยทอง กะหรี่ปั๊บ ทองตัน ขนมหิงปอนด์ ขนมหิงกรอบ/บิสกิต คุกกี้ แซนด์วิช เอแคลร์ ข้าวเกรียบทอด เมี่ยงคำ ถั่วทอด ข้าวแต่น ขนมหิงจากมัน/เผือก ขนมนางเล็ด

(5) ลูกอมและทอฟฟี่ เช่น ลูกอมรสนม ลูกอมรสกะทิ ลูกอมรสมะขาม ทอฟฟี่รสนม ทอฟฟี่รสมะพร้าว

(6) อาหารในกลุ่มที่ 1 ที่มีวัตถุดิบขึ้นหรือสารดุดอกซิเจนในภาชนะบรรจุ

2) กลุ่มอาหารที่ต้องมีเครื่องหมาย อย. และรายงานผลการตรวจวิเคราะห์ อาหารตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยเรื่องนั้นเพื่อมิให้ตรวจสอบผลิตภัณฑ์กลุ่มนี้เป็นอาหารกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานได้แก่ น้ำส้มสายชู น้ำมันสำหรับปรุงอาหาร เช่น น้ำมันหมู น้ำมันงา น้ำมันมะพร้าว น้ำมันปาล์ม กาแฟ ชนิดคั่วเมล็ด/ผงสำเร็จรูป/ปรุงสำเร็จ ไข่เยี่ยวม้า น้ำแร่จากธรรมชาติ น้ำพริกแกง เช่น น้ำพริกแกงส้ม น้ำพริกแกงเผ็ด น้ำพริกแกงเขียวหวาน เครื่องปรุงรส เช่น ซอสมะเขือเทศ ซอสพริก น้ำปลา ผลิตภัณฑ์ปรุงรสที่ได้จากการย่อยโปรตีนของถั่วเหลือง (ได้แก่ ซีอิ๊ว ซอสจากถั่วเหลือง ซอสปรุงรส) แยม เยลลี่ มาร์มาเลด

3) กลุ่มอาหารที่ต้องมีเครื่องหมาย อย. และต้องส่งตัวอย่างวิเคราะห์ อาหารกลุ่มนี้เป็นอาหารควบคุมเฉพาะ ได้แก่ เครื่องดื่มทั้งชนิดน้ำและผง ที่ทำจากพืช/ผัก/ผลไม้/สมุนไพร/ถั่ว เมล็ดแห้งและธัญพืช น้ำตาลสด เครื่องดื่มรังก กาแฟถั่วเหลือง อาหารในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท และผลิตภัณฑ์นม เช่น นมโค นมปรุงแต่ง นมเปรี้ยว ไอศกรีม น้ำบริโภคในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท น้ำแข็งซอง/ก้อน

4.2 ข้อควรคำนึงและขั้นตอนที่ต้องดำเนินการเมื่อต้องการผลิตอาหารเพื่อเศรษฐกิจชุมชน

หน่วยงานที่จะเข้าไปส่งเสริมชุมชนหรือชุมชนผู้ผลิตเองก่อนจะลงมือทำการผลิตสินค้า ควรสำรวจความพร้อม และศึกษาความรู้ ทำความเข้าใจให้ถ่องแท้เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมา มีคุณภาพที่ดี และได้รับความสนใจจากผู้บริโภค สามารถจำหน่าย มีอนาคตทางการตลาดที่สดใส

4.2.1 สร้างความพร้อมของชุมชน

ชุมชนที่ทำการผลิตควรมีความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้

1) **ผู้ผลิต** ผู้ร่วมทีมงานต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกื้อกูลกัน มีผู้ร่วมทีมงาน การผลิตในจำนวนที่เพียงพอ มีความรู้พื้นฐานด้านการผลิตอาหารนั้น ๆ ทั้งกระบวนการผลิต คุณภาพ มาตรฐาน ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ กระบวนการในการขออนุญาต และข้อปฏิบัติที่จำเป็นเพื่อให้ ถูกต้องตามกฎหมาย กรณีที่มีความรู้ไม่เพียงพอให้สอบถามนักวิชาการในพื้นที่และหน่วยงานสนับสนุน ได้แก่ หน่วยงานสาธารณสุข อุตสาหกรรม เกษตร พัฒนาชุมชน ทั้งในระดับตำบล อำเภอ หรือ จังหวัด และต้องมีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อประโยชน์และความปลอดภัยของผู้บริโภค ไม่เห็นแก่รายได้ส่วนตนเป็นที่ตั้ง

2) **วัตถุดิบ** ควรเป็นวัตถุดิบที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นหรือมีการส่งเสริมการปลูกหรือ เลี้ยงสัตว์ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ทำให้ต้นทุนราคาถูกและมั่นใจว่ามีความปลอดภัยจากยาฆ่าแมลง สารพิษ หรือการปนเปื้อนต่างๆ หากซื้อวัตถุดิบจากภายนอกชุมชน ต้องมีระบบการตรวจสอบคุณภาพ ที่ดี

3) **ทุน** มีทุนที่เพียงพอสำหรับการก่อสร้างหรือปรับปรุง คัดแปลงสถานที่ผลิต อาหารที่เป็นสัดส่วนและถูกสุขลักษณะ การจัดหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพ อุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็นในการ ผลิต การบรรจุหีบห่อ และแรงงาน

4) **การตลาด** เป็นเรื่องที่สำคัญมากผู้ส่งเสริมและผู้ผลิตควรคำนึงถึงเรื่องนี้และ การหาข้อมูลเตรียมวางแผนด้านการตลาดไว้ล่วงหน้า กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดในช่วงนี้ควรเน้นที่ คุณประโยชน์และคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตลาดผู้บริโภคมีความต้องการสูง หลีกเลี่ยงการทำผลิตภัณฑ์ซ้ำๆ เลียนแบบกัน มีการประสานกับแหล่งหรือองค์กรที่จะกระจายสินค้า เพื่อช่วยส่งเสริมการจำหน่าย นอกเหนือจากตลาด ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า หน่วยราชการต่างๆ สามารถให้การสนับสนุนและใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ได้ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ค่ายทหาร เรือนจำ ฯลฯ มีการประเมินความสนใจของผู้บริโภคเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ ต้องการของตลาด

4.2.2 การขออนุญาตผลิตอาหารเพื่อจำหน่าย

ก่อนดำเนินการผลิตอาหารเพื่อจำหน่าย ต้องศึกษาว่าอาหารชนิดนั้น ๆ จัดอยู่ในกลุ่มอาหารต้องขออนุญาตผลิตหรือไม่ ต้องปฏิบัติตามวิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร หรือที่เรารู้จักทั่วไปว่าเกณฑ์ จี.เอ็ม.พี. ตามที่กำหนดในประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 193) พ.ศ. 2543

1) สถานที่ผลิตอาหาร แบ่งเป็น 2 กรณี คือ

(1) เข้าข่ายโรงงาน ในกรณีที่เข้าข่ายโรงงาน ต้องขออนุญาตจากหน่วยงาน 3 หน่วยงาน คือ หน่วยงานท้องถิ่น กรมโรงงานอุตสาหกรรม หรือสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดและสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หรือ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

(2) ไม่เข้าข่ายโรงงาน ต้องขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2 หน่วยงานคือ หน่วยงานท้องถิ่น และ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หรือ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

2) ผลิตภัณฑ์อาหาร กลุ่มอาหารที่ไม่ต้องมีเครื่องหมาย ออย. ไม่ต้องขออนุญาตผลิตภัณฑ์ ให้ขออนุญาตเฉพาะกลุ่มอาหารที่ต้องมีเครื่องหมาย ออย. ซึ่งกลุ่มหลังนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มย่อยที่ไม่ต้องส่งตัวอย่างตรวจวิเคราะห์ กลุ่มย่อยที่ต้องมีผลการตรวจวิเคราะห์ไว้ให้ตรวจสอบภายหลังการอนุญาต และกลุ่มย่อยที่ต้องส่งตัวอย่างตรวจวิเคราะห์

3) การโฆษณาผลิตภัณฑ์อาหาร หากผู้ผลิตต้องการโฆษณาผลิตภัณฑ์ ต้องยื่นขออนุญาตทุกผลิตภัณฑ์ ต้องยื่นขออนุญาตทุกผลิตภัณฑ์ โดยขอได้ที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาหรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในท้องที่ที่ต้องการโฆษณา

4.3 กระบวนการผลิตอาหารให้มีคุณภาพ

ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา แนวโน้มของปัญหาความไม่สะอาดปลอดภัยในอาหารที่ผู้บริโภคในประเทศไทยได้รับยังคงน่าเป็นห่วง ทั้งด้านการปนเปื้อนด้วยเชื้อโรค พิษของเชื้อโรค หนองพยาธิและสารเคมีประเภทต่างๆ อาหารที่ปนเปื้อนดังกล่าวส่วนหนึ่งได้ผ่านกระบวนการผลิตและขนส่งจากโรงงานผลิตอาหารระดับต่าง ๆ ซึ่งมีขั้นตอนการผลิต ประกอบปรุง จำหน่าย ตลอดจนการขนส่งที่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาล โดยผ่านสื่อนำโรค เช่น แมลง พาหะนำโรค ภาชนะอุปกรณ์ น้ำ อากาศ และที่สำคัญที่สุด คือ คนผู้สัมผัสอาหาร

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการจัดการและควบคุมปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้อาหารถูกปนเปื้อน ซึ่งพอสรุปปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญได้ดังนี้

4.3.1 ผู้สัมผัสอาหาร ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการผลิตอาหารทั้งหมด ต้องเป็นผู้มีความรู้ มีสุขภาพดี แต่งกายสะอาด มีสุขนิสัยที่ดี

4.3.2 สถานที่ผลิตอาหาร โครงสร้างและวัสดุ สิ่งแวดล้อม น้ำ อุปกรณ์การผลิต การกำจัดของเสีย และการจัดระบบภายในสถานที่

4.3.3 **ภาชนะและอุปกรณ์ที่ใช้กับอาหาร** การเลือกใช้ วัสดุและการออกแบบ วิธีการล้าง และการเก็บ

4.3.4 **การขนส่ง** พาหนะที่ใช้ขนส่งวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์อาหาร ข้อควรระวังในการขนส่ง สถานที่ใช้เป็นจุดรับส่งอาหาร

4.3.5 **วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตอาหาร** การเลือก การล้าง และการเก็บที่ถูกสุขลักษณะ และจุดที่รับส่งอาหาร

4.3.6 **การปรุง** วิธีปฏิบัติที่ถูกต้องในการปรุง และการเก็บอาหารที่สุกแล้วพร้อมจำหน่าย

4.3.7 **บรรจุภัณฑ์** การเลือกใช้ให้เหมาะสมกับประเภทของผลิตภัณฑ์อาหารและการใช้อย่างถูกสุขลักษณะ

4.4 การตรวจสอบคุณภาพอาหาร

การตรวจสอบคุณภาพอาหารเป็นสิ่งจำเป็น เพราะผลการตรวจจะเป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาอาหารให้มีคุณภาพดีขึ้น นอกจากนี้การขอขึ้นทะเบียนอาหารต่อสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาสำหรับอาหารบางชนิด จะต้องมีผลการตรวจวิเคราะห์ประกอบด้วย เพื่อยืนยันว่าอาหารนั้นมีคุณภาพและความปลอดภัยตามเกณฑ์ที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด การตรวจสอบคุณภาพที่มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อขอขึ้นทะเบียนนี้อาจทำได้ด้วยตนเองในบางรายการ โดยการใช้ชุดทดสอบที่มีจำหน่ายหรืออาจส่งตรวจที่ห้องปฏิบัติการของหน่วยงานต่างๆ ทั้งที่เป็นรัฐบาลและเอกชน แต่ถ้าเพื่อขึ้นทะเบียนจะต้องส่งตรวจที่หน่วยงานที่ได้รับการยอมรับจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเท่านั้น

5. ระบบการผลิตและมาตรฐานผลิตภัณฑ์

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (2544: 4 - 7) ได้อธิบายไว้ในแนวทางการผลิตอาหารตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดี (จี.เอ็ม.พี.) ไว้ดังนี้

5.1 **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับที่มาของประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร**

ปัจจุบันคนทั่วโลกให้ความสนใจกับสุขภาพมากขึ้น อาหารการกินจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่หลายฝ่ายเข้ามากำหนดมาตรการควบคุมความปลอดภัย ทั้งองค์การระหว่างประเทศ ประเทศคู่ค้า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศ และผู้บริโภค ผู้ผลิตอาหารจึงควรติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิดและ

ปรับกระบวนการผลิตให้มีความปลอดภัยตามกระแสโลก เพราะการที่ผู้ผลิตมีการพัฒนาระบบการผลิตให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายนั้น ย่อมหมายถึงสินค้าที่ผลิตออกมาจะสามารถขายได้ภายในประเทศ รวมถึงสามารถส่งออกไปยังต่างประเทศด้วย

5.1.1 ความหมายของ จี.เอ็ม.พี. (GMP)

หน่วยงานมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศหรือโคเด็กซ์ (CODEX) ได้เห็นความสำคัญของความปลอดภัยของอาหาร จึงได้จัดทำหลักเกณฑ์ จี.เอ็ม.พี. ขึ้นมาซึ่งในที่นี้เรียกว่า จี.เอ็ม.พี. สากล ให้สมาชิกทั่วโลกใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคทั่วโลก จี.เอ็ม.พี. เป็นหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร มาจากภาษาอังกฤษที่ว่า General Principles of Food Hygiene หรือเดิมที่เรารู้จักกันในนาม Good Manufacturing Practice ซึ่งเป็นเกณฑ์หรือข้อกำหนดขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการผลิตและการควบคุม เพื่อให้ผู้ผลิตปฏิบัติตามและทำให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างปลอดภัย เกณฑ์ดังกล่าวมาจากการทดลองปฏิบัติและพิสูจน์แล้วจากกลุ่มนักวิชาการด้านอาหารทั่วโลกว่า ถ้าสามารถผลิตอาหารได้ตามเกณฑ์นี้จะทำให้อาหารนั้นเกิดความปลอดภัยและเป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภค

5.1.2 ความเป็นมาในการบังคับใช้

จี.เอ็ม.พี. ได้เริ่มดำเนินการมาในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 ในลักษณะโครงการพัฒนาสถานที่ผลิต โดยให้ผู้ผลิตที่สมัครใจนำไปปฏิบัติตาม ซึ่งมีผู้ผลิตให้ความร่วมมือพัฒนาสถานที่ผลิตจนได้ตามเกณฑ์ จี.เอ็ม.พี. หลายราย อย่างไรก็ตามจากที่ผู้บริโภคมีความต้องการอาหารที่มีความปลอดภัยเพิ่มขึ้น ผนวกกับความจำเป็นที่จะต้องก้าวให้ทันการแข่งขันในตลาดการค้าเสรีและกระแสการค้าโลก เป็นแรงผลักดันที่ทำให้ประเทศไทยต้องปรับระบบการควบคุมดูแลอาหารให้สามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้

ดังนั้น จึงถึงเวลาแล้วที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาจะต้องนำหลักเกณฑ์ จี.เอ็ม.พี. มาบังคับใช้เป็นกฎหมาย โดยกำหนดไว้ในประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 193) พ.ศ. 2543 เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือ เครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร ทั้งนี้ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 24 กรกฎาคม 2544 เป็นต้นไป โดยผู้ผลิตรายใหม่ต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ดังกล่าวทันที ส่วนผู้ผลิตรายเก่าได้รับการผ่อนผันอีก 2 ปี เพื่อให้มีเวลาในการปรับปรุงสถานที่ผลิต สำหรับผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย

5.1.3 ลักษณะของเกณฑ์ที่นำมาบังคับใช้

ข้อกำหนดตามประกาศฯ (ฉบับที่ 193) พ.ศ. 2543 ซึ่งเป็นเกณฑ์สุกลักษณะทั่วไปประยุกต์จากเกณฑ์ จี.เอ็ม.พี. สากลของโคเด็กซ์ โดยคำนึงถึงความพร้อมของผู้ผลิตในประเทศไทย ซึ่งมีข้อจำกัดด้านความรู้ เงินทุน และเวลา เพื่อให้ผู้ผลิตทุกระดับโดยเฉพาะขนาดกลางและเล็ก

ซึ่งมีจำนวนมากสามารถปรับปรุงและปฏิบัติตามเกณฑ์ แต่อย่างไรก็ตามข้อกำหนดนี้ยังคงสอดคล้องตามแนวทางของหน่วยงานมาตรฐานอาหาร ระหว่างประเทศ เพื่อไม่ให้ขัดกับหลักสากลด้วย

ข้อกำหนดตามประกาศฯ (ฉบับที่ 193) พ.ศ. 2543 เป็นข้อกำหนดแนวกว้างที่สามารถประยุกต์ใช้กับอาหารทุกชนิด ซึ่งในระยะแรกจะบังคับใช้กับอาหาร 57 ชนิด แต่ในอนาคตจะประกาศเพิ่มเพื่อให้ครอบคลุมอาหารทุกชนิด และสำหรับในกรณีของอาหารกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มที่มีปัญหาเฉพาะที่สำคัญ จะมีการออกข้อกำหนดเฉพาะสำหรับผลิตภัณฑ์นั้น ขึ้น เช่น จี.เอ็ม.พี. น้ำบริโภค ซึ่งจะกำหนดรายละเอียดที่ครอบคลุมและเคร่งครัดชัดเจนขึ้น เพื่อลดและขจัดความเสี่ยง ทำให้เกิดความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น

สรุปมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ออ. เป็นมาตรฐานที่กำหนดขึ้นตามกฎหมาย เพื่อคุ้มครองและเป็นหลักประกันในด้านความปลอดภัยทางสุขภาพให้กับประชาชนจากการอุปโภค/บริโภค ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอันได้แก่ อาหาร เครื่องดื่ม และอื่นๆ โดยผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการรับรองตามมาตรฐานดังกล่าว ถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและมีความปลอดภัย มีสถานที่ผลิตที่เหมาะสม และมีกระบวนการผลิตที่ถูกต้องตาม จี.เอ็ม.พี. ที่กำหนด

6. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกิจกลุ่ม

กรมส่งเสริมการเกษตร (2546: 47 - 52) ได้สรุปโครงการแปรรูปสินค้าเกษตรในการวิเคราะห์ธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่จะวิเคราะห์ตามหลัก 6 M 4 P คือ

6.1 M1 (Material) การจัดปัจจัยการผลิต

เพื่อให้การผลิตดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอโดยไม่หยุดชะงัก ไม่ก่อให้เกิดการจมทุนทางด้านวัตถุดิบมากเกินไป ได้ปัจจัยที่มีคุณสมบัติ คุณลักษณะและคุณภาพเหมาะสมกับการผลิตด้วยราคาที่ยุติธรรมและรวบรวมได้ตามเวลาที่ต้องการใช้

6.2 M2 (Method) ข้อมูลด้านเทคนิคและการผลิต

ข้อมูลจะถูกนำมาวิเคราะห์ ซึ่งผลของการวิเคราะห์จะให้คำตอบว่าธุรกิจสามารถดำเนินการผลิตได้อย่างราบรื่นด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม ธุรกิจสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้และผลิตด้วยต้นทุนที่ต่ำสุด

การศึกษาจะเน้นหนักในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตของธุรกิจที่จะลงทุน โดยเฉพาะไม่ได้มุ่งหวังที่จะต้องใช้เทคนิคการผลิตที่ก้าวหน้าที่สุดหรือดีที่สุดเท่าที่นั้น แต่จะมุ่งไปที่ระดับเทคนิคการผลิตที่คุ้มค่าการลงทุนและเหมาะสมกับข้อจำกัดหรือเงื่อนไขหรือสถานการณ์แวดล้อมดังนี้

6.2.1 การเลือกรูปแบบและกรรมวิธีการดำเนินงานทางด้านเทคนิคที่เหมาะสมที่จะใช้
 ทั้งนี้ต้องทราบระดับความรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง ความยากง่าย หรือความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนเทคนิคที่ใช้ในการผลิต

6.2.2 ขนาดการผลิตหรือกำลังการผลิต การกำหนดขนาดเครื่องจักร อุปกรณ์จำเป็นต้องพิจารณาจากข้อมูลทางการตลาด ทางด้านอุปสงค์ อุปทานและสถานะการแข่งขัน แนวโน้มในอนาคต ตลอดจนข้อจำกัดทางกายภาพ และทางการเงินของหน่วยธุรกิจ ซึ่งปริมาณการผลิตอาจเพิ่มขึ้นเป็นช่วง ๆ ตามความสามารถในการบริหารงานของหน่วยธุรกิจนั้น แต่ปริมาณการผลิตอย่างน้อยที่สุดจะต้องอยู่ในระดับที่เกินจุดคุ้มทุน และในระยะเวลายาวควรพิจารณาขนาดการผลิตที่ประหยัด (Economy of Scale) ด้วย

6.2.3 การกำหนดทำเลที่ตั้ง เป็นประเด็นสำคัญในการกำหนดค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น ค่าที่ดิน ค่าก่อสร้าง ค่าขนส่ง ค่าแรงงาน ค่าเชื้อเพลิง และค่าสาธารณูปโภคพื้นฐาน ตลอดจนโอกาสในการขยายตัวในอนาคต ดังนั้น ปัจจัยที่มีต่อผลการกำหนดทำเลที่ตั้ง เช่น ลักษณะธรรมชาติของโครงการ แหล่งวัตถุดิบ แหล่งพลังงาน ตลาดจำหน่าย แหล่งแรงงาน ความสะดวกในคมนาคมขนส่ง และการสื่อสาร ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานและที่ดิน ทั้งทางด้านราคา ความอุดมสมบูรณ์ สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ

6.2.4 การวางแผนผังโรงงาน เพื่อให้สถานที่มีความเหมาะสมให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด มีการไหลของงานเป็นไปอย่างราบรื่นและต่อเนื่อง มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและวัสดุต่างๆ ในขบวนการผลิตน้อยที่สุด และในระยะทางที่สั้นที่สุด อำนวยความสะดวกและความปลอดภัยให้พนักงาน ตลอดจนสร้างสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ดีด้วย

6.2.5 การจัดปัจจัยการผลิต เพื่อให้การผลิตดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอโดยไม่หยุดชะงัก ไม่ก่อให้เกิดการจมทุนทางด้านวัตถุดิบมากเกินไป ได้ปัจจัยที่มีคุณสมบัติ คุณลักษณะและคุณภาพเหมาะสมกับการผลิตด้วยราคาที่ยุติธรรมและรวบรวมได้ตามเวลาที่ต้องการ

6.2.6 การจัดระบบคลัง ประเภทของคลังที่จะต้องพิจารณามี 3 ประเภทคือ ของคลังที่เป็นวัตถุดิบ สินค้าในระหว่างการผลิต และสินค้าสำเร็จรูป เนื่องจากโครงการทางธุรกิจ การเกษตร ใช้ผลิตผลทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบหลักสำคัญ ซึ่งลักษณะทางธรรมชาติของผลิตผลเกษตร เป็นปัญหาอย่างยิ่งในการจัดการจัดระบบของคลังเพราะเน่าเสียง่าย ปริมาตรกินเนื้อที่ในการเก็บรักษา ปริมาณการผลิตไม่มีเสถียรภาพ และเป็นไปตามฤดูกาล มาตรฐานทางด้านคุณภาพผลิตผลมีความแปรปรวนสูง การจัดระบบของคลังจึงต้องตอบให้ได้ว่าการจะเก็บควรจะเก็บไว้มากน้อยเพียงใด เก็บไว้นานเท่าใด และเก็บไว้ที่ไหน

6.2.7 การจัดการกำจัดของเสียจากขบวนการผลิต ซึ่งในการจัดการนี้ต้องมั่นใจว่าสิ่งที่กล่าวถึงนี้เป็นของเสียของกิจการ มิใช่เป็นผลิตผลพลอยได้ของกิจการ ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงข้อกำหนดทางด้านกฎหมายที่จะต้องปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขของการจัดการให้มีต้นทุนต่ำที่สุดและไม่มีหรือมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด

6.3 M3 (Man) ข้อมูลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (Social & Environment Analysis) ผลการวิเคราะห์จะให้คำตอบว่า

- 1) ธุรกิจจะก่อให้เกิดผลกระทบในทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่
- 2) เป็นธุรกิจที่สามารถนำสังคมไปสู่สภาพแวดล้อมที่ดีขึ้นหรือไม่
- 3) ธุรกิจจะทำให้ชุมชนมีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นหรือไม่

โดยทั่วไปการวิเคราะห์ทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมในอดีตไม่ได้รับ/ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากหน่วยธุรกิจต่างๆ เท่าใดนัก แต่ในสภาพปัจจุบันที่มีการเห็นและการยอมรับผลกระทบของหน่วยธุรกิจต่างๆ ทั้งที่เป็น/ไม่เป็นหน่วยธุรกิจการเกษตรได้ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อมประเด็นสำคัญต่างๆ ที่ต้องทำการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ได้แก่

- 1) การมีความเสมอภาคในการกระจายรายได้
- 2) การสร้างโอกาสการมีงานทำ
- 3) การใช้แรงงานสตรีและเด็ก
- 4) การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี
- 5) โครงสร้างประชากรทางสังคมที่ประกอบด้วยชาติกำเนิด เผ่าพันธุ์และส่วนประกอบชนชั้น
- 6) โครงสร้างของครัวเรือนและครอบครัวสุขอนามัย
- 7) การเคลื่อนย้ายแรงงาน
- 8) การควบคุมการใช้ทรัพยากร
- 9) การควบคุมสถานการณ์ด้านมลพิษ

6.4 M4 (Money) ข้อมูลด้านการเงิน

ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ทางการเงิน (financial analysis) ผลการวิเคราะห์จะให้คำตอบว่าธุรกิจจะมีความคุ้มค่าในการลงทุนเพียงใด เป็นโครงการที่สมควรให้การ สนับสนุนเงินกู้หรือไม่ ประเด็นสำคัญต่างๆ ที่ต้องทำการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ ได้แก่

- 1) ความต้องการใช้เงินทุนทั้งหมด ทั้งที่เป็นเงินทุนเริ่มแรก และที่ใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินการ เพื่อพิจารณาภาพรวมของลักษณะการใช้เงินทุน
- 2) แผนการใช้เงิน

3) แหล่งเงินทุนที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้

4) ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รวบรวมมาแล้ว เช่น ข้อมูลด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านการจัดการ และด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม จะถูกนำมาพิจารณาในด้านค่าใช้จ่ายและผลตอบแทนทางการเงินเพื่อนำไปวิเคราะห์ผลตอบแทนการลงทุนต่อไป

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ทางการเงินต้องมีการทำการคาดคะเนหรือพยากรณ์ เพื่อประมาณการค่าทางการเงินที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต นำไปจัดทำงบประมาณการเงินต่างๆ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ข้อมูลที่รวบรวมได้มักจะมีการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปและส่งผลกระทบต่อแผนการเงินด้วย

6.5 M 5 (Market) ข้อมูลด้านการตลาด

ข้อมูลทางด้านการตลาดจะถูกนำมาวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์จะให้คำตอบว่า (target consumer) ได้หรือไม่ เพราะหากไม่สามารถจำหน่ายสินค้าได้ หมายความว่าธุรกิจจะไม่มีรายได้เข้ามารองรับค่าใช้จ่ายในการลงทุนและการดำเนินกิจการ หากธุรกิจสามารถนำสินค้าเข้าสู่ตลาดได้ ตลาดนี้จะมี ความมั่นคงและยั่งยืนในการรับรองเพียงใด หน่วยธุรกิจควรจะวางแผนการตลาดอย่างไร ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้และให้ผลสำเร็จเป็นไปตามที่คาดหวัง ภายใต้สถานการณ์แวดล้อมที่กำหนดไว้เป็นเงื่อนไขในการพิจารณา

ผลการศึกษาจึงเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจที่จะลงทุน ดังนั้น การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการธุรกิจเอกชนส่วนใหญ่จึงต้องเริ่มที่การวิเคราะห์ตลาดก่อนเป็นอันดับแรก ประเด็นสำคัญต่างๆ ต้องทำการรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ ได้แก่

6.5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับตลาด

ประเภทของตลาดที่หน่วยธุรกิจจะดำเนินการเป็นตลาดแข่งขัน หรือตลาดผู้ขายน้อยรายหรือตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดหรือตลาดผูกขาด

- 1) จำนวนและประเภทของลูกค้าที่คาดหวัง
- 2) ความสัมพันธ์กับตลาดที่หน่วยธุรกิจมีอยู่ในปัจจุบัน
- 3) ขนาดของตลาด
- 4) โอกาสของความเจริญเติบโตของตลาดในอนาคต
- 5) ความยากง่ายในการเจาะตลาดหรือเข้าสู่ตลาด
- 6) ความสามารถในการเข้า ออกตลาด
- 7) ความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ในตลาด

6.5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการแข่งขันทางการตลาด

- 1) จำนวนราย ขนาดการผลิต และส่วนครองตลาดของผู้แข่งขันแต่ละราย
- 2) ลักษณะอุปทานสินค้าในตลาดและแนวโน้ม
- 3) ปริมาณการนำเข้าและแนวโน้ม
- 4) สินค้าทดแทน
- 5) การแข่งขันตามเงื่อนไข WTO (World Trade Organization) การแข่งขันอันเกิดจากการร่วมมือทางเศรษฐกิจตามเขตการค้าระดับภูมิภาค ตลอดจนการแข่งขันอันเกิดจากการร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับอนุภูมิภาค

6.5.3 ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์

- 1) การกำหนดผลิตภัณฑ์หลัก ผลิตภัณฑ์รอง และผลิตผลพลอยได้
- 2) การออกแบบผลิตภัณฑ์
- 3) ลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์
- 4) การจัดทำส่วนผสมผลิตภัณฑ์
- 5) การกำหนดตราสินค้า
- 6) การบรรจุภัณฑ์
- 7) ข้อกำหนดหรือมาตรฐานสินค้า

6.5.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการกำหนดราคา

- 1) การพิจารณาการตั้งราคาตามต้นทุน ตามลักษณะอุปสงค์และอุปทานและตามคู่แข่ง ตลอดจนการกำหนดราคาตามระดับตลาด เช่น ตลาดขายส่ง และตลาดขายปลีก ราคาอ้างอิง และผู้นำด้านการค้า ราคาประกัน การควบคุมราคาโดยรัฐ
- 2) การให้เครดิตทางการค้า
- 3) การเรียกเก็บสินค้าและการให้ส่วนลด

6.5.5 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่การจัดจำหน่ายหรือการกระจายสินค้า

- 1) การเลือกช่องทางการจำหน่ายจะผ่านคนกลางทางการตลาดประเภทใดบ้าง
- 2) การมี / ไม่มีตัวแทนจำหน่าย
- 3) การขนส่ง
- 4) การส่งมอบ
- 5) จุดวางขาย
- 6) คลังสินค้าขาย

6.5.6 ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการตลาด

- 1) พฤติกรรมผู้บริโภคและแนวโน้มหรือทิศทางของการเปลี่ยนแปลง
- 2) ความสมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสารการตลาดที่ให้แก่ผู้บริโภค
- 3) การผสมผสานและการเลือกใช้กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด
- 4) การโฆษณา
- 5) การขายโดยพนักงานขาย
- 6) การส่งเสริมการขาย
- 7) การประชาสัมพันธ์

6.6 M6 (Management) ข้อมูลด้านการจัดการ

ข้อมูลถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ทางด้านการจัดการ (Management Analysis) ผลการวิเคราะห์จะให้คำตอบว่าโครงการจะมีคุณภาพในการจัดการองค์กรและการจัดการทรัพยากรมนุษย์เพียงใด ซึ่งผลที่ปรากฏจะแสดงถึงความเข้มแข็งของหน่วยธุรกิจการเกษตร นั้น ๆ

ประเด็นสำคัญต่างๆ ที่ต้องทำการรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ ได้แก่

- 1) แนวทางการจัดการที่มีประสิทธิภาพ
- 2) ระบบการทำงาน
- 3) นโยบายและระเบียบการทำงาน เช่น คู่มือการทำงาน
- 4) โครงสร้างองค์กรและการจัดการภายใน เช่น การโยกย้าย สับเปลี่ยน หมุนเวียนรักษาการแทน เป็นต้น
- 5) ระบุขอบเขตการทำงานและการมอบอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ
- 6) การจัดเตรียมกำลังคนและบุคลากรที่มีคุณภาพให้เพียงพอและเหมาะสมกับลักษณะงานที่จะต้องรับผิดชอบ
- 7) การฝึกอบรมบุคลากรและกิจกรรมที่เสริมสร้างการพัฒนาบุคคล
- 8) การจัดการผลตอบแทนและด้านสวัสดิการอื่นๆ ที่พนักงานควรได้รับ
- 9) การปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน

สรุปการบริหารธุรกิจกลุ่ม กลยุทธ์ทางการตลาดนั้น มีอยู่มากมายแต่ที่เป็นที่รู้จักและเป็นพื้นฐานที่สุดก็คือ การใช้ 4 P (Product, Price, Place, and Promotion) ซึ่งหลักการนี้คือ การวางแผนในแต่ละส่วนให้เข้ากันและเป็นที่ถูกต้องของกลุ่มเป้าหมายที่เราเลือกเอาไว้ให้มากที่สุด ในบางธุรกิจอาจจะไม่สามารถปรับเปลี่ยนทั้ง 4 P ได้ทั้งหมดในระยะสั้น แต่กลุ่มสามารถค่อยๆ ปรับกลยุทธ์จนได้ส่วนผสมทางการตลาดที่เหมาะสมในที่สุด

7. แนวคิดเกี่ยวกับการตลาด

สุริยะ เจียมประขานรากร (ม.ป.ป) กล่าวถึง เรื่อง ตลาด ไว้ว่า เมื่อผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าและบริการขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคก็จะต้องมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการนั้น การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคจะกระทำโดยผ่านตลาด

7.1 ความหมายของตลาด

เราสามารถแบ่งความหมายของการตลาดออกเป็น 2 นัย คือ

7.1.1 ความหมายโดยทั่วไป บุคคลโดยทั่วไปมักเข้าใจว่าตลาดหมายถึง “สถานที่ที่ผู้ซื้อและผู้ขายมาพบปะกันเพื่อตกลงซื้อขายสินค้ากัน” เช่น ตลาดปากคลองตลาด ตลาดโบ๊เบ๊ ตลาดนัดสวนจตุจักร ตลาดผ้าสำเพ็ง เป็นต้น

7.1.2 ความหมายในทางเศรษฐศาสตร์ ตลาด หมายถึง “การซื้อขายสินค้าและบริการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือภาวะทางการค้า” จากคำจำกัดความดังกล่าวตลาดมิได้หมายถึงสถานที่ที่ทำการซื้อขายแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แม้ผู้ซื้อและผู้ขายจะอยู่ห่างไกลกันไม่รู้จักกันและไม่มีสถานที่ซื้อขายกัน ก็อาจสร้างตลาดให้เกิดขึ้นได้โดยการติดต่อซื้อขายกันทางโทรเลข โทรศัพท์ จดหมาย ฯลฯ เช่น การซื้อขายหุ้นทางโทรศัพท์ การสั่งซื้อสินค้าจากแคตตาล็อกและรับสินค้าทางไปรษณีย์ ตลาดตามความหมายนี้ยังหมายถึงภาวะทางการค้าอีกด้วย เช่น ถ้าพูดว่า “ตลาดมันสำปะหลังคึกคัก” ก็หมายความว่าภาวะการค้ำมันสำปะหลังกำลังรุ่งเรือง หรือถ้าพูดว่า “ราคาขายในตลาดโลกกำลังตกต่ำ” หมายความว่าภาวะการค้าขายของโลกกำลังตกต่ำ ราคาตกลง

7.2 ขนาดของตลาด

ขนาดของตลาด หมายถึง ขอบเขตการค้าของตลาดสินค้าใดสินค้านั้นๆ ตามปกติตลาดสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งจะกว้างหรือแคบขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

7.2.1 การคมนาคมและการสื่อสาร การนำสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคได้นั้นต้องอาศัยการขนส่ง ถ้าการขนส่งกระทำได้รวดเร็ว ปลอดภัย เสียค่าขนส่งถูก ผู้ผลิตหรือผู้ขายก็สามารถส่งสินค้าออกไปขายไกลๆ ได้ ตลาดก็มีอาณาเขตกว้างขวางแต่ถ้าการขนส่งสินค้านั้นล่าช้าไม่สะดวกเสียค่าขนส่งสูง ตลาดก็มีอาณาเขตแคบลง เช่นเดียวกับการสื่อสารยิ่งสะดวกเร็วมากเท่าใด สินค้าก็สามารถถูกส่งไปขายยังที่ต่างๆ ได้มาก ตลาดก็จะมีอาณาเขตกว้างขวางขึ้น

7.2.2 ลักษณะของสินค้า สินค้าบางชนิดมีตลาดแคบเนื่องจากลักษณะของสินค้านั้นๆ ได้แก่ สินค้าที่เน่าเสียง่ายหรือแตกง่าย เช่น แดงโม ผักสด สัตว์น้ำ เป็นต้น สินค้าที่น้ำหนักมากหรือใช้พื้นที่มากแต่มูลค่าต่ำ เช่น กล้วย หิน ฟางข้าว เป็นต้น

7.2.3 นโยบายของรัฐบาล นับว่าเป็นสาเหตุสำคัญในการกำหนดอาณาเขตของตลาด เช่น การกำหนดโควตาส่งออก หรือการขึ้นอัตราภาษีส่งออกสำหรับสินค้าบางชนิด ทำให้ตลาดสินค้านั้นมีอาณาเขตแคบลง

7.2.4 ความต้องการของสินค้า สินค้าที่เป็นที่ต้องการของคนโดยทั่วไปย่อมทำให้ตลาดสินค้านั้นมีอาณาเขตกว้างขวาง เช่น ตลาดน้ำมัน ส่วนสินค้าบางชนิดเป็นที่ต้องการเฉพาะบุคคลบางกลุ่ม หรือบางท้องถิ่นเท่านั้นย่อมทำให้ตลาดสินค้านั้นมีอาณาเขตแคบ เช่น ตลาดเพชร ตลาดสะดอ ตลาดข้าวเหนียว เป็นต้น

7.3 หน้าที่ของตลาด

ตามที่ทราบแล้วว่าผู้ผลิตซึ่งทำการผลิตสินค้าและบริการจะนำสินค้าไปจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคโดยผ่านตลาด ดังนั้น หน้าที่ของตลาดจึงทำให้เกิดอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของสินค้า หน้าที่ของตลาดจำแนกออกได้ดังนี้

7.3.1 รวบรวมและจัดซื้อสินค้า หน้าที่ประการแรกของตลาดคือรวบรวมและจัดซื้อสินค้าและบริการต่างๆ มาจำหน่ายแก่ผู้บริโภคในการรวบรวมและจัดซื้อสินค้าพ่อค้าคนกลางจะต้องประมาณการเกี่ยวกับอุปสงค์ของผู้บริโภค เพื่อจะได้รวบรวมและจัดซื้อในปริมาณที่พอดีกับความต้องการ

7.3.2 การแปรรูป หมายถึง การทำให้สินค้าอยู่ในรูปที่พร้อมที่จะบริโภค เช่น การแปรรูปข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร ชุงให้เป็นไม้แผ่น อ้อยเป็นน้ำตาลทราย เป็นต้น

7.3.3 เก็บรักษาสินค้า การจัดจำหน่ายสินค้าจำเป็นต้องคำนึงถึงการเก็บรักษาสินค้า ทั้งนี้เพราะสินค้าที่นำมาจำหน่ายแก่ผู้บริโภคนั้นมิได้จำหน่ายหมดในคราวเดียวกันเสมอไป สินค้าบางชนิดผลิตออกมาเท่าไร เมื่อไร ก็ขายหมดทันที ทำให้ลดความจำเป็นในการเก็บลง สินค้าบางชนิดจะต้องมีการเก็บรักษาไว้เพื่อคุณภาพดีขึ้น เช่น สุรา ไบยาสูบ เป็นต้น นอกจากนี้พ่อค้าอาจกักตุนสินค้าไว้เพื่อเก็งกำไรอีกด้วย

7.3.4 การจัดมาตรฐานสินค้า หมายถึงการกำหนดรูปลักษณะ คุณสมบัติหรือแบบของสินค้าแล้วคัดเลือกสินค้าที่มีขนาดเดียวกันไว้ในกลุ่มเดียวกัน การกำหนดมาตรฐานสินค้าอาจใช้มาตรฐานหลายอย่างตามประเภทของสินค้า เช่น ใช้ขนาด (ตัวอย่าง ได้แก่ การแยกส้มออกเป็นขนาดเล็ก กลาง ใหญ่) ใช้คุณภาพ(ตัวอย่าง ได้แก่ การคัดแยกไข่ไก่ ออกเป็นเกรด A เกรด B เกรด C หรือข้าวสาร 5 % 10 % 15 %) เป็นต้น

7.3.5 การขาย หน้าที่ต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นยังไม่สามารถทำให้สินค้าถึงมือผู้บริโภคได้ การขายเป็นหน้าที่ของตลาดที่เกี่ยวข้องกับการโอนหรือเปลี่ยนมือสินค้าจากผู้ขายไปยัง

ผู้บริโภคในปัจจุบันที่การขายจะรวมไปถึงการสร้างความต้องการของตลาดให้เกิดขึ้นด้วยการส่งเสริมการขายโดยผู้ขายจะให้ข่าวสารและสาริตให้ดูและชักชวนให้ซื้อโดยใช้เทคนิคต่างๆ

7.3.6 การขนส่ง เมื่อมีการเปลี่ยนมือของสินค้า จากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ของสินค้าด้วย นั่นคือ เมื่อสินค้ามีการตกลงซื้อขายจากโรงงานไปยังผู้ขายส่ง จากผู้ขายส่งไปยังผู้ขายปลีก และจากผู้ขายปลีกไปยังผู้บริโภค การเปลี่ยนมือในสินค้าระดับต่างๆ ย่อมมีการขนส่งมาเกี่ยวข้องเสมอในปัจจุบันการขนส่งทำได้กว้างขวางทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

7.3.7 การเงิน หน้าที่นี้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรื่องการเงินและสินเชื่อที่เกิดขึ้นในขั้นตอนต่างๆ ที่เกี่ยวกับการนำสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค ได้แก่ การรวบรวมและจัดซื้อ การเก็บรักษา การแปรรูป การซื้อ การขาย การขนส่ง เหล่านี้ล้วนต้องใช้จ่ายเงินในการดำเนินธุรกิจทั้งสิ้น ในบางครั้งพ่อค้าขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน จำเป็นต้องพึ่งแหล่งเงินทุนที่ให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินอื่น การช่วยเหลือทางการเงินทำให้ตลาดมีเงินทุนหมุนเวียนมากขึ้นและทำหน้าที่ได้กว้างขวางขึ้น

7.3.8 การป้องกันการเสี่ยงภัย ในระหว่างที่มีการซื้อขายอาจเกิดการแตกหักเสียหาย การเสื่อมคุณภาพของสินค้า ราคาสินค้าลดต่ำลงเนื่องจากภาวะตลาดเปลี่ยนแปลงความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากอัคคีภัย โจรกรรม อาจป้องกันได้โดยการประกันภัย ส่วนความเสี่ยงอันเนื่องจากราคาสินค้าลดลงอาจป้องกันได้โดยการจัดการที่ดี หรือรัฐบาลเข้าช่วยเหลือให้ความคุ้มครองการเสี่ยง เช่น ประกันราคาสินค้า

7.4 ประเภทของตลาด

นักเศรษฐศาสตร์ได้จำแนกประเภทของตลาดตามลักษณะของการแข่งขันเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

7.4.1 ตลาดที่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์

7.4.2 ตลาดที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์

ตลาดประเภทนี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) ตลาดที่มีลักษณะกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด
- 2) ตลาดที่มีผู้ขายน้อยราย
- 3) ตลาดที่มีผู้ขายเพียงรายเดียวหรือตลาดผูกขาด

7.5 ลักษณะของตลาด

7.5.1 ตลาดที่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ ตลาดที่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์มีลักษณะ 4 ประการดังนี้คือ

1) มีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมาก และการซื้อขายของแต่ละรายมีจำนวนเล็กน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนซื้อขายทั้งหมด ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ไม่มีผู้ขายและผู้ซื้อคนใดจะมีอิทธิพลเหนือตลาดได้ ราคาของสินค้าและบริการจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์ (demand) และอุปทาน (supply) อย่างแท้จริง

2) สินค้าที่ซื้อขายมีลักษณะเหมือนกัน หมายความว่าสินค้าอย่างเดียวกันของผู้ขายแต่ละรายจะต้องเหมือนกันทุกประการ จนกระทั่งผู้ซื้อมีความรู้สึกว่าจะซื้อสินค้าจากผู้ขายรายใดก็ได้

3) ผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องมีความรอบรู้ในภาวะตลาดอย่างสมบูรณ์ หมายความว่าผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องติดตามเหตุการณ์และการเคลื่อนไหวในตลาดตลอดเวลา เช่น จะต้องรู้ว่าในขณะที่ใดขณะหนึ่งสินค้าชนิดนั้นจะมีปริมาณซื้อขายทั้งสิ้นเท่าไร ราคาเป็นเท่าไร ราคาที่คนอื่นขายเป็นเท่าไร เป็นต้น

4) การติดต่อซื้อขายกระทำโดยสะดวก ไม่มีข้อจำกัดใดๆทั้งสิ้น หมายความว่าผู้ซื้อและผู้ขายสามารถติดต่อกันได้โดยสะดวกรวดเร็ว สินค้าสามารถเคลื่อนย้ายไปยังที่ต่างๆ ได้สะดวก ไม่เสียค่าใช้จ่ายมากนักและไม่มีผลกระทบต่อราคา

จากลักษณะของตลาดแข่งขันอย่างสมบูรณ์ จะเห็นได้ว่าในความเป็นจริงแล้วจะหาตลาดที่มีลักษณะครบทั้ง 4 ประการได้ยากมาก โดยเฉพาะประการที่ 3 และ 4 จะเป็นไปได้ยาก นักเศรษฐศาสตร์จึงเรียกตลาดที่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ว่า ตลาดในอุดมคติ (Ideal market) ตลาดเท่าที่มีอยู่จริงก็เป็นเพียงตลาดที่มีลักษณะใกล้เคียงสมบูรณ์เท่านั้น เช่น ตลาดข้าว ตลาดผ้า ตลาดปอ เป็นต้น ซึ่งเราเรียกว่า ตลาดแข่งขันอย่างแท้จริง (Pure Competition market)

7.5.2 ตลาดที่มีการแข่งขันอย่างไม่สมบูรณ์ (Imperfect Competition Market)

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า ตลาดที่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์เป็นตลาดที่หาได้ยาก ดังนั้นตลาดตามสภาพที่แท้จริงในโลกจึงเป็นตลาดที่มีการแข่งขันอย่างไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะสินค้าที่ซื้อขายกันในตลาดแม้ว่าจะเป็นชนิดเดียวกัน นอกจากนี้ผู้ซื้อหรือผู้ขายอาจมีน้อยจนกระทั่งทำให้มีอิทธิพลเหนือราคาที่กำหนดตลาดที่มีการแข่งขันอย่างไม่สมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) ตลาดที่มีลักษณะกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด ตลาดประเภทนี้มีลักษณะทั้งแข่งขันและผูกขาด โดยมีลักษณะ 2 ประการดังนี้

(2) ผู้ซื้อและผู้ขาย มีเป็นจำนวนมาก ผู้ซื้อผู้ขายแต่ละคนจะซื้อขายสินค้าโดยอิสระต่อกัน ไม่กระทบกระเทือนคนอื่น ลักษณะข้อนี้เป็นลักษณะของตลาดแข่งขันอย่างสมบูรณ์

(2) สินค้าที่ซื้อขายมีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งอาจแตกต่างกันโดยยี่ห้อคุณภาพ การโฆษณา ขนาด การบรรจุหีบห่อ ฯลฯ เช่น ผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน รถยนต์ เป็นต้น ผู้บริโภคอาจ

พอใจยี่ห้อหนึ่งโดยเฉพาะ หากผู้ขายขึ้นราคาไปบ้างผู้ซื้ออาจจะซื้อมาใช้อีก ลักษณะข้อนี้เป็นลักษณะของตลาดผูกขาด

2) ตลาดที่มีผู้ขายน้อยราย ตลาดประเภทนี้จะมีผู้ขายน้อยราย ลักษณะพิเศษของตลาดผู้ขายน้อยราย คือ ถ้าผู้ขายรายใดรายหนึ่งเปลี่ยนแปลงราคาขายจะกระทบกระเทือนผู้ขายรายอื่น ๆ ที่เหลือ เช่น บริษัท ผู้ผลิตน้ำมันในประเทศไทยซึ่งมีเพียงไม่กี่ราย หากบริษัทหนึ่งขึ้นราคาน้ำมัน ผู้ซื้อก็จะหันไปซื้อจากรายอื่นที่เหลือ ทำให้บริษัทที่ขึ้นราคาขายน้ำมันได้น้อยลงไปมาก แต่ถ้าบริษัทหนึ่งลดราคาน้ำมันของตนลงผู้ซื้อก็จะรีบมาซื้อจากบริษัทนี้ บริษัทอื่นจะเสียดุลูกค้าไปจำนวนมากจำเป็นต้องลดราคาตาม ในความเป็นจริง ผู้ขายในตลาดน้อยรายมักจะไม่ได้คราคากัน แต่จะวางแผนนโยบายของตนให้สอดคล้องกับผู้ขายรายอื่นๆ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

3) ตลาดที่มีผู้ขายเพียงรายเดียวหรือตลาดผูกขาด ตลาดประเภทนี้จะมีผู้ผลิตหรือผู้ขายเพียงรายเดียวเท่านั้น ทำให้ผู้ขายสามารถกำหนดราคาได้ตามชอบใจ ทั้งนี้เพราะผู้ซื้อไม่สามารถจะหาซื้อสินค้าจากที่อื่นได้อีกแล้ว นอกจากนี้ผู้ขายยังสามารถควบคุมจำนวนขายสินค้าทั้งหมดในตลาดได้ด้วย ตัวอย่างของสินค้าในตลาดผูกขาดในประเทศไทย เช่น นูห์รีของโรงงานยาสูบ ไฟฟ้าของการไฟฟ้านครหลวง โทรศัพท์ขององค์การ โทรศัพท์แห่งประเทศไทย การขนส่งในประเทศทางอากาศของบริษัทการบินไทย เป็นต้น

แม้ว่าทางทฤษฎีผู้ขายในตลาดผู้ขายในตลาดผูกขาดสามารถกำหนดราคาได้ตามชอบใจแต่ในทางปฏิบัติจะไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้ขายขึ้นราคาไปมากๆ ผู้ซื้อก็จะหันไปซื้อสินค้าอื่นแทน เช่น ถ้าโรงงานยาสูบขึ้นราคานูห์รีไปเรื่อย ๆ ผู้ซื้อจะหันไปซื้อนูห์รีที่ทำด้วยใบจากแทนหรือเลิกนูห์รี ซึ่งจะทำให้โรงงานยาสูบขายนูห์รีไม่ออก ในที่สุดอาจจะเลิกกิจการ เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อรัฐบาลเห็นว่าเป็นการเอาเปรียบผู้ซื้อมากเกินไปก็จะเข้ามาควบคุมกิจการอย่างเข้มงวด

7.6 การส่งเสริมการตลาด

สุพจน์ กุลปรารค์ทอง (2540 : 60) กล่าวถึงการส่งเสริมการตลาด (Promotion mix) ว่ามี 4 ตัวด้วยกันคือ โฆษณา ประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย และการขายโดยพนักงานขาย

7.6.1 โฆษณา เป็นการสื่อสารจุดดีของสินค้า (ซึ่งควรเน้นเพียงแค่จุดเดียว) โดยผ่านทางสื่อต่างๆ (เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ใบปลิว โปสเตอร์ เป็นต้น) โดยหลักการในการทำคือการเข้าถึง (Reach) จำนวนผู้บริโภคเป้าหมายได้อย่างไร ครอบคลุม (Coverage) การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและอย่างเข้าใจธรรมชาติ ตลอดจนข้อดีและข้อเสียของแต่ละสื่อ การมีความถี่ (Frequency) เพียงพอที่จะให้ผู้บริโภคเป้าหมายจดจำข้อความโฆษณาได้ภายใต้งบประมาณที่มีและการทำให้เกิดผลกระทบ (Impact) แรงงานพอที่จะทำให้ผู้บริโภคเป้าหมายสามารถจดจำโฆษณานั้นได้

7.6.2 **ประชาสัมพันธ์** เป็นการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เป็นข่าวซึ่งอาจทำได้ในรูปการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างภาพพจน์ให้องค์กร หรือการแก้ไขความเข้าใจผิดพลาด เช่น งานฉลองครบรอบปี โครงการณรงค์ให้รักษาคุณภาพ การให้สัมภาษณ์ แลกเปลี่ยนข่าว เป็นต้น ใช้เงินน้อยการโฆษณาแต่ทำให้ข่าวได้ตลอด ปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการมากมาย จนบางครั้งแยกไม่ออกระหว่างการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์

7.6.3. **การส่งเสริมการขาย** เป็นเครื่องมือที่ช่วยกระตุ้นให้มีการตอบสนองเร็วขึ้น สามารถสร้างยอดขายในทันที 3 แบบ ให้เลือกขึ้นอยู่กับว่าคุณจะให้ใครได้ผลประโยชน์

- 1) **คองซูเมอร์โปรโมชัน** เป็นการเน้นไปที่ผู้บริโภคที่ซื้อขายไปอุปโภคให้ตัดสินใจซื้อสินค้าอย่างรวดเร็ว โดยการลด แลก แจก แถม คืนเงิน เพิ่มขนาด แสคมปี เป็นต้น
- 2) **เทรดโปรโมชัน** เป็นการเน้นไปที่พ่อค้าคนกลางให้ช่วยเชียร์สินค้าของเรา โดยอาจตั้งเป้าให้หากว่าทำได้ส่วนลดทั้งในรูปแบบส่วนลดเงินสด ส่วนลดการซื้อ นอกจากนี้ยังอาจทำในรูปแบบแถมสินค้า ได้รางวัล ของแถม ผ่อนปรนการชำระเงิน การประชุมตัวแทนขาย หรือการไปตกแต่งร้านให้ ณ จุดขาย เป็นต้น
- 3) **เซลส์ฟอรัชโปรโมชัน** เน้นไปที่พนักงานขายหรือหน่วยงาน ให้ใช้ความพยายามในการขายมากขึ้น ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีการประชุม สัมมนา การฝึกอบรม สำหรับพนักงานขาย การให้อุปกรณ์ช่วยขาย การแข่งขันระหว่างพนักงานขายกันเอง การให้รางวัลรูปแบบต่างๆ การประกาศเกียรติคุณ เป็นต้น

เป้าหมายของการส่งเสริมการขาย คือ ต้องการให้เกิดอะไรขึ้นในพฤติกรรม การซื้อของผู้บริโภค เช่น ซื้อเร็วขึ้น ซื้อครั้งละมาก ๆ ฯลฯ

ถ้าเป็นเป้าหมายคองซูเมอร์โปรโมชัน เป้าหมายอาจเป็นแนะนำสินค้าใหม่ การปรับปรุงสินค้า เราขยายตลาดไปยังกลุ่มผู้ซื้อใหม่เพิ่มปริมาณซื้อของผู้ซื้อ (เดิม) ให้มีการใช้บ่อยขึ้น เพื่อต่อกับกิจกรรมของกลุ่มเพื่อชะลอ หรือหยุดการเจริญเติบโตของกลุ่มแข่งขันซื้อความโฆษณา เป็นต้น

เป้าหมายเทรดโปรโมชัน เป้าหมายอาจเน้นเพื่อให้ส่งของเข้าร้านมากขึ้น เพื่อตั้งโชว์สินค้าเพื่อความสะดวกของพนักงานที่จะไปติดต่อขายสินค้า เพื่อให้ได้กำไรร้านอยากขายสินค้าของเรามากกว่าขายของกลุ่มคู่แข่ง เป็นต้น

เป้าหมายเซลส์ฟอรัชโปรโมชัน เป้าหมายอาจเป็นการเร่งการขายให้ได้ เป้าหมายเพื่อบรรเทาหรือทดแทนอุปสรรคในการขาย เป็นต้น

ยุทธวิธีการส่งเสริมการขายต้องมาคู่จะทำกับสินค้าตัวใด ทุกวันหรือบางวัน ใช้วิธีการส่งเสริมแบบว่าจะเริ่มเมื่อไร หมดกำหนดเมื่อไร มีข้อกำหนดและกติกายังไง

7.6.4. การขาย โดยพนักงานขายเป็นวิธีการสร้างให้ลูกค้าเกิดความต้องการและเกิดการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการ ลักษณะที่ควรใช้การขายโดยพนักงานเป็นส่วนสำคัญในการติดต่อสื่อสารคือ

- 1) เป็นสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งลูกค้ามีแนวโน้มจะอยู่รวมกลุ่มและมีลูกค้าน้อยราย
- 2) เป็นสินค้าที่ปกติ คนไม่แสวงซื้อ เช่น พกหนังสือสารานุกรม ประกันชีวิต

เป็นต้น

- 3) เป็นสินค้าที่มีเทคนิค การทำงานที่สลับซับซ้อน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์
- 4) เป็นสินค้านวัตกรรม เช่น โทรศัพท์แบบเห็นคู่สนทนา คอมพิวเตอร์แบบใช้

เสียงแทนคีย์บอร์ด

8. แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจการเกษตร

กองส่งเสริมธุรกิจเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร (2540: 8) ระบุถึงธุรกิจเกษตรว่าแนวคิดการทำเกษตรในปัจจุบัน การทำเกษตรทำแบบครบวงจร โดยเริ่มจากการผลิต การแปรรูปและการจัดจำหน่าย เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนสูงสุด โดยการลงทุนน้อยที่สุด นั่นคือการทำเกษตรในเชิงธุรกิจ ความหมายอย่างง่าย ๆ ของธุรกิจเกษตร หมายถึง การดำเนินงานทั้งหลายที่เกี่ยวข้องการผลิตและการจำหน่ายซึ่งรวมไปถึงของปัจจัยการผลิตสินค้าเกษตร กิจกรรมการผลิตระดับไร่นา การดำเนินการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อรักษาคุณภาพหรือเพิ่มมูลค่า เช่น การบรรจุหีบห่อ การจัดจำหน่ายและการแปรรูป

8.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการเกษตร

จากความหมายของธุรกิจเกษตร กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจจึงเริ่มตั้งแต่ปัจจัยการผลิต การแปรรูปและการจัดจำหน่ายสินค้า ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบสินค้าเกษตรที่เป็นของสด วัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์เกษตรที่ได้แปรรูปแล้ว รวมไปถึงสินค้าหัตถกรรมเกษตรซึ่งเป็นกิจกรรมเสริมรายได้ในครัวเรือนจะต้องดำเนินการโดยยึดแนวทางธุรกิจเช่นกัน สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

8.1.1 ปัจจัยด้านการตลาด ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลด้านต่างๆ การหาลูกค้าและการขยายตลาด ราคาและการคิดเกรด การขนส่ง สถานที่จำหน่าย บทบาทของพ่อค้าคนกลาง รวมไปถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เพื่อให้สินค้าที่ผลิตสามารถจำหน่ายได้

8.1.2 ปัจจัยด้านการผลิต ประกอบด้วยการวางแผนการผลิต การเลือกสถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ การหาแหล่งทุน จนถึงการควบคุมคุณภาพและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ

8.1.3 ปัจจัยด้านการเงิน เกี่ยวข้องกับการทำบัญชีต่างๆ เพื่อจะได้ทราบว่าในการผลิตแต่ละครั้งต้องมีค่าใช้จ่ายไต่บ้าง

8.2 คุณสมบัติและวงจรของสินค้าเกษตร

กองส่งเสริมธุรกิจเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร (2534: 12 -13) ระบุถึงคุณสมบัติและวงจรของสินค้าเกษตร คือ ผลผลิตทางการเกษตรมีลักษณะของตัวเองที่พิเศษแตกต่างไปจากผลผลิตอื่น ซึ่งสรุปสาระที่สำคัญได้ดังนี้

8.2.1 ลักษณะเป็นวัตถุดิบ ซึ่งจะถูกนำไปใช้สำหรับการแปรรูปต่อไป

8.2.2 มักเน่าเสียง่ายและกินเนื้อที่ ทำให้ต้องมีการขนส่งไปสู่ผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว ต้นทุนการขนส่งต่อหน่วยสินค้าจึงสูง

8.2.3 มีความแปรปรวนด้านคุณภาพและปริมาณของผลผลิต ผลผลิตมักมีความแตกต่างเกี่ยวกับลักษณะคุณภาพ อาทิ เช่น ขนาด รูปร่าง สี รสชาติ ฯลฯ ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดชั้นและมาตรฐานสินค้าขึ้น นอกจากนี้ปริมาณผลผลิตยังออกสู่ตลาดมากน้อยไปตามฤดูกาล ไม่สม่ำเสมอตลอดปี ทำให้เกิดภาวะไม่สมดุลของอุปสงค์และอุปทาน ส่งผลให้เสถียรภาพของราคามีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา

นอกจากนี้ได้ระบุถึงวงจรของสินค้าเกษตรว่าสินค้าเกษตรแต่ละชนิดมีวงจรที่แตกต่าง สินค้าบางชนิดมีวงจรที่ยาวและไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจแต่เป็นค่านิยมของผู้บริโภคเกี่ยวกับประโยชน์ของสินค้านั้นๆ อย่าง เช่น น้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์จากผึ้ง ราคามักจะคงที่ไม่ค่อยลดลง การบริโภคของคนจะเป็นไปเรื่อยๆ และมากขึ้นในบางช่วงด้วย แต่สินค้าบางอย่างวงจรขึ้นเร็วและตกเร็วจนขาดความสนใจจากผู้บริโภค เช่น ฝรั่งเวียดนาม ลิ้นจี่ เมื่อผลิตออกมาได้ใหม่ๆ ราคาคู่โลกิโตรวมสูงมาก แต่ปัจจุบันราคาถูกจนผู้บริโภควันเด็กหรือวัยรุ่นก็สามารถจะซื้อบริโภคได้ง่าย

วงจรของสินค้าเกษตรจะแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ

1) **ระยะแนะนำ** เป็นระยะที่เริ่มมีการผลิตสินค้าเกษตร เช่น ลิ้นจี่ สตอเบอร์รี่ ในระยะนี้มียอดขายจะน้อย ราคาสูง ค่าใช้จ่ายในการนำสินค้าออกสู่ตลาดจะสูง อาจทำให้ไม่มีกำไร คนไม่กล้าซื้ออีกมาก

2) **ระยะเจริญเติบโต** เป็นระยะที่ตลาดจะยอมรับสินค้านี้แล้ว ยอดขายจะสูงขึ้นและต้นทุนในการผลิตจะลดลงด้วย ผลิตมากทำให้ได้กำไรในระยะนี้จนถึงสูงสุด

3) ระยะเวลาเจริญเติบโตเต็มที่ อัตราการเจริญเติบโตของยอดขายเริ่มช้าลง ราคาเริ่มลดลง เพราะสินค้าที่ผู้ผลิตเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ คู่แข่งจะมีมาก จะมีการตัดราคาสินค้ากันในตลาด ผู้บริโภคเริ่มคัดคุณภาพ ในระยะนี้ค่าใช้จ่ายทางการตลาดจะมาก ถ้าไรจะลดลง

4) ระยะเวลาลดลง ระยะนี้มีผู้ผลิตเพิ่มมากและตัดราคาขายกันมาก จนราคาสินค้าลดต่ำลงมาก (ซื้อก็ไม่สามารถจะซื้อบริโภคได้มาก เพราะสินค้าเกษตรเก็บไม่ได้นาน ถูกค้าอาจจะหันไปบริโภคสินค้าตัวอื่นๆ ที่ใหม่กว่า ระยะนี้กำไรลดลงมากจนผู้ผลิตหลายรายต้องหยุดการผลิตและหันไปผลิตสินค้าเกษตรชนิดใหม่ เป็นการเริ่มต้นวงจรใหม่

9. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่มีความสัมพันธ์กับการทำงานของคณะกรรมการ คุณสมบัติของคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การลงหุ้น การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่ม การสนับสนุนของภาครัฐและเอกชนตามรายละเอียดดังนี้

พะยอม วงศ์สารศรี (2534: 70) ได้สรุปการวิเคราะห์ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรในรายงานของธนาคารแห่งประเทศไทยได้กล่าวถึงธุรกิจระดับเล็กมากกว่า 90% ที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากความสามารถและประสิทธิภาพในการจัดการ ซึ่งได้ให้ความหมายของการจัดการไว้ 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 การจัดการเป็นศิลปะของการใช้บุคคลอื่นทำงานให้แก่องค์กร โดยการตอบสนองความต้องการ ความคาดหวัง และจัดโอกาสให้เขาเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในการทำงานซึ่งเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานทำให้สมาชิกในองค์กรร่วมแรงร่วมใจการช่วยเหลือกิจกรรมในองค์กรเป็นอย่างดี

ประเด็นที่ 2 การจัดการเป็นกระบวนการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

- 1) การวางแผน (planning)
- 2) การจัดองค์กร (organizing)
- 3) การจัดบุคคลเข้าทำงาน (staffing)
- 4) การสั่งการ (leading)
- 5) การควบคุม (controlling)

ซึ่งกระบวนการใน 5 ขั้นตอนดังกล่าวนี้ไม่ได้เริ่มต้นและสิ้นสุดในแต่ละขั้นตอนของตัวเอง แต่เป็นการดำเนินการที่ต่อเนื่องหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ขั้นตอนบางขั้นตอนอาจเข้าไปแทรกใน

ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งก็ได้ จากนั้นเมื่อดำเนินการไปถึงขั้นสุดท้ายที่เรียกว่า ควบคุมจำเป็นต้องนำประสบการณ์เดิมที่ค้นพบเป็นข้อมูลในการวางแผนต่อไป

ประเด็นที่ 3 การจัดการ คือ กลุ่มของผู้จัดการ คำว่ากลุ่มของผู้จัดการนั้นบ่งบอกว่าผู้จัดการหลายคนมารวมกัน ทั้งนี้เพราะองค์กรต่างๆ จะมีระดับบริหารหลายระดับ เช่น การจัดการระดับสูง ระดับกลาง และระดับล่าง ซึ่งแต่ละระดับจะมีบุคคลที่มีบทบาทเป็นผู้จัดการ

มงคล คำานธานินทร์ (2540: 72) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาและปัจจัยที่มีผลต่อการประกอบธุรกิจ ซึ่งสรุปได้ว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการประกอบธุรกิจของผู้ผลิตมีดังนี้

- 1) ขาดแคลนวัตถุดิบ สินค้าขาดคุณภาพและไม่ตรงตามมาตรฐาน
2. ปริมาณสินค้าที่ผลิตกับปริมาณความต้องการของตลาดไม่สมดุลกัน
- 3) เงินทุนของกลุ่มมีจำกัดและระบบบัญชียังไม่มาตรฐาน
4. ขาดการบริหารจัดการองค์กรและการทำงานเป็นกลุ่ม
- 5) ขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่เป็นเจ้าของและดำเนินกิจกรรม
- 6) รัฐมีนโยบายที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานของกลุ่มเช่น ด้านภาษี ด้านการ

บริการสินเชื่อ

อารีย์ วิบูลย์พงศ์และคณะ (2541: 5) ได้ศึกษาศักยภาพของการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปพื้นบ้านพบว่า ผู้แปรรูปอาหารพื้นบ้านมีความต้องการที่จะปรับปรุงเทคโนโลยีของตนอยู่แล้ว ผู้แปรรูปส่วนใหญ่ยังขาดแคลนเงินทุน โดยเฉพาะเงินทุนที่จะใช้สำหรับปรับปรุงสถานที่ให้เหมาะสมถูกสุขลักษณะ และการลงทุนในเครื่องมืออุปกรณ์มีราคาแพง แนวโน้มด้านการตลาด ความต้องการของตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านหลายชนิดมีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากมีความต้องการทั้งในประเทศและส่งออก ได้แก่ ผัก และผลไม้แปรรูป หน่อไม้กระป๋อง ลำไยอบแห้ง น้ำผลไม้ ผลิตภัณฑ์บางชนิดซึ่งเป็นสินค้าที่ใช้ประจำมีแนวโน้มความต้องการสูงตามจำนวนประชากร เช่น ซีอิ๊ว เต้าเจี้ยว น้ำพริก อาหารคบเคี้ยว ผู้ประกอบการที่ค่อนข้างประสบความสำเร็จจะมีตลาดกว้างขึ้น คือ ขายสินค้าให้แก่ร้านค้าส่งหรือร้านค้าปลีกเพื่อเป็นของฝากนักท่องเที่ยว การที่สินค้าเหล่านี้ไม่มีการจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคในเมืองมากนักเพราะคุณภาพสินค้าส่วนใหญ่ยังไม่เป็นที่ยอมรับ การนำสินค้าไปจำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ตจำเป็นต้องได้รับอนุญาตติดฉลากอาหารก่อน ซึ่งผู้ผลิตน้อยรายที่ได้มาตรฐานนอกจากนั้นอาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารทั่วไปไม่จำเป็นต้องขออนุญาตใช้ฉลากจึงขาดโอกาสสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค

รุ่งทิพย์ ศูนย์ตรง (2547: 80-83) ได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรจังหวัดอุดรธานีได้รับการรับรองการขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร (เครื่องหมาย อย.) พบว่ามีปัจจัยบางประการที่ทำให้กลุ่มผู้ประกอบการที่ผลิตอาหารแปรรูปได้รับการรับรองการขึ้นทะเบียนตำรับ

อาหาร ได้แก่ การบริหารจัดการ การทำบัญชี การฝึกอบรม การประชุม เงินทุนที่ได้รับการสนับสนุน การวางแผน รายได้ของสมาชิก การตลาด การบริหารจัดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แก่ลูกค้า ผลิตภัณฑ์ และคุณภาพ การกำหนดราคาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และสถานที่ผลิต

จิตวดี จินดาพันธ์ (2542: 6) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ สรุปได้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามได้มาตรฐานเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมกลุ่มผู้แปรรูป โดยกลุ่มที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกันมีวัตถุดิบชนิดเดียวกัน ควรผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน แต่ต้องมีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นเอกลักษณ์หรือสินค้าพื้นเมืองชนิดเดียวกัน จะทำให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนตลอดไป

สุมาลี สุนทรนฤงษ์ และนางนุช กัณทานันท์ (2538: 28) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการปรับปรุงคุณภาพและกรรมวิธีการแปรรูปมะพร้าวแก้วชนิดแผ่น ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรวมใจ บ้านข่อย หมู่ 4 ตำบล เชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่ากรรมวิธีการผลิตมะพร้าวชนิดแผ่นมีขั้นตอนดังนี้ เริ่มจากการผ่า การแยกน้ำ การแช่เนื้อจากกะลา การแต่งผิว การผ่านเป็นแผ่นบางๆ การเชื่อม จนตกทราย และผึ่งให้แห้ง จะได้มะพร้าวแก้วชนิดแผ่น ซึ่งมีคุณภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ที่ดีพอใช้ และการปรับปรุงคุณภาพได้เพิ่มขึ้นตอนการกำหนดรายละเอียด โดยให้มีการคัดคุณภาพผลมะพร้าว เพื่อแยกมะพร้าวแก่จัดออกจากมะพร้าวที่นึ่ง การกำหนดมาตรการรักษาความสะอาด การกรองน้ำมะพร้าว ขณะที่แยกน้ำมะพร้าว ซึ่งการเพิ่มมาตรการและขั้นตอนในการผลิตช่วยให้คุณภาพทางกายภาพ เคมี และจุลินทรีย์ของมะพร้าวแก้วชนิดแผ่นอยู่ในเกณฑ์ที่ดี คุณภาพสม่ำเสมอ ปลอดภัย

จินตนา วิสารทพงศ์ และปราณี กิติเสถียรพร (2541: 69) ได้ศึกษาผลการดำเนินโครงการแปรรูปผลผลิตเกษตรเชิงธุรกิจในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภาคใต้ พบว่าแม่บ้านเกษตรกรที่มีปัญหาและไม่มีปัญหา มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือด้านเทคโนโลยีการแปรรูปคุณภาพของสินค้าการจัดการด้านวัตถุดิบและการบรรจุภัณฑ์

พิทยา ติวา (2548: 64) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลการดำเนินงานโครงการแปรรูปสินค้าเกษตร ปี 2544 - 2546 ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนนทบุรี พบว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทุกกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการ มีการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ทุกขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบ กระบวนการผลิต จนถึง การบรรจุหีบห่อ

สรุปศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มและการทำงานของคณะกรรมการ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพได้มาตรฐานปลอดภัยอยู่ 3 ประการได้แก่ 1. การลดการปนเปื้อนในกระบวนการผลิตอาหาร 2. การฆ่า การยับยั้งหรือทำลายจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคและทำให้อาหารเน่าเสีย 3. การควบคุมหรือการป้องกันการปนเปื้อนภายหลังการฆ่าเชื้อ โดยการดูแลรักษาไม่ให้เกิดอันตรายกลับเข้าสู่อาหารอีก ถ้าคณะกรรมการมีการบริหารจัดการหรือมีการทำงานที่ดี ย่อมทำให้สินค้ามีคุณภาพได้มาตรฐานปลอดภัยและเป็นที่ต้องการของตลาด

อรอนงค์ ธรรมกุล (2541: 44) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยบางประการของคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มและรูปแบบการบริหารจัดการกิจกรรมกลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภาคเหนือตอนล่างประสบความสำเร็จ พบว่าปัจจัยบางประการดังกล่าว ได้แก่ คุณสมบัตินของคณะกรรมการ โครงสร้างการบริหารงานกลุ่ม การจัดการระดมทุน การจัดหาวัตถุดิบ การจัดสรรผลประโยชน์ การจ้างและจ่ายค่าแรง การตลาด และการรับความรู้ด้านเทคโนโลยี รวมทั้งรูปแบบการบริหารจัดการกับกิจกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรมี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 รูปแบบที่รวมกิจกรรมรูปแบบที่ 2 รูปแบบกระจายกิจกรรม และรูปแบบที่ 3 รูปแบบผสม

ประหยัด สายวิเชียร อรอนงค์ ธรรมกุล และกาญจนา เกียรติมนิรัตน์ (2543: 58) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการที่ทำให้กลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรภาคเหนือประสบความสำเร็จ พบว่ากลุ่มที่ประสบความสำเร็จมีการจัดการ 2 รูปแบบ คือ แบบรวมกิจกรรม แบบกระจายกิจกรรม ส่วนกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ พบว่าการจัดการ 3 รูปแบบ คือ แบบรวมอำนาจ (รู้ รวม รวบ) แบบจัดการโดยที่ปรึกษา และแบบจัดการโดยประธานและที่ปรึกษาบางคน

สรุปศักยภาพด้านคุณสมบัติของคณะกรรมการมีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปของกลุ่มทั้งระบบ เช่น การประสานงานระหว่างสมาชิกและหน่วยงาน ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความยุติธรรม และการรับฟังความคิดเห็นจากคนอื่น เป็นต้น

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528: 54) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

- 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย
- 2) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ ผู้ใหญ่บ้าน
- 3) ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากการออมทรัพย์

4) ปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าปฏิเสธ เมื่อถูกชักชวน หรือรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี

ชูเกียรติ ลิสุวรรณ (2534: 4) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วม 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมดำเนินการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นประการสำคัญ

พรทิพย์ ศรีแสงจันทร์ ชุมพร พวงประยงค์ และสุพจน์ ชูดีพันธ์ (2539: 77) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภาคตะวันตกศึกษาเฉพาะกรณี

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรยางสาธิตำบรางสาธิตำ อำเภอกำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่ากลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จระดับปานกลางและปัจจัยที่มีผลกระทบ 3 อันดับแรก คือ กิจกรรมกลุ่ม การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการ ปัญหาหลักๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานต่างๆ ยังไม่พร้อมเพียงขาดแรงงานในการผลิตในฤดูทำการเกษตร การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยังไม่ประสบความสำเร็จ

สรุปศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ได้แก่ การประชุมกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม การร่วมรับความรู้และการฝึกอบรม การจัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่ม การร่วมผลิตสินค้าและบริการของกลุ่ม การร่วมจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม การร่วมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การเสนอแนวความคิดในการพัฒนากลุ่ม เป็นต้น

ผ่องผิว หิรัญรังสิต (2541: 50) ได้จัดทำรายงานผลการดำเนินงานโครงการแปรรูปผลผลิตเกษตร ปีงบประมาณ 2540 จังหวัดเชียงใหม่ พบประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้ การเพิ่มรายได้เงินทุนหมุนเวียน การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร การเพิ่มประสิทธิภาพและการพัฒนาสตรีเกษตร การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ การลด การเคลื่อนย้ายแรงงาน การโอนงบประมาณ ตลอดจนการดำเนินการแปรรูปผลผลิตเกษตร

สรุปศักยภาพ ด้านการลงหุ้น การออมเงินและการรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่มเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญและเกื้อหนุนต่อธุรกิจกลุ่มให้ดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้หากคณะกรรมการกลุ่มมีการบริหารจัดการกลุ่มดี ย่อมทำให้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน และสมาชิกมีส่วนร่วมในการลงหุ้น การออมเงิน และการรับบริการสินเชื่อมาก

กาญจนา เกียรติมนิรัตน์ (2534: 66) ศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดลำพูน ได้รับรางวัลดีเด่นคือ การสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านวัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารเผยแพร่ความรู้ การสนับสนุนจากนายอำเภอและปลัดอำเภอ และการสนับสนุนจากกำนัน

จินตนา วิสารทพงศ์ อมร สุวรรณรัตน์และวัชลิ โสพิน (2541: 66) ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานกลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรที่ประสบความสำเร็จภาคใต้ระหว่างปี 2530 - 2534 พบว่าก่อให้เกิดผลดีต่อครอบครัว ผู้เข้าร่วมกลุ่ม เช่น สมาชิกมีความรู้เพิ่มขึ้น มีรายได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม และมีโอกาสได้ทำกิจกรรมที่ตนเองถนัด นอกจากนี้ยังมีปัจจัยในด้านการผลิต ด้านการตลาด การเงิน ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์แต่ก็มีสิ่งที่ยังมีความต้องการให้มีการสนับสนุน ได้แก่ อุปกรณ์เครื่องมือ แหล่งวัตถุดิบ ความรู้ด้านการตลาด การบรรจุหีบห่อและการสนับสนุนจากจังหวัด

สุรีย์พร เหลี่ยมวรางกูร (2541: 55) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดลำปาง พบว่ามีหลายปัจจัย ได้แก่ ความคิดเห็นต่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในภาพรวมทั้ง

สมาชิกและคณะกรรมการ การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานกลุ่มและการมีส่วนร่วม

ไพรินทร์ กล้าโกชน (2546: 36) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจแปรรูปมะขมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดตาก พบว่ามีปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการทำธุรกิจแปรรูปมะขม ได้แก่ การวางแผน การมีส่วนร่วม การใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงคุณภาพ การจัดสรรผลประโยชน์ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การศึกษาดูงานและการฝึกปฏิบัติ การทำบัญชี การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการประชาสัมพันธ์

สรุปศักยภาพด้านการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ การบริหารงานกลุ่ม การถ่ายทอดด้านเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิตเกษตร การบรรจุภัณฑ์และฉลาก การขอขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร การนำอาหารส่งตรวจวิเคราะห์ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต การทำบัญชีรับจ่าย การเยี่ยมเยียนกลุ่มและสมาชิก การสนับสนุนเอกสารความรู้วิชาการ การจัดทัศนศึกษาดูงาน การประสานงานด้านการตลาด การให้สินเชื่อแก่กลุ่ม เป็นต้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวิธีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มที่จดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปเกี่ยวกับอาหาร จำนวน 23 กลุ่ม สมาชิก 438 คน อยู่ในพื้นที่ 7 อำเภอของจังหวัดตาก ได้แก่ อำเภอเมืองตาก อำเภอบ้านตาก อำเภอสามเงา อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภออุ้มผาง และ กิ่งอำเภอวังเจ้า

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ได้คัดเลือกจากประชากรทั้งหมดที่จดทะเบียน จำนวน 23 กลุ่ม สมาชิก 438 คน โดยพิจารณาจากกลุ่มที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปเกี่ยวกับอาหารจำนวน 4 ประเภทได้แก่ 1) ประเภท การคอง การแช่แข็ง การเชื่อม การกวน การทำหีบ 2) ประเภทน้ำพริก 3) ประเภทข้าวเกรียบ 4) ประเภทข้าวซ้อมมือ มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษานี้จากสูตรของ Taro Yamane (อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ, 2548) โดยกำหนดให้ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้จากการสุ่มร้อยละ 8 (ระดับความเชื่อมั่น 92 เปอร์เซ็นต์) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

$$n = \text{จำนวนตัวอย่างที่ต้องการ}$$

$$N = \text{จำนวนประชากรทั้งหมด}$$

$$e = \text{ค่าสัดส่วนที่ยอมรับให้มีความคลาดเคลื่อนจากประชากรซึ่ง}$$

กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 0.08 หรือที่ระดับความเชื่อมั่น 92 เปอร์เซ็นต์

เมื่อแทนค่าในสูตรได้ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{438}{1 + 438(0.08)^2} \\ &= 115 \text{ คน} \end{aligned}$$

ดังนั้นได้กลุ่มตัวอย่างจากตัวแทนสมาชิกกลุ่มที่จดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดตาก ที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปเกี่ยวกับอาหาร จำนวน 16 กลุ่ม สมาชิก 115 คน ดังนี้

ตารางที่ 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับ ที่	ประเภท	ชื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	ที่อยู่	จำนวน สมาชิก/ คน	ประชากร/ กลุ่ม ตัวอย่าง
1.	คอง แร่ฮ่อม	แปรรูปผลผลิตเกษตรบ้านปากร้อง	อ.เมือง	10	10
2.	เซื่อม	แปรรูปผลผลิตทางการเกษตรบ้านสระบัว	อ.เมืองตาก	31	-
3.	กวน หยี	แปรรูปผลผลิตทางการเกษตรบ้านวังหิน	อ.เมืองตาก	14	10
4.		แปรรูปมะขามแก้วสมุนไพรทำพระธาตุ	อ.บ้านตาก	32	-
5.		กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านสันป่าลาน	อ.บ้านตาก	32	10
6.		กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านอยู่ดี	อ.สามเงา	26	5
7.		กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านป่ายางเหนือ	อ.สามเงา	13	10
8.	น้ำพริก	แปรรูปผลผลิตหนองมะค่า	อ.เมือง	32	-
9.		แปรรูปน้ำพริก	อ.บ้านตาก	36	10
10.		น้ำพริกจำเนียร	อ.บ้านตาก	22	-
11.		น้ำพริกกุ้งพริกกระเหรียง	อ.อุ้มผาง	8	5
12.		น้ำพริกกุ้งบ้านวาเลย์	อ.พบพระ	26	5
13.		น้ำพริกคอยลอยฟ้า	อ.อุ้มผาง	7	-
14.		น้ำพริกกุ้ง น้ำพริกเผาแม่สอด	อ.แม่สอด	10	10
15.		น้ำพริกกุ้งบ้านแม่ปะใต้	อ.แม่สอด	10	10
16.	ข้าวเกรียบ	กลุ่มข้าวเกรียบข้าวทิพย์	อ.เมืองตาก	15	-
17.		แปรรูปอาหารข้าวเกรียบ	อ.บ้านตาก	10	
18.		แปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร	อ.แม่สอด	16	10
19.	ข้าวซ้อมมือ	กลุ่มข้าวซ้อมมือตราทักษิณ	อ.แม่สอด	20	5
20.		กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านชบา	อ.เมือง	30	10
21.		ข้าวซ้อมมือ	อ.บ้านตาก	9	-
22.		กลุ่มข้าวซ้อมมือผู้สูงอายุบ้านสบยม	กิ่งอ.วังเจ้า	20	5
23.		ข้าวกล้องพลังน้ำตก	อ.พบพระ	9	-
รวมทั้งสิ้น 4 ประเภท จำนวน 23 กลุ่ม สมาชิกรวมทั้งสิ้น				438	115

หมายเหตุ สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก : 2549

วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย เพื่อคัดเลือกตัวอย่างจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปของจังหวัดตาก ซึ่งมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คัดเลือกเฉพาะกลุ่มที่จดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก ที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปเกี่ยวกับอาหารจำนวน 4 ประเภท 23 กลุ่ม สมาชิก 438 คน

ขั้นตอนที่ 2 คัดเลือกรายชื่อกลุ่มที่ให้สัมภาษณ์ จำนวน 16 กลุ่มโดยวิธีการจับฉลาก เพื่อให้ครบจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 115 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ชนิดของเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีแบบคำถามปลายปิด และแบบคำถามปลายเปิดซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส การศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาที่ทำธุรกิจกลุ่ม อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ของครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร รายได้จากการผลิตสินค้าโดยรวมของกลุ่มในรอบปี 2548, 2549 รายได้ของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มในปี 2549 สาเหตุการตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิก การเป็นสมาชิกกลุ่มในสังคม การดำรงตำแหน่ง การระดมทุนของกลุ่ม เป็นคำถามลักษณะมีคำตอบให้เลือก

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับ ระบบการผลิตและการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป เป็นคำถามลักษณะมีคำตอบให้เลือก

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ คุณสมบัติของคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิต การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นคำถามลักษณะมีคำตอบให้เลือกโดยกำหนดระดับความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าของความคิดเห็น เท่ากับ 1 หมายถึง ระดับน้อย

ค่าของความคิดเห็น เท่ากับ 2 หมายถึง ระดับปานกลาง

ค่าของความคิดเห็น เท่ากับ 3 หมายถึง ระดับมาก

ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป เป็นคำถามลักษณะมีคำตอบให้เลือกโดยกำหนดเป็น 3 ระดับ เหมือนตอนที่ 3

2.2 การตรวจสอบ แก้ไขและปรับปรุงเครื่องมือ

2.2.1 สร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์โดยการศึกษาจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.2 การหาความเที่ยงตรง โดยนำเสนอแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ แก้ไข ตามข้อเสนอแนะ เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความถูกต้องสมบูรณ์และเที่ยงตรงตามเนื้อหา

2.2.3 ทดสอบแบบสัมภาษณ์ นำไปใช้กับเกษตรกรผู้ร่วมโครงการที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน แล้วนำข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในตอนที่ 3,4 ไปหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปได้ค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 0.84 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ออกข้อเสนอแนะ ปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมให้ครอบคลุมทุกประเด็นก่อนจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล

2.3 นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ขอความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานในระดับอำเภอ จากนั้นจึงประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมายเพื่อกำหนดนัดหมายสมาชิกตามกลุ่มตัวอย่าง

3.2 ผู้วิจัยออกไปสัมภาษณ์ข้อมูล กลุ่มตัวอย่างตามแผนที่ได้นัดหมาย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ แบบพบกันโดยตรงระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างตามช่วงเวลาที่นัดหมายในแต่ละกลุ่ม ในระหว่างวันที่ 15 ธันวาคม 2549 – 31 มกราคม 2550 จนครบจำนวน 16 กลุ่มสมาชิก 115 ราย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ทำการลงรหัสแล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

4.1 สถิติพรรณนา เพื่อบรรยายลักษณะต่างๆ ของข้อมูล ประกอบด้วยสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน (stepwise regression analysis) ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ กับตัวแปรตาม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการบรรยายประกอบตารางตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

ตอนที่ 2 ระบบการผลิตและการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 5 การทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

1.1 สภาพส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป โดยแสดงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 4.1 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป มีดังนี้

1.1.1 เพศ จากการศึกษาพบว่าสมาชิกทั้งหมดของผู้ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากเป็นเพศหญิง

1.1.2 อายุ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกร้อยละ 33.0 มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี รองลงมาร้อยละ 31.3 มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี ร้อยละ 22.6 มีอายุ 40 ปีหรือน้อยกว่า ส่วนสมาชิกที่มีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไปมีเพียงส่วนน้อยร้อยละ 13.1 ซึ่งเฉลี่ยแล้วสมาชิกผู้ร่วมโครงการมีอายุเฉลี่ย 49 ปี ($\bar{X} = 49.32$ S.D. = 9.99)

1.1.3 สถานภาพการสมรส พบว่าสมาชิกร้อยละ 74.8 มีสถานภาพสมรสรองลงมา เป็นหม้ายร้อยละ 16.5 รองลงมาร้อยละ 5.2 มีสถานภาพเป็นโสดตามลำดับ สำหรับผู้ที่หย่าร้างมีเพียงส่วนน้อยร้อยละ 3.5

1.1.4 การศึกษา พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ร้อยละ 80.0 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (ป.4-ป.6) รองลงมาร้อยละ 9.6 จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมาร้อยละ 8.7 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับผู้ที่จบการศึกษาระดับอนุปริญาที่มีเพียงร้อยละ 1.7

1.1.5 การตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.1 ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รองลงมาร้อยละ 65.2 พอใจในกิจกรรมของกลุ่ม รองลงมาร้อยละ 56.2 สมาชิกต้องการความรู้และร้อยละ 13.0 ได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่น

1.1.6 การมีตำแหน่งในสังคม พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 82.6 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มสตรี รองลงมาร้อยละ 70.4 เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และร้อยละ 44.3 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ตามลำดับ

1.1.7 การดำรงตำแหน่งในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่าร้อยละ 73.9 ในปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นสมาชิก รองลงมาร้อยละ 17.2 ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ ในตำแหน่งอื่น ๆ เช่น รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก และประชาสัมพันธ์ สำหรับตำแหน่งประธานกลุ่มมีเพียงส่วนน้อยร้อยละ 8.7

ตารางที่ 4.1 สภาพทางสังคมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

	n = 115	
รายการ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
เพศ		
ชาย	-	-
หญิง	115	100.0
อายุ		
40 ปี หรือน้อยกว่า	26	22.6
41 – 50 ปี	38	33.0
51 – 60 ปี	36	31.3
61 ปี หรือมากกว่า	15	13.1
Min. = 28 ปี	Max. = 72 ปี	
Mean = 49.32 ปี	S.D = 9.99 ปี	
สถานภาพการสมรส		
โสด	6	5.2
สมรส	86	74.8
ม้าย	19	16.5
อย่าร้าง	4	3.5
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา (ป.4 – ป.6)	92	80.0
มัธยมศึกษาตอนต้น.	10	8.7
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	11	9.6
อนุปริญญา / ปวส.	2	1.7

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

	n = 115	
รายการ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
สาเหตุที่ทำให้ตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของ		
กลุ่ม (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
พอใจในกิจกรรมของกลุ่ม	75	65.2
ต้องการความรู้	65	56.2
ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	99	86.1
ได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่น	15	13.0
การมีตำแหน่งในสังคม		
(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มสตรี	95	82.6
กลุ่มสหกรณ์	51	44.3
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	81	70.4
การดำรงตำแหน่งในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน		
ประธาน	10	8.7
รองประธาน	5	4.3
เลขานุการ	5	4.3
เหรัญญิก	5	4.3
ประชาสัมพันธ์	5	4.3
สมาชิก	85	73.9

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกผู้ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก ศึกษาเกี่ยวกับ อาชีพหลัก อาชีพรอง จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ระยะเวลาในการทำธุรกิจแปรรูปสินค้าเกษตร รายได้ของครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรต่อปี 2549 รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปีที่ผ่านมาปี 2548 รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปี 2549 รายได้ของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่อคนในปี 2549 และการหาเงินทุนเพื่อดำเนินการของกลุ่ม ตามรายละเอียดดังนี้

1.2.1 อาชีพหลัก พบว่าสมาชิกร้อยละ 33.0 มีอาชีพหลักในการทำนา รองลงมา ร้อยละ 28.7 ได้แก่อาชีพรับจ้าง รองลงมา ร้อยละ 17.4 ได้แก่อาชีพค้าขาย รองลงมา ร้อยละ 10.4 ได้แก่อาชีพทำไร่ รองลงมา ร้อยละ 2.6 ได้แก่อาชีพอื่น ๆ รองลงมา ร้อยละ 1.7 ได้แก่อาชีพเลี้ยงสัตว์ และการแปรรูปพืชผักผลไม้ สำหรับอาชีพทำสวนผักมีเพียงส่วนน้อยร้อยละ 0.9

1.2.2 อาชีพรอง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ) พบว่าสมาชิกมีอาชีพรองในการแปรรูปพืชผักผลไม้ถึงร้อยละ 62.6 รองลงมา ร้อยละ 29.6 มีอาชีพรองรับจ้าง รองลงมา ร้อยละ 20.9 มีอาชีพรองทำสวนผัก รองลงมา ร้อยละ 18.3 มีอาชีพรองค้าขายและเลี้ยงสัตว์ รองลงมา ร้อยละ 13.0 มีอาชีพรองทำไร่ รองลงมา ร้อยละ 8.7 มีอาชีพรอง ทำนาตามลำดับ สำหรับอาชีพรองทำสวนผลไม้มีเพียงร้อยละ 1.7

1.2.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนร้อยละ 59.1 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน รองลงมา ร้อยละ 21.7 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 2 คนหรือน้อยกว่า รองลงมา ร้อยละ 19.2 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5 คน หรือมากกว่า โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนสูงสุดจำนวน 7 คน ต่ำสุด 1 คนและมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.53 คน ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 1.21)

1.2.4 ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม พบว่าระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 59.1 อยู่ในระหว่าง 9 - 12 ปี รองลงมาร้อยละ 33.9 อยู่ในระหว่าง 8 ปีหรือน้อยกว่า รองลงมา ร้อยละ 7.0 อยู่ในระหว่าง 13 ปีหรือมากกว่าและโดยระยะเวลาในการเป็นสมาชิกของกลุ่มสูงสุด 15 ปี ต่ำสุด 2 ปีระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มเฉลี่ย 9.26 ปี ($\bar{X} = 9.26$, S.D. = 2.88)

1.2.5 ระยะเวลาในการทำธุรกิจแปรรูปสินค้าเกษตร พบว่าสมาชิกร้อยละ 54.8 มีระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปอยู่ในระหว่าง 9 - 12 ปี รองลงมา ร้อยละ 34.8 อยู่ในระหว่าง 5 - 8 ปี รองลงมา ร้อยละ 6.1 อยู่ในระหว่าง 13 ปีหรือมากกว่าและรองลงมา ร้อยละ 4.3 อยู่ในระหว่าง 4 ปีหรือน้อยกว่าตามลำดับ โดยระยะเวลาในการทำธุรกิจแปรรูปสินค้าเกษตรสูงสุด 15 ปี ต่ำสุด 2 ปี ซึ่งมีระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปเฉลี่ย 8.74 ปี ($\bar{X} = 8.74$ S.D. = 2.79)

1.2.6 รายได้ของครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรต่อปี (2549) พบว่ารายได้ต่อครัวเรือนของสมาชิกทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรต่อปีร้อยละ 81.7 ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในระหว่าง 50,000 บาทหรือน้อยกว่า รองลงมา ร้อยละ 8.7 อยู่ในระหว่าง 50,001 - 100,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 2.6 อยู่ในระหว่าง 100,001 - 150,000 บาท โดยมีรายได้ของครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรสูงสุด 410,000 บาท ต่ำสุด 8,000 บาทและสมาชิกมีรายได้ของครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรปี 2549 เฉลี่ย 53,523 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ($\bar{X} = 53523.47$, S.D. = 69273.89)

1.2.7 รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปี 2548 พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ร้อยละ 29.6 มีรายได้จากผลิตสินค้าของกลุ่มในรอบปีที่ผ่านมาคือปี 2548 ระหว่าง 100,001 – 150,000 บาท รองลงมาร้อยละ 27.0 ระหว่าง 50,000 บาทหรือน้อยกว่า รองลงมาร้อยละ 26.1 ระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท และร้อยละ 17.4 ระหว่าง 150,001 บาทหรือมากกว่า โดยมีรายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปี 2548 สูงสุด 200,000 บาท ต่ำสุด 12,000 บาท และกลุ่มมีรายได้จากการผลิตสินค้าในปี 2548 เฉลี่ย 97,807.47 บาทต่อกลุ่มต่อปี ($\bar{X} = 97807.00$, S.D. = 57541.79)

1.2.8 รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปี 2549 พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปร้อยละ 34.8 มีรายได้จากผลิตสินค้าของกลุ่มในรอบปี 2549 ระหว่าง 50,000 บาทหรือน้อยกว่า รองลงมาร้อยละ 26.1 ระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท รองลงมาร้อยละ 21.7 ระหว่าง 100,001 - 150,000 บาท และร้อยละ 17.4 ระหว่าง 150,001 บาท หรือมากกว่าโดยรายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปี 2549 สูงสุด 200,000 บาท ต่ำสุด 35,000 บาท และกลุ่มมีรายได้ในการผลิตสินค้าในปี 2549 เฉลี่ย 90,848 บาทต่อกลุ่มต่อปี ($\bar{X} = 90848.34$, S.D. = 57436.84)

1.2.9 รายได้ของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม/ต่อคนในปี 2549 พบว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ร้อยละ 78.3 มีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่อคนในปี 2549 ระหว่าง 4,000 บาทหรือน้อยกว่า รองลงมาร้อยละ 13.0 ระหว่าง 7,001 บาท หรือมากกว่าและร้อยละ 8.7 ระหว่าง 4,001 - 7,000 บาท ตามลำดับ โดยสมาชิกมีรายได้ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงสุด 12,285 บาท ต่ำสุด 1,900 บาท และสมาชิกมีรายได้ในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มปี 2549 เฉลี่ย 4,026 บาทต่อคนต่อปี ($\bar{X} = 4026.78$, S.D. = 3289.27)

1.2.10 การหาแหล่งเงินทุนของกลุ่ม พบว่า ร้อยละ 94.8 การหาเงินทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจากสมาชิกลงทุน รองลงมาร้อยละ 33.9 กู้ธนาคาร รองลงมาร้อยละ 20.9 ได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตรและร้อยละ 17.4 กู้จากกองทุนหมู่บ้านตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก

n = 115

รายการ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
อาชีพหลัก		
ทำนา	38	33.0
ทำไร่	12	10.4
ทำสวนไม้ผล	4	3.5
ทำสวนผัก	1	0.9
เลี้ยงสัตว์	2	1.7
รับจ้าง	33	28.7
ค้าขาย	20	17.4
แปรรูปพืชผักผลไม้	2	1.7
อื่นๆ	3	2.6
อาชีพรอง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ทำนา	10	8.7
ทำไร่	15	13.0
ทำสวนไม้ผล	2	1.7
ทำสวนผัก	24	20.9
เลี้ยงสัตว์	21	18.3
รับจ้าง	34	29.6
ค้าขาย	21	18.3
แปรรูปพืชผักผลไม้	72	62.6
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
2 คนหรือน้อยกว่า	25	21.7
3 – 4 คน	68	59.1
5 คน หรือมากกว่า	22	19.2
Min. = 1 คน	Max. = 7 คน	
Mean = 3.53 คน	S.D. = 1.21 คน	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 115		
รายการ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
ระยะเวลาการเป็นสมาชิกของกลุ่ม		
8 ปีหรือน้อยกว่า	39	33.9
9 - 12 ปี	68	59.1
13 ปีหรือมากกว่า	8	7.0
Min. = 2 ปี	Max. = 15 ปี	
Mean = 9.26 ปี	S.D = 2.88 ปี	
ระยะเวลาในการทำธุรกิจแปรรูปสินค้าเกษตร		
4 ปีหรือน้อยกว่า	5	4.3
5 - 8 ปี	40	34.8
9 - 12 ปี	63	54.8
13 ปีหรือมากกว่า	7	6.1
Min. = 2 ปี	Max. = 15 ปี	
Mean = 8.74 ปี	S.D = 2.79 ปี	
รายได้ต่อครัวเรือนของสมาชิกทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร/ปี		
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	94	81.7
50,001 - 100,000 บาท	10	8.7
100,001 - 150,000 บาท	3	2.6
150,001 - 200,000 บาท	2	1.7
200,001 - 250,000 บาท	2	1.7
250,001 บาทหรือมากกว่า	4	3.5
Min = 8,000.00 บาท	Max = 410,000.00 บาท	
Mean = 53,523.47 บาท	S.D. = 69,273.89 บาท	
รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มในปี 2548		
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	31	27.0
50,001 - 100,000 บาท	30	26.1
100,001 - 150,000 บาท	34	29.6
150,001 บาทหรือมากกว่า	20	17.4
Min. = 12,000.00 บาท	Max. = 200,000.00 บาท	
Mean = 97,807.47 บาท	S.D = 57,541.79 บาท	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 115		
รายการ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มในปี 2549		
50,000 บาทหรือน้อยกว่า	40	34.8
50,001 – 100,000 บาท	30	26.1
100,001 – 150,000 บาท	25	21.7
150,001 บาทหรือมากกว่า	20	17.4
Min. = 35,000.00 บาท	Max. = 200,000.00 บาท	
Mean = 90,848.34 บาท	S.D = 57,436.84 บาท	
รายได้ของสมาชิกจากการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม/คนในปี 2549		
4,000 บาทหรือน้อยกว่า	90	78.3
4,001 – 7,000 บาท	10	8.7
7,001 บาทหรือมากกว่า	15	13.0
Min. = 1,900.00 บาท	Max. = 12,285.00 บาท	
Mean = 4,026.78 บาท	S.D = 3,289.27 บาท	
การหาแหล่งเงินทุนของกลุ่ม		
(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
กู้จากกองทุนหมู่บ้าน	20	17.4
กู้จากธนาคาร	39	33.9
สมาชิกลงทุน	109	94.8
ได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริม	24	20.9
การเกษตร		

ตอนที่ 2 ระบบการผลิตและการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้า เกษตรแปรรูป

2.1 ระบบการผลิต

2.1.1 การพิจารณาคัดเลือกสถานที่ตั้งอาคารเพื่อผลิตสินค้าของกลุ่ม (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ) พบว่าการคัดเลือกสถานที่ตั้งอาคารเพื่อผลิตสินค้าของกลุ่มร้อยละ 88.7 ไม่เป็นสถานที่ที่สะสมของที่ใช้แล้ว รองลงมาร้อยละ 85.2 ไม่เป็นสถานที่ใกล้คอกสัตว์และน้ำขัง รองลงมาไม่มีฝุ่น ควันและวัตถุอันตรายและร้อยละ 67.8 ไม่เป็นสถานที่ที่สะสมของที่ใช้แล้ว ไม่เป็นสถานที่ใกล้คอกสัตว์และน้ำขัง ไม่มีฝุ่นควันและวัตถุอันตรายตามลำดับ

2.1.2 ลักษณะอาคารผลิตสินค้าแปรรูป พบว่าอาคารผลิตสินค้าแปรรูป ร้อยละ 88.7 แยกจากที่พักอาศัย มีบริเวณเพียงพอสำหรับทุกขั้นตอนในการผลิตและร้อยละ 11.3 มีการใช้อาคารผลิตสินค้าอยู่รวมกับที่พักอาศัย

2.1.3 ความจำเป็นในการผลิตสินค้าอาหารแปรรูปกับมาตรฐาน อ.ย และมผช. จากการศึกษาพบสมาชิกร้อยละ 89.6 ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการผลิตสินค้าอาหารแปรรูปว่ามีความจำเป็นในเรื่องการจดทะเบียนค้ารับอาหาร (อ.ย.)และมผช. เนื่องจากผู้บริโภคมีความมั่นใจในขณะเดียวกันพบว่าสมาชิกร้อยละ 10.4 บางคนยังคิดว่าการจดทะเบียนค้ารับอาหาร อ.ย.และมผช. ไม่มีความจำเป็นเพราะการจำหน่ายสินค้าอยู่ในชุมชนผู้บริโภคไม่มีความรู้

2.1.4 ความรู้พื้นฐานของสมาชิกด้านการผลิตและความปลอดภัยของผู้บริโภค จากการศึกษาพบว่าสมาชิกร้อยละ 96.5 มีพื้นฐานการผลิตและคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค และในขณะเดียวกันพบว่าสมาชิกร้อยละ 3.5 ไม่มีความรู้พื้นฐานในการผลิตและไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค

2.1.5 ความรับผิดชอบของสมาชิกต่อประโยชน์และความปลอดภัยของผู้บริโภค พบว่าสมาชิกร้อยละ 95.7 มีความรับผิดชอบต่อประโยชน์และความปลอดภัยของผู้บริโภค และในขณะเดียวกันพบว่าสมาชิกร้อยละ 4.3 ไม่มีความรับผิดชอบต่อประโยชน์และความปลอดภัยของผู้บริโภค

2.1.6 การเข้ารับการอบรม จี. เอ็ม. พี. ของสมาชิก พบว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปร้อยละ 81.7 เคยเข้ารับการอบรม จี เอ็ม พี และในขณะเดียวกันพบว่าสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปร้อยละ 18.3 ไม่เคยเข้ารับการอบรม จี เอ็ม พี

2.1.7 ความเข้าใจของสมาชิกในการที่ผู้ผลิตเป็นสื่อที่จะนำโรคและสิ่งปนเปื้อนมาสู่ผู้บริโภค พบว่าสมาชิกผู้ผลิตร้อยละ 76.5 มีความเข้าใจว่าผู้ผลิตสินค้าเป็นสื่อที่จะนำโรค อุจจาระร่วง ไข้หวัด และวัณโรคมารัฐบริโภคได้ รองลงมาร้อยละ 65.2 มีความเข้าใจว่าผู้ผลิตเป็นสื่อในการนำยามาแมลงและสารเคมีลงไปในอาหารและไปสู่อุบริโภคได้ รองลงมาร้อยละ 27.0 มีความเข้าใจว่าผู้ผลิตเป็นสื่อที่จะนำโรคไทฟอยด์และไวรัสตับอักเสบไปสู่อุบริโภคได้

2.1.8 ความรู้ของสมาชิกในเรื่องความปลอดภัยในการเตรียมอาหารและกระบวนการผลิตอาหารที่ถูกหลักสุขาภิบาล พบว่าสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปร้อยละ 97.4 มีความรู้ในเรื่องความปลอดภัยในการเตรียมอาหารและกระบวนการผลิตอาหารที่ถูกหลักสุขาภิบาล และในขณะเดียวกันพบว่าสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปร้อยละ 2.6 คิดว่าไม่มีความรู้ในเรื่องความปลอดภัยในการเตรียมอาหารและกระบวนการผลิตอาหารที่ถูกหลักสุขาภิบาล

2.1.9 ความเข้าใจของสมาชิกในการเตรียมอาหารบนโต๊ะที่มีความสูงจากพื้น พบว่าสมาชิกร้อยละ 42.6 คิดว่ามีความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องการเตรียมอาหารบนโต๊ะที่มีความสูงจากพื้นไม่ต่ำกว่า 60 เซนติเมตร รองลงมาร้อยละ 20.0 คิดว่ามีความเข้าใจไม่ถูกต้องในเรื่องการเตรียมอาหารบนโต๊ะที่มีความสูงจากพื้นไม่ต่ำกว่า 80 เซนติเมตร รองลงมาร้อยละ 19.1 คิดว่ามีความเข้าใจไม่ถูกต้องในเรื่องการเตรียมอาหารบนโต๊ะที่มีความสูงจากพื้นไม่ต่ำกว่า 70 เซนติเมตร และรองลงมาร้อยละ 18.3 คิดว่ามีความเข้าใจไม่ถูกต้องในเรื่องการเตรียมอาหารบนโต๊ะที่มีความสูงจากพื้นไม่ต่ำกว่า 50 เซนติเมตร

2.1.10 การบำรุงรักษาทำความสะอาดและอุปกรณ์การผลิตของกลุ่ม พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปถึงร้อยละ 99.1 มีการซ่อมบำรุงรักษาให้มีประสิทธิภาพและทำความสะอาดสม่ำเสมอ และพบว่ามีเพียงส่วนน้อยร้อยละ .9 มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปที่ไม่มีการซ่อมบำรุงรักษาและทำความสะอาดในบางครั้ง

2.1.11 ประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าของสมาชิก พบว่าร้อยละ 84.3 ส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปมีประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าชนิดเดียวกับกลุ่ม และร้อยละ 15.7 มีสมาชิกที่ไม่ได้ผลิตสินค้าชนิดเดียวกับกลุ่ม

2.1.12 แรงงานในการผลิตสินค้าของกลุ่ม พบว่าร้อยละ 82.6 ส่วนใหญ่กลุ่มมีแรงงานในการผลิตสินค้าเพียงพอกับความต้องการของตลาดและร้อยละ 17.4 มีแรงงานในการผลิตสินค้า ไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด

2.1.13 การจ้างแรงงานของกลุ่ม พบว่าร้อยละ 89.6 ส่วนใหญ่กลุ่มมีการจ้างแรงงานจากสมาชิกภายในกลุ่มเอง รองลงมาร้อยละ 57.4 มีการจ้างแรงงานจากคนในชุมชนและร้อยละ 8.7 ไม่มีการจ้างแรงงานตามลำดับ

2.1.14 การจ่ายค่าแรงงานของกลุ่ม พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปร้อยละ 55.7 มีการจ่ายค่าแรงงานวันละ 81 - 100 บาท รองลงมา ร้อยละ 40.0 มีการจ่ายค่าแรงงานวันละ 80 บาทหรือน้อยกว่าและรองลงมา ร้อยละ 4.3 มีการจ่ายค่าแรงงานวันละ 101 บาทหรือมากกว่าโดยกลุ่มมีการจ่ายค่าแรงงานเฉลี่ย 92 บาท ($\bar{X} = 92.00$, S.D. = 12.57)

2.1.15 การทำธุรกิจแปรรูปผลผลิตเกษตรของกลุ่ม พบว่าร้อยละ 40.9 กลุ่มทำธุรกิจแปรรูปเกี่ยวข้องกับการทำข้าวซ้อมมือ รองลงมา ร้อยละ 39.1 กลุ่มทำธุรกิจแปรรูปเกี่ยวกับการคอง การเชื่อม การกวนและการทำหีบ รองลงมา ร้อยละ 34.8 กลุ่มทำธุรกิจแปรรูปเกี่ยวกับการทำน้ำพริก ร้อยละ 8.7 กลุ่มทำธุรกิจแปรรูปเกี่ยวกับข้าวเกรียบผักและผลไม้ต่างๆ

2.1.16 วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น พบว่าสมาชิกร้อยละ 47.0 มีวัตถุดิบเกี่ยวกับพืชผัก รองลงมา ร้อยละ 34.7 มีวัตถุดิบเกี่ยวกับผลไม้และรองลงมา ร้อยละ 17.4 มีวัตถุดิบเกี่ยวกับข้าว และร้อยละ .9 ไม่มีวัตถุดิบตามลำดับ

2.1.17 การซื้อวัตถุดิบของกลุ่ม พบว่าร้อยละ 95.7 ส่วนใหญ่กลุ่มมีการซื้อวัตถุดิบจากหมู่บ้านและตำบล รองลงมา ร้อยละ 71.3 กลุ่มมีการซื้อวัตถุดิบจากสมาชิกของกลุ่ม และร้อยละ 20.0 มีการซื้อวัตถุดิบจากต่างจังหวัด

2.1.18 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และฉลากของกลุ่ม พบว่ากลุ่มร้อยละ 78.3 มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และฉลากเพื่อจูงใจผู้บริโภคและรองลงมา ร้อยละ 21.7 ไม่มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และฉลากเพื่อจูงใจผู้บริโภค

2.1.19 ความพอใจในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์อาหารแปรรูปของสมาชิก พบว่าสมาชิกร้อยละ 94.8 ส่วนใหญ่มีความพอใจในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์อาหารแปรรูปของกลุ่มและร้อยละ 5.2 มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่พอใจในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์อาหารแปรรูปของกลุ่ม

2.1.20 อายุการเก็บผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูปของกลุ่ม พบว่าร้อยละ 52.2 ผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูปเก็บไว้ได้นาน 6 สัปดาห์ขึ้นไป รองลงมา ร้อยละ 44.3 เก็บไว้ได้นาน 2-4 สัปดาห์ รองลงมา ร้อยละ 15.9 เก็บไว้ได้นาน 1 ปีและรองลงมา ร้อยละ 2.6 เก็บไว้ได้นาน 1 สัปดาห์

2.1.21 การอบรมในเรื่องการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์การแปรรูปของสมาชิก พบว่าสมาชิกร้อยละ 56.5 เคยเข้ารับการอบรมในเรื่องการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์การแปรรูป และรองลงมา ร้อยละ 43.5 ไม่เคยเข้ารับการอบรมในเรื่องการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์การแปรรูป

2.1.22 ความสามารถในการผลิตสินค้าของกลุ่ม พบว่ากลุ่มร้อยละ 60.9 มีความสามารถในการผลิตสินค้าอย่างสม่ำเสมอตลอดปี รองลงมาร้อยละ 17.4 ผลิตเฉพาะฤดูกาล รองลงมาร้อยละ 11.3 ผลิตเฉพาะมีการสั่งซื้อและร้อยละ 10.4 กลุ่มมีการผลิตไม่สม่ำเสมอ

2.1.23 กำลังในการผลิตสินค้าของกลุ่ม พบว่ากลุ่มร้อยละ 89.6 ส่วนใหญ่มีกำลังในการผลิตสินค้าออกสู่ตลาดเพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคและรองลงมาร้อยละ 10.4 กลุ่มมีกำลังในการผลิตสินค้าออกสู่ตลาดไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค

2.1.24 การจัดทำแผนการผลิตของกลุ่ม พบว่ากลุ่มร้อยละ 88.7 ส่วนใหญ่มีการจัดทำแผนการผลิตของกลุ่มอย่างชัดเจนชัดเจนและรองลงมาร้อยละ 11.3 ไม่มีการจัดทำแผนของกลุ่ม

2.1.25 การควบคุมคุณภาพในการผลิตสินค้าของกลุ่ม พบว่ากลุ่มร้อยละ 61.7 มีการควบคุมตั้งแต่วัตถุดิบจนถึงการบรรจุและส่งตรวจวิเคราะห์และรองลงมาร้อยละ 29.6 มีการควบคุมบางขั้นตอนและรองลงมาร้อยละ 8.7 กลุ่มไม่มีการควบคุมคุณภาพการผลิต

2.1.26 การขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร อย. และมพช. ของกลุ่ม พบว่ากลุ่มร้อยละ 69.6 มีการจดทะเบียนตำรับอาหาร อย. และมพช. รองลงมาร้อยละ 30.4 ไม่มีการจดทะเบียนตำรับอาหาร อย. และมพช.

2.2 ระบบการตลาด

2.2.1 การกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม พบว่ากลุ่มร้อยละ 52.2 มีการกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์โดยวิธีการคิดต้นทุนการผลิตและเปรียบเทียบราคาในท้องตลาด รองลงมาร้อยละ 34.8 กลุ่มมีการกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์โดยวิธีการคิดจากต้นทุนการผลิตบวกกำไร 10 – 20 % และรองลงมาร้อยละ 13.0 กลุ่มมีการกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์โดยกำหนดราคาเอง

2.2.2 แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม พบว่าแหล่งจำหน่ายร้อยละ 96.5 ส่วนใหญ่จะอยู่ภายในชุมชน รองลงมาร้อยละ 94.8 จะอยู่ภายในจังหวัด และรองลงมาร้อยละ 76.5 จะจำหน่ายต่างจังหวัด

2.2.3 การวางแผนการตลาดของกลุ่ม พบว่ากลุ่มร้อยละ 91.3 ส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนการตลาด รองลงมาร้อยละ 73.9 กลุ่มมีการเพิ่มจำนวนร้านค้าขายส่งและขายปลีก รองลงมาร้อยละ 68.7 มีการกำหนดราคาขายส่งและปลีกให้เหมาะสม และรองลงมาร้อยละ 55.7 มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์หลายราคาตามลำดับ

2.2.4 การจำหน่ายสินค้าเกษตรแปรรูปของกลุ่ม พบว่ากลุ่มร้อยละ 98.3 ส่วนใหญ่มีการจำหน่ายสินค้าเอง รองลงมาร้อยละ 58.3 มีการจำหน่ายผ่านหน่วยงาน รองลงมาร้อยละ

56.5 มีการจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง และรองลงมาร้อยละ 18.3 มีการจำหน่ายผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์

2.2.5 การเข้าร่วมเจรจาธุรกิจกับองค์กรของสมาชิก พบว่าสมาชิกภายในกลุ่มร้อยละ 68.7 ได้มีการเข้าร่วมเจรจาธุรกิจกับหน่วยงานราชการ รองลงมาร้อยละ 53.0 ได้เข้าร่วมเจรจาธุรกิจกับทุกองค์กร รองลงมาร้อยละ 49.6 ได้เข้าร่วมเจรจาธุรกิจกับรัฐวิสาหกิจและเอกชน รองลงมาร้อยละ 30.4 ได้เข้าร่วมเจรจาธุรกิจกับองค์กรส่วนท้องถิ่นตามลำดับ

2.2.6 ร้านค้าจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปร้อยละ 53.9 มีร้านค้าจำหน่ายเป็นของตนเองจำนวน 1 – 2 แห่ง และร้อยละ 46.1 ไม่มีร้านค้าจำหน่ายเป็นของตนเอง

2.2.7 การบริการหลังการขายของกลุ่ม พบว่ากลุ่มร้อยละ 58.3 มีการบริการหลังการขายในเรื่องการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องผลิตภัณฑ์ รองลงมาร้อยละ 20.9 เป็นการรับเปลี่ยนสินค้าที่ชำรุดคืนและร้อยละ 12.2 ไม่มีการบริการลูกค้าหลังการขาย

2.2.8 การสร้างเครือข่ายของกลุ่ม (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ) พบว่ากลุ่มร้อยละ 81.7 ส่วนใหญ่มีการสร้างเครือข่ายในเรื่องวัตถุดิบ รองลงมาร้อยละ 74.8 มีการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้และรองลงมาร้อยละ 66.1 มีการสร้างเครือข่ายด้านการตลาดตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ระบบการผลิตและการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจ
สินค้าเกษตรแปรรูป

n = 115		
รายการ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
การพิจารณาคัดเลือกสถานที่ตั้งอาคารเพื่อผลิตสินค้า		
ของกลุ่ม (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ไม่เป็นสถานที่ที่สะดวกของที่ใช้แล้ว	102	88.7
ไม่ใกล้คอกสัตว์และน้ำขัง	98	85.2
ไม่มีฝุ่น ควัน วัตถุอันตราย	98	85.2
ดำเนินการพิจารณาคัดเลือกทั้ง 3 ข้อ	78	67.8
ลักษณะอาคารผลิตสินค้าแปรรูป		
แยกจากที่พักอาศัย มีบริเวณเพียงพอสำหรับทุก ขั้นตอนในการผลิต	102	88.7
อยู่รวมกับที่พักอาศัย	13	11.3
ความจำเป็นในการผลิตสินค้าอาหารแปรรูปกับมาตรฐาน		
อย. และมผช.		
มีความจำเป็น เพราะผู้บริโภคมีความมั่นใจ	103	89.6
ไม่มีความจำเป็น เพราะขายในชุมชนผู้ซื้อไม่มี ความรู้	12	10.4
ความรู้พื้นฐานของสมาชิกด้านการผลิตและความ		
ปลอดภัยของผู้บริโภค		
มี	111	96.5
ไม่มี	4	3.5
ความรับผิดชอบของสมาชิกต่อประโยชน์และความ		
ปลอดภัยของผู้บริโภค		
มี	110	95.7
ไม่มี	5	4.3
การเข้ารับการอบรม จี เอ็ม พีของสมาชิก		
เคย	94	81.7
ไม่เคย	21	18.3

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

	n = 115	
รายการ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
ความเข้าใจของสมาชิกในการที่ผู้ผลิตเป็นสื่อที่จะนำโรค และสิ่งปนเปื้อนมาสู่ผู้บริโภค (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
อุจจาระร่วง ไข้หวัด วัณโรค	88	76.5
ไทฟอยด์ ไวรุสอักเสบ	31	27.0
ยาฆ่าแมลง สารเคมี	75	65.2
ความรู้ของสมาชิกในเรื่องความปลอดภัยในการเตรียม อาหารและกระบวนการผลิตอาหารที่ถูกต้องสุขาภิบาล		
มี	112	97.4
ไม่มี	3	2.6
ความเข้าใจของสมาชิกในการเตรียมอาหารบนโต๊ะที่มี ความสูงจากพื้นไม่ต่ำกว่า		
50 ซม.	21	18.3
60 ซม.	49	42.6
70 ซม.	22	19.1
80 ซม.	23	20.0
การบำรุงรักษาทำความสะอาดอาคาร และอุปกรณ์การผลิตของกลุ่ม		
ไม่มีการบำรุงรักษาและทำความสะอาดในบางครั้ง	1	.9
มีการซ่อมบำรุงรักษาให้มีประสิทธิภาพ และทำความสะอาดสม่ำเสมอ	114	99.1
ประสบการณ์ในผลิตสินค้าของสมาชิก		
ใช่	97	84.3
ไม่ใช่	18	15.7
แรงงานในการผลิตสินค้าของกลุ่ม		
เพียงพอ	95	82.6
ไม่เพียงพอ	20	17.4

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 115		
รายการ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
การจ้างแรงงานของกลุ่ม (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ไม่มี	10	8.7
มีจ้างแรงงานจากสมาชิกของกลุ่ม	103	89.6
มีจ้างแรงงานจากคนในชุมชน	66	57.4
การจ่ายค่าแรงงานของกลุ่ม		
80 บาท หรือน้อยกว่า	46	40.0
81 - 100 บาท	64	55.7
101 บาทหรือมากกว่า	5	4.3
Min = 70.00 บาท	Max. = 120.00 บาท	
Mean = 92.00 บาท	S.D = 12.57 บาท	
การทำธุรกิจแปรรูปผลผลิตเกษตรของกลุ่ม		
(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
คอง แเซ่ อีม เขื่อม กวน หยี	45	39.1
ข้าวเกรียบผัก และผลไม้	10	8.7
น้ำพริก	40	34.8
ข้าวซ้อมมือ	47	40.9
วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น		
พืชผัก	54	47.0
ผลไม้	40	34.7
ไม่มี	1	.9
ข้าว	20	17.4
การซื้อวัตถุดิบของกลุ่ม (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ซื้อวัตถุดิบจากสมาชิก	82	71.3
ซื้อวัตถุดิบจากหมู่บ้าน ตำบล	110	95.7
ซื้อวัตถุดิบจากต่างจังหวัด	23	20.0

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

	n = 115	
รายการ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และฉลากของกลุ่ม		
มี	90	78.3
ไม่มี	25	21.7
ความพอใจในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์อาหารแปรรูปของสมาชิก		
พอใจ	109	94.8
ไม่พอใจ	5	5.2
อายุการเก็บผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูปของกลุ่ม		
1 สัปดาห์	3	2.6
2-4 สัปดาห์	51	44.3
6 สัปดาห์ ขึ้นไป	60	52.2
1 ปี	20	15.9
การอบรมในเรื่องการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์การแปรรูปของสมาชิก		
เคย	65	56.5
ไม่เคย	50	43.5
ความสามารถในการผลิตสินค้าของกลุ่ม		
สม่ำเสมอตลอดปี	70	60.9
ผลิตเฉพาะมีการสั่งซื้อ	13	11.3
ผลิตไม่สม่ำเสมอ	12	10.4
ผลิตเฉพาะฤดูกาล	20	17.4
กำลังในการผลิตสินค้าของกลุ่ม		
เพียงพอ	103	89.6
ไม่เพียงพอ	12	10.4
การจัดทำแผนการผลิตของกลุ่ม		
ชัดเจน	102	88.7
ไม่ชัดเจน	13	11.3

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

	n = 115	
รายการ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
การควบคุมคุณภาพในการผลิตสินค้าของกลุ่ม		
(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ไม่มีการควบคุมคุณภาพการผลิต	10	8.7
มีการควบคุมบางขั้นตอน	34	29.6
มีการควบคุมตั้งแต่วัตถุดิบจนถึง การบรรจุและส่งตรวจวิเคราะห์	71	61.7
การขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร (อย.)ของกลุ่ม		
มี อย.	80	69.6
ไม่มี อย.	35	30.4
การกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม		
กำหนดราคาเอง	15	13.0
คิดจากต้นทุนการผลิตบวกกำไร 10 - 20%	40	34.8
ต้นทุนการผลิตและเปรียบเทียบกับท้องตลาด	60	52.2
แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม		
(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ภายในชุมชน	111	96.5
ภายในจังหวัด	109	94.8
ต่างจังหวัด	88	76.5
การวางแผนการตลาดของกลุ่ม		
(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
เพิ่มจำนวนร้านค้าขายส่ง/ปลีก	85	73.9
กำหนดราคาขายส่ง/ปลีกให้เหมาะสม	79	68.7
พัฒนาบรรจุภัณฑ์หลายราคา	64	55.7
ไม่มีการวางแผน	105	91.3

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

	n = 115	
รายการ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
การจำหน่ายสินค้าเกษตรแปรรูปของกลุ่ม		
(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
จำหน่ายเอง	113	98.3
ผ่านพ่อค้าคนกลาง	65	56.5
จำหน่ายผ่านหน่วยงาน	67	58.3
ผ่านสื่อต่างๆ	21	18.3
การเข้าร่วมเจรจาธุรกิจกับองค์กรของสมาชิก		
(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
หน่วยงานราชการ	79	68.7
รัฐวิสาหกิจและเอกชน	57	49.6
องค์กรท้องถิ่น	35	30.4
ทุกองค์กร	61	53.0
ร้านค้าจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม		
ไม่มีร้านเป็นของตนเอง	53	46.1
มีร้านจำนวน 1 – 2 แห่ง	62	53.9
การบริการหลังการขายของกลุ่ม		
(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
ไม่มีการบริการลูกค้าหลังการขาย	14	12.2
รับเปลี่ยนสินค้าที่ชำรุดคืน	91	20.9
ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องผลิตภัณฑ์	67	58.3
การสร้างเครือข่ายของกลุ่ม (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
เครือข่ายแหล่งเรียนรู้	86	74.8
เครือข่ายวัดชุมชน	94	81.7
เครือข่ายการตลาด	76	66.1

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการ ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

จากตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต่อการดำเนินงาน
ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป สรุปผลตามศักยภาพรวม 5 ด้านดังนี้

3.1 การทำงานคณะกรรมการ พบว่าสมาชิกมีความคิดเห็นระดับมาก เรียงลำดับมาก
ไปหาน้อย ในประเด็นความเป็นกันเองกับสมาชิก ความน่าเชื่อถือและการไว้วางใจในการทำงาน
การใช้อำนาจในการตัดสินใจในการทำงาน ความรับผิดชอบต่อตำแหน่งหน้าที่ การแบ่งงานให้
สมาชิกช่วยกันทำและความรู้ความสามารถในการบริหารกลุ่มตามลำดับ

3.2 คุณสมบัติของคณะกรรมการ พบว่าสมาชิกมีความคิดเห็นระดับมาก เรียงลำดับ
มากไปหาน้อย ในประเด็นความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ความเสียสละ การรับ
ฟังความคิดเห็นของคนอื่นและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การประสานงานระหว่างสมาชิกและ
หน่วยงานตามลำดับ

3.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่าสมาชิกมีความคิดเห็นระดับมาก
เรียงลำดับมากไปหาน้อย ในประเด็นการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม การร่วมผลิตสินค้าและบริการ
ของกลุ่ม การร่วมจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม การร่วมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ สมาชิกมีความ
คิดเห็นในระดับปานกลาง เรียงลำดับมากไปหาน้อยในประเด็นการร่วมรับความรู้และการ
ฝึกอบรม การประชุมกลุ่ม การเสนอแนวคิดในการพัฒนากลุ่ม การจัดทำแผนการดำเนินงานกลุ่ม

3.4 การลงทุน การออมเงิน และการรับบริการและปัจจัยการผลิต ของกลุ่มพบว่า
สมาชิกมีความคิดเห็นระดับมาก เรียงลำดับมากไปหาน้อย ในประเด็น การลงทุน การออมเงิน และ
สมาชิกมีความคิดเห็นระดับปานกลาง ในประเด็นการรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิต

3.5 การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน พบว่าสมาชิกมีความคิดเห็นระดับ
มาก ในประเด็นให้การสนับสนุนกลุ่มด้านทักษะศึกษาดูงาน ระดับปานกลางเรียงลำดับมากไปหา
น้อย ในประเด็นการอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต การประสานงาน
ด้านการตลาด การสนับสนุนเอกสารความรู้วิชาการ การให้สินเชื่อแก่กลุ่มและการเยี่ยมเยียนกลุ่มและ
สมาชิกตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการ
ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
	1	2	3			
n=115						
1. การทำงานของคณะกรรมการ						
ความน่าเชื่อถือและการไว้วางใจในการทำงาน	1	46	68	2.58	.51	มาก
	.9	40.0	59.1			
การใช้อำนาจในการตัดสินใจในการทำงาน	2	46	67	2.56	.53	มาก
	1.7	40.0	58.3			
การเป็นกันเองกับสมาชิก	1	43	71	2.60	.50	มาก
	.9	37.4	61.7			
ความรู้ความสามารถในการบริหารกลุ่ม	11	46	57	2.41	.67	มาก
	9.6	40.0	50.4			
ความรับผิดชอบต่อตำแหน่งหน้าที่	4	46	65	2.53	.56	มาก
	3.5	40.0	56.5			
การแบ่งงานให้สมาชิกช่วยกันทำ	4	47	64	2.52	.56	มาก
	3.5	40.8	55.7			
2. คุณสมบัติของคณะกรรมการ						
การประสานงานระหว่างสมาชิกและหน่วยงาน	15	44	56	2.35	.70	มาก
	13	38.3	48.7			
ความรับผิดชอบ	4	44	67	2.61	.48	มาก
	3.5	38.3	58.2			
ความเสียสละ	11	49	55	2.57	.49	มาก
	9.6	42.6	47.8			
ความซื่อสัตย์สุจริต	6	43	66	2.62	.48	มาก
	5.2	37.4	57.4			

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
	1	2	3			
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	11	51	53	2.36	.65	มาก
	9.6	44.3	46.1			
การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น	7	46	62	2.47	.61	มาก
	6.1	40.0	53.9			
ความยุติธรรม	6	44	65	2.61	.48	มาก
	5.2	38.3	56.5			
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน						
การประชุมกลุ่ม	19	45	51	2.27	.73	ปานกลาง
	16.5	39.2	44.3			
การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม	6	48	61	2.47	.59	มาก
	5.2	41.7	53.1			
การร่วมรับความรู้และการฝึกอบรม	17	48	50	2.31	.78	ปานกลาง
	14.8	41.7	43.5			
การจัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่ม	18	59	38	2.17	.67	ปานกลาง
	15.7	51.3	33.0			
การร่วมผลิตสินค้าและบริการของกลุ่ม	7	47	61	2.46	.61	มาก
	6.1	40.9	53.0			
การร่วมจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม	10	45	60	2.43	.65	มาก
	8.7	39.1	52.2			
การร่วมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์	11	48	56	2.39	.65	มาก
	9.6	41.7	48.7			
การเสนอแนวคิดในการพัฒนากลุ่ม	17	53	45	2.24	.69	ปานกลาง
	14.8	46.1	39.1			

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
	1	2	3			
	n=115					
4. การลงทุน การออมเงิน และการรับบริการ						
สินเชื่อ						
การลงทุน	4	54	57	2.46	.56	มาก
	3.5	47.0	49.5			
การออมเงิน	21	28	66	2.39	.78	มาก
	18.3	24.3	57.4			
การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิต	32	42	41	2.07	.79	ปานกลาง
	27.8	36.5	35.7			
5. การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ						
และเอกชน						
การอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ	15	69	31	2.30	.66	ปานกลาง
	13.0	54	48			
การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต	16	50	49	2.28	.69	ปานกลาง
	13.9	43.5	42.6			
การเยี่ยมชมกลุ่มและสมาชิก	21	63	31	2.08	.66	ปานกลาง
	18.3	54.7	27.0			
การสนับสนุนเอกสารความรู้วิชาการ	15	69	31	2.13	.61	ปานกลาง
	13.0	60.0	27.0			
การจัดทัศนศึกษาดูงาน	21	32	62	2.35	.77	มาก
	18.3	27.8	53.9			
การประสานงานด้านการตลาด	20	49	46	2.22	.72	ปานกลาง
	17.4	42.6	40.0			
การให้สินเชื่อแก่กลุ่ม	21	59	35	2.12	.69	ปานกลาง
	18.3	51.3	30.4			

หมายเหตุ 1. ระดับค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น 1.00 - 1.66 หมายถึง ระดับน้อย

1.67 - 2.33 หมายถึง ระดับปานกลาง

2.34 - 3.00 หมายถึง ระดับมาก

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากตารางที่ 4.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปสรุปผลได้ 5 ด้านดังนี้

4.1 ปัญหาของสมาชิก

4.1.1 ปัญหาการขาดความรู้ด้านการผลิต

สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็นเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การขอขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร การนำอาหารส่งตรวจวิเคราะห์ และบรรจุภัณฑ์และฉลาก

4.1.2 ปัญหาด้านองค์ความรู้และความถนัดของผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตอาหารแปรรูป

1) ปัญหาในระดับมาก ได้แก่ เทคโนโลยีการผลิตอาหารแปรรูป และการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยของปัญหาเท่ากัน

2) ปัญหาในระดับปานกลาง เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ หลักการแปรรูปอาหาร และการทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่ม

4.1.3 ปัญหาด้านการตลาด

1) ปัญหาในระดับมาก คือ เครือข่ายทางการตลาด

2) ปัญหาในระดับปานกลาง เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การขาดตลาดเพื่อจำหน่าย กำลังการผลิตของกลุ่ม และการทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่ม

4.1.4 ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

1) ปัญหาในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการวางแผนของกลุ่ม

2) ปัญหาในระดับน้อย เรียงลำดับดังนี้ สมาชิกขาดความรู้ด้านการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม การขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม สมาชิกขาดความรู้ด้านการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม สมาชิกขาดความร่วมมือและช่วยเหลือกัน ความไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม สมาชิกขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม สมาชิกขาดความรับผิดชอบต่อกัน และการขาดความร่วมมือจากสมาชิกในการดำเนินงาน

4.1.5 ปัญหาการด้านเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์

มีปัญหาประการเดียวคือ การขาดการสนับสนุนเงินทุน วัสดุ และอุปกรณ์ในการทำกิจกรรม ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

4.1.6 ปัญหาด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

1) ปัญหาในระดับปานกลาง คือ การขาดการแนะนำและเอาใจใส่จากหน่วยงาน

2) ปัญหาในระดับน้อย เรียงตามลำดับ คือ การขาดความรู้ในการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม และการขาดความรู้ด้านการบริหารงานกลุ่ม

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
	1	2	3			
n=115						
ปัญหาการขาดความรู้ด้านการผลิต						
บรรจุภัณฑ์และฉลาก	41	55	19	1.80	.69	ปานกลาง
	35.7	47.8	16.5			
การขอขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร	48	35	32	1.86	.82	ปานกลาง
	41.7	30.4	27.9			
การนำอาหารส่งตรวจวิเคราะห์	49	33	33	1.86	.83	ปานกลาง
	42.6	28.7	28.7			
หมายเหตุ ระดับค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น	1.00 - 1.66	หมายถึง ระดับน้อย				
	1.67 - 2.33	หมายถึง ระดับปานกลาง				
	2.34 - 3.00	หมายถึง ระดับมาก				

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
	1	2	3			
	n=115					
ปัญหาด้านองค์ความรู้และความถนัดของผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตอาหารแปรรูปหลักการผลิตอาหาร	16	44	55	2.33	.71	ปานกลาง
	13.9	38.3	47.8			
เทคโนโลยีการผลิตอาหารแปรรูป	15	44	56	2.35	.70	มาก
	13.0	38.3	48.7			
การใช้เครื่องมืออุปกรณ์	14	46	55	2.35	.69	มาก
	12.2	40.0	47.8			
การทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่ม	49	51	15	1.70	.68	ปานกลาง
	42.6	44.3	13.0			
ปัญหาด้านการตลาด						
เครือข่ายทางการตลาด	7	59	49	2.36	.59	มาก
	6.1	51.3	42.6			
การขาดตลาดเพื่อจำหน่าย	14	77	24	2.08	.57	ปานกลาง
	12.2	67.2	20.6			
เรื่องกำลังการผลิตของกลุ่ม	50	50	15	1.69	.69	ปานกลาง
	43.5	43.5	13.0			
การทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่ม	49	51	15	1.70	.68	ปานกลาง
	42.6	44.3	13.0			
ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน						
สมาชิกขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม	69	26	20	1.40	.49	น้อย
	60	22.6	17.4			
สมาชิกขาดความรับผิดชอบต่อกกลุ่ม	71	21	23	1.38	.48	น้อย
	61.7	18.3	20			
หมายเหตุ ระดับค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น 1.00 - 1.66 หมายถึง ระดับน้อย						
1.67 - 2.33 หมายถึง ระดับปานกลาง						
2.34 - 3.00 หมายถึง ระดับมาก						

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
	1	2	3			
มีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม	55	47	13	1.63	.67	น้อย
	47.8	40.9	11.3			
ไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม	61	50	4	1.50	.56	น้อย
	53.0	43.5	3.5			
สมาชิกขาดความร่วมมือและช่วยเหลือกัน	56	50	9	1.59	.63	น้อย
	48.7	43.5	7.8			
การเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนของกลุ่ม	28	60	27	2.01	.78	ปานกลาง
	24.3	52.2	23.5			
มีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม	22	62	31	2.07	.67	ปานกลาง
	19.1	53.9	27.0			
ขาดความร่วมมือจากสมาชิกในการดำเนินงาน	90	21	4	1.25	.51	น้อย
	78.3	18.2	3.5			
ขาดความรู้ในการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม	60	34	21	1.66	.77	น้อย
	52.2	29.5	18.3			
ขาดความรู้ด้านการบริหารงานกลุ่ม	53	59	3	1.56	.54	น้อย
	46.1	51.3	2.6			
ขาดความรู้ด้านการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม	48	61	6	1.63	.58	น้อย
	41.7	53.1	5.2			
ปัญหาด้านเงินทุน และวัสดุอุปกรณ์						
ขาดแคลนเงินทุน วัสดุ และอุปกรณ์ในการทำกิจกรรม	61	24	30	1.73	.85	ปานกลาง
	53.0	20.9	26.1			
หมายเหตุ	ระดับค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น	1.00 - 1.66		หมายถึง ระดับน้อย		
		1.67 - 2.33		หมายถึง ระดับปานกลาง		
		2.34 - 3.00		หมายถึง ระดับมาก		

n=115

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
	1	2	3			
n=115						
ปัญหาการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน						
ขาดการแนะนำและเอาใจใส่จากหน่วยงาน	56	35	24	1.72	.78	ปานกลาง
	48.7	30.4	20.9			
ขาดความรู้ด้านการบริหารกลุ่ม	53	59	3	1.56	.54	น้อย
	46.1	51.3	2.6			
ขาดความรู้ในการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม	60	34	21	1.66	.77	น้อย
	52.2	29.6	18.2			

หมายเหตุ ระดับค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น 1.00 - 1.66 หมายถึง ระดับน้อย
 1.67 - 2.33 หมายถึง ระดับปานกลาง
 2.34 - 3.00 หมายถึง ระดับมาก

4.2 ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา

สมาชิกมีความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ สรุปได้ดังนี้

4.2.1 ด้านการขาดความรู้เรื่องการทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่ม

แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ การคัดเลือกสมาชิกที่มีความสามารถทำบัญชีและจ้างผู้มีความรู้ในหมู่บ้านทำบัญชี

4.2.2 ด้านการขาดเจ้าหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้

แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ การประสานบุคคลภายนอกที่มีความรู้และการหาวิทยากรจากกลุ่มอื่นที่มีความรู้เฉพาะ

ตอนที่ 5 การทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐานเพื่อพิจารณาว่า ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจบางประการ มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (stepwise regression analysis) และแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

- 1) การแสดงสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 2) การแสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบขั้นตอน

5.1 การแสดงสัญลักษณ์และอักษรย่อของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 แสดงสัญลักษณ์และอักษรย่อของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

สัญลักษณ์และอักษรย่อของตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.
ตัวแปรอิสระ		
X1 = อายุ (ปี)	49.3217	9.99258
X2 = ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม (ปี)	9.2696	2.88469
X3 = ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป (ปี)	8.7478	2.79361
X4 = รายได้ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร (บาท)	53523.478	69273.89743
X5 = รายได้ของสมาชิกต่อการร่วมกิจกรรมของกลุ่ม/คน/ปี 2549 (บาท)	4026.7826	3289.27437
X6 = รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่มในรอบปี 2549 (บาท) ตัวแปรตาม	90848.348	57436.84960
ตัวแปรตาม		
Y1 = ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการทำงานของคณะกรรมการ	2.5377	.42753
Y2 = ความคิดเห็นของสมาชิกต่อคุณสมบัติของคณะกรรมการ	2.5193	.44187
Y3 = ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	2.3478	.51560
Y4 = ความคิดเห็นสมาชิกต่อการลงทุน การออมเงิน การรับบริการและปัจจัยการผลิตของกลุ่ม	2.3101	.62239
Y5 = ความคิดเห็นสมาชิกต่อการสนับสนุนของภาครัฐและเอกชน	2.2174	.56871

5.2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ

5.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ กับความคิดเห็นของสมาชิกต่อการทำงานของคณะกรรมการ

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในตารางที่ 4.7 สรุปได้ว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ คือระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าแปรรูป มีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ไปในทางเดียวกันแสดงว่าระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าแปรรูปนานมากขึ้น ทำให้สมาชิกมีความคิดเห็นในการทำงานของคณะกรรมการมากขึ้นด้วย

ตารางที่ 4.7 ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้านความความคิดเห็นของสมาชิกต่อการทำงานของคณะกรรมการ

ตัวแปรอิสระ	B	SEB	Beta	t	Sig.
ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป	5.705E-02	.39846	.373	4.271	.000*
R = .373		R Square = .139		Std. Error = .39846	
F = 18.240		Sig. = .000*			

* ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจกับความคิดเห็นของสมาชิกต่อคุณสมบัติของคณะกรรมการ

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ในตารางที่ 4.8 สรุปได้ว่ามีตัวแปรอิสระคือ ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าแปรรูปมีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากคุณสมบัติของคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์เป็นไปทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าแปรรูปมากขึ้น จึงทำให้สมาชิกเกิดความคุ้นเคยและรู้จักคุณสมบัติของคณะกรรมการมากขึ้น

นอกจากนี้ตัวแปรอิสระ คือ รายได้จากการผลิตสินค้าโดยรวมของกลุ่มในรอบปี 2549 มีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติของคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเชิงลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ไปในทางตรงกันข้ามกันแสดงว่ารายได้ของกลุ่มในรอบปี 2549 มีรายได้น้อยลง ทำให้สมาชิกมีความคิดเห็นต่อคุณสมบัติของคณะกรรมการมากขึ้น

ตารางที่ 4.8 ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้านความคิดเห็นของสมาชิกต่อคุณสมบัติของคณะกรรมการ

ตัวแปรอิสระ	B	SEB	Beta	t	Sig.
ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป	6.447E-02	.40116	.408	4.820	.000*
รายได้จากการผลิตสินค้าโดยรวมของกลุ่มในรอบปี 2549	-1.293E-06	.39602	-.168	-1.987	.000*
R = .459	R Square = .211	Std. Error = .39602			
F = 14.962	Sig. = .000*				

* ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจกับความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินสินค้าเกษตรแปรรูป

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในตารางที่ 4.9 สรุปได้ว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ คือ ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป มีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์เป็นไปทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปนานขึ้น จึงทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกดีขึ้นด้วย

ตารางที่ 4.9 ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้านความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินการสินค้าเกษตรแปรรูป

ตัวแปรอิสระ	b	SEB	Beta	t	Sig.
ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป	7.541E-02	.47268	.409	4.758	.000*
R = .409	R Square = .167		Std. Error = .47268		
F = 22.642	Sig. = .000*				

* ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจกับความคิดเห็นของสมาชิกต่อการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อ และปัจจัยการผลิต

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในตารางที่ 4.10 โดยสรุปได้ว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ คือ รายได้ของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มในปี 2549 มีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ในทางตรงข้ามกัน แสดงว่าเมื่อสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นทำให้มีการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อ และปัจจัยการผลิตน้อยลง

นอกจากนี้มีตัวแปรอิสระ คือ ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป มีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปนาน ทำให้สมาชิกเกิดความคุ้นเคยและไว้วางใจในการบริหารงานของคณะกรรมการจึงทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมมาก ในการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่ม

ตารางที่ 4.10 ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้านความคิดเห็นของสมาชิกต่อการ
ลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อ และปัจจัยการผลิตของกลุ่ม

ตัวแปรอิสระ	b	SEB	Beta	t	Sig.
รายได้ของสมาชิกต่อคนในการเข้าร่วม กิจกรรมของกลุ่ม 2549	-6.879E-05	.59707	-.364	-4.206	.001*
ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตร แปรรูป	7.500E-02	.56284	.337	3.894	.000*
R = .443	R Square = .197	Std. Error = .56284			
F = 13.701	Sig. = .000*				

* ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

5.2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจกับความคิดเห็น ของสมาชิกต่อการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ
และตัวแปรตามในตารางที่ 4.11 โดยสรุปได้ว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ คือ ระยะเวลาในการทำ
ธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปมีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ
และเอกชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวก อย่างมี
นัยสำคัญที่ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการทำธุรกิจของกลุ่มนาน
ขึ้นทำให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีโอกาสให้การสนับสนุนระดับมากขึ้นด้วย

ตารางที่ 4.11 ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้านความคิดเห็นของสมาชิกต่อการ
สนับสนุนของภาครัฐและเอกชน

ตัวแปรอิสระ	b	SEB	Beta	t	Sig.
ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้า เกษตรแปรรูป	5.494E-02	.55003	.270	2.979	.004*
R = .270a	R Square = .073	Std. Error = .55003			
F = 8.875	Sig. = .004*				

* ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป (2) ระบบการผลิต การตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป (3) การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดตากที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปจำนวน 4 ประเภท อยู่ในพื้นที่ 7 อำเภอของจังหวัดตาก ได้แก่ อำเภอเมืองตาก อำเภอบ้านตาก อำเภอสามเงา อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภออุ้มผาง และ กิ่งอำเภอวังเจ้า วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย ได้คัดเลือกจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมดที่จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน 23 กลุ่ม สมาชิก 438 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 16 กลุ่ม สมาชิก 115 คน มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาครั้งนี้จากสูตรของ Taro Yamane โดยกำหนดให้ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้จากการสุ่มร้อยละ 8 (ระดับความเชื่อมั่น 92 เปอร์เซ็นต์) สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ได้ค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 0.84 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยตนเอง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยสถิติพรรณนา ใช้สำหรับบรรยายลักษณะของข้อมูลเช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุแบบขั้นตอน ระหว่างตัวแปรอิสระ จำนวน 6 ตัวแปร กับตัวแปรตาม จำนวน 5 ตัวแปร

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก ในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) สภาพทางสังคม เกษตรกรทั้งหมดของผู้ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี รองลงมาคืออายุระหว่าง 51 - 60 ปี ส่วนสมาชิกที่มีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไปมีเพียงส่วนน้อย โดยสมาชิกของกลุ่มมีอายุเฉลี่ย 49 ปี สมาชิกส่วนใหญ่อยู่กับคู่สมรส และการศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ พอใจในกิจกรรมของกลุ่มและสมาชิกต้องการความรู้ การมีตำแหน่งในสังคมของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร กลุ่มสตรี สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มสหกรณ์ตามลำดับ

2) สภาพทางเศรษฐกิจ เกษตรกรมีอาชีพหลักคือ การทำนาและรับจ้าง อาชีพรองพบว่าการแปรรูปพืชผัก ผลไม้ถึงร้อยละ 62.6 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนสูงสุด 7 คนเฉลี่ย 3.53 คน ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม สูงสุด 15 ปี เฉลี่ย 9.26 ปี ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปสูงสุด 15 ปี และเฉลี่ย 8.74 ปี รายได้ของครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรต่อปี (2549) มีรายได้สูงสุด 410,000 บาท ต่ำสุด 8,000 บาทและเฉลี่ย 53,523 บาทต่อครัวเรือนต่อปี กลุ่มมีรายได้จากผลิตสินค้าโดยรวมในรอบปีที่ผ่านมามีปี 2548 สูงสุด 200,000 บาท ต่ำสุด 12,000 บาทและเฉลี่ย 97,807 บาทต่อกลุ่มต่อปี รายได้จากผลิตสินค้าโดยรวมในรอบปี 2549 สูงสุด 200,000 บาท ต่ำสุด 35,000 บาท และเฉลี่ย 90,848 บาทต่อกลุ่มต่อปี รายได้ของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมในปี 2549 มีรายได้ 2549 สูงสุด 12,285 บาท ต่ำสุด 1,900 บาท และเฉลี่ย 4,026 บาท ต่อคนต่อปี กลุ่มหาเงินทุนเพื่อดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในกิจกรรมของกลุ่มส่วนใหญ่ จากสมาชิกลงทุน นอกจากนี้ผู้ธนาคารได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตรและ กู้จากกองทุนหมู่บ้านตามลำดับ

1.3.2 ระบบการผลิตและการตลาด

1) ระบบการผลิต ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ การคัดเลือกสถานที่ตั้งอาคารเพื่อผลิตสินค้าของกลุ่มได้พิจารณาจาก ไม่เป็นสถานที่ที่สะสมของที่ใช้แล้ว ไม่เป็นสถานที่ใกล้คอกสัตว์และน้ำขัง ไม่มีฝุ่น ควันและวัตถุอันตราย อาคารผลิตสินค้าแปรรูป ส่วนใหญ่เป็นลักษณะแยกจากที่พักอาศัย มีบริเวณเพียงพอสำหรับทุกขั้นตอนในการผลิตและมีเพียงส่วนน้อยที่มีการใช้อาคารผลิตสินค้าอยู่รวมกับที่พักอาศัย ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ เรื่องการจดทะเบียนตำรับอาหารอย.และชน มผช. เนื่องจากผู้บริโภคมีความมั่นใจ สมาชิกคิดว่ามีความรู้พื้นฐาน ด้านการผลิตและคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค สมาชิกคิดว่า มีความรับผิดชอบ ต่อประโยชน์และความ

ปลอดภัยของผู้บริโภค และส่วนใหญ่สมาชิกเคยเข้ารับการอบรม จี.เอ็ม.พี. กลุ่มร้อยละ 69.6 มีการจดทะเบียนค้ารับอาหาร อบ.และมพช. เกินครึ่งกลุ่มมีการควบคุมคุณภาพตั้งแต่วัตถุดิบจนถึงการบรรจุและส่งตรวจวิเคราะห์ แต่ยังมีสมาชิกบางส่วนที่ยังมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องในเรื่องแนวทางการผลิตอาหารตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดี (จี.เอ็ม.พี.) วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร สำหรับแรงงานในการผลิตสินค้าเพียงพอกับความต้องการของตลาด การจ้างแรงงานจ้างจากสมาชิกภายในกลุ่มเอง มีการจ้างแรงงานต่ำสุดวันละ 70 บาท สูงสุด 120 บาท เฉลี่ย 92 บาทต่อวันต่อคน กลุ่มทำธุรกิจแปรรูปเกี่ยวข้องกับการทำข้าวซ้อมมือ การคอง การเชื่อม การกวนและการทำหีบ การทำน้ำพริกและการทำข้าวเกรียบผักผลไม้ต่างๆ ตามลำดับ ภายในท้องถิ่นมีวัตถุดิบเกี่ยวกับพืชผักมากที่สุด นอกจากนี้จะมีวัตถุดิบเกี่ยวกับผลไม้ และข้าว กลุ่มมีการซื้อวัตถุดิบจากหมู่บ้านและตำบล กลุ่มมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และฉลากเพื่อจูงใจผู้บริโภคและมีความพอใจในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์อาหารแปรรูปของกลุ่ม พบว่าผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูปของกลุ่มเก็บไว้ได้นาน 6 สัปดาห์ขึ้นไปจนถึง 1 ปี กลุ่มมีการจัดทำแผนการผลิตของกลุ่มอย่างชัดเจน

2) ด้านการตลาด ผลการวิจัยสรุปได้ว่ากลุ่มมีการกำหนดราคาขาย

ผลิตภัณฑ์โดยวิธีการคิดต้นทุนการผลิตและเปรียบเทียบราคาในท้องตลาด รองลงมากลุ่มมีการกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์โดยวิธีการคิดจากต้นทุนการผลิตบวกกำไร 10 – 20 % แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ส่วนใหญ่จะอยู่ภายในชุมชน ภายในจังหวัด และต่างจังหวัดตามกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนการตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า แต่กลุ่มมีการเพิ่มจำนวนร้านค้าขายส่งและขายปลีก มีการกำหนดราคาขายส่งและปลีกให้เหมาะสม และมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์หลายราคา กลุ่มส่วนใหญ่ดำเนินการจำหน่ายสินค้าเกษตรแปรรูปในลักษณะการจำหน่ายสินค้าเอง มีการจำหน่ายผ่านหน่วยงาน ผ่านพ่อค้าคนกลาง ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ตามลำดับ สมาชิกภายในกลุ่มได้มีการเข้าร่วมเจรจาธุรกิจกับหน่วยงานราชการต่างๆ กับทุกองค์กร อาทิ ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน องค์กรส่วนท้องถิ่นตามลำดับ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป เกินครึ่งหนึ่งมีร้านค้าจำหน่ายเป็นของตนเองจำนวน 1 – 2 แห่ง มีการบริการหลังการขาย ในเรื่องการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องผลิตภัณฑ์ และปรับเปลี่ยนสินค้าที่ซำรุดคิน กลุ่มส่วนใหญ่มีการสร้างเครือข่าย วัตถุดิบ เครือข่ายแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายด้านการตลาดตามลำดับ

1.3.3 ความคิดเห็นสมาชิกต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินสินค้าเกษตรแปรรูป ผลการวิจัยสรุปได้ 5 ด้านดังนี้

1) *การทำงานคณะกรรมการ พบว่าสมาชิกมีความคิดเห็นระดับมาก* เรื่องลำดับมากไปหาน้อย ในประเด็นความเป็นกันเองกับสมาชิก ความน่าเชื่อถือและการไว้วางใจในการทำงาน การใช้อำนาจในการตัดสินใจในการทำงาน ความรับผิดชอบต่อตำแหน่งหน้าที่ การแบ่งงานให้สมาชิกช่วยกันทำและความรู้ความสามารถในการบริหารกลุ่มตามลำดับ

2) *คุณสมบัติของคณะกรรมการ พบว่าสมาชิกมีความคิดเห็นระดับมาก* เรื่องลำดับมากไปหาน้อย ในประเด็นความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ความเสียสละ การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การประสานงานระหว่างสมาชิกและหน่วยงานตามลำดับ

3) *การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่าสมาชิกมีความคิดเห็นระดับมาก* เรื่องลำดับมากไปหาน้อย ในประเด็นการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม การร่วมผลิตสินค้าและบริการของกลุ่ม การร่วมจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม การร่วมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ สมาชิกมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง การร่วมรับความรู้และการฝึกอบรม การประชุมกลุ่ม การเสนอแนวคิดในการพัฒนากลุ่ม การจัดทำแผนการดำเนินงานกลุ่ม

4) *การลงหุ้น การออมเงิน และการรับบริการและปัจจัยการผลิตของกลุ่ม พบว่าสมาชิกมีความคิดเห็นระดับมาก* ในประเด็น การลงหุ้น การออมเงิน และระดับปานกลาง ในประเด็นการรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิต

5) *การสนับสนุนของหน่วยงาน พบว่าสมาชิกมีความคิดเห็นระดับมาก* ในประเด็นให้การสนับสนุนกลุ่มด้านทัศนศึกษาดูงาน และมีความคิดเห็นระดับปานกลาง เรื่องลำดับมากไปหาน้อย ในประเด็นการอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต การประสานงานด้านการตลาด การสนับสนุนเอกสารความรู้วิชาการ การให้สินเชื่อแก่กลุ่ม การเยี่ยมชม เยียน กลุ่มและสมาชิกตามลำดับ

1.3.4 ปัญหาของสมาชิก ผลการวิจัยสรุปได้ 5 ด้านดังนี้

1) *ปัญหาด้านการผลิต*

- (1) *ผู้ถ่ายทอดความรู้และความถนัดด้านเทคโนโลยีการผลิตอาหารแปรรูป*
- (2) *สมาชิกขาดความรู้เรื่องการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการผลิต*
- (3) *ขาดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตอาหารแปรรูปโดยตรง*
- (4) *สมาชิกขาดความรู้ด้านหลักการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร*
- (5) *สมาชิกขาดความรู้ด้านการขอขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร*

- (6) สมาชิกขาดความรู้การนำอาหารส่งตรวจวิเคราะห์
- (7) สมาชิกขาดความรู้เรื่องบรรจุภัณฑ์และฉลาก
- (8) สมาชิกขาดความรู้การทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่ม

2) ปัญหาด้านการตลาด

- (1) กลุ่มมีความต้องการเครือข่ายทางการตลาด
- (2) กลุ่มมีปัญหาด้านการตลาด
- (3) กลุ่มมีปัญหาเรื่องกำลังการผลิตของกลุ่ม
- (4) สมาชิกขาดความรู้การทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่ม

3) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิก

- (1) ขาดความรู้ด้านการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม
- (2) การขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม
- (3) ขาดความรู้ด้านการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม
- (4) ขาดความร่วมมือและช่วยเหลือกัน
- (5) ไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
- (6) สมาชิกขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม
- (7) สมาชิกขาดความรับผิดชอบต่อกลุ่ม
- (8) ขาดความร่วมมือจากสมาชิกในการดำเนินงาน
- (9) การมีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม
- (10) การเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนของกลุ่ม

4) ปัญหาด้านการลงทุน การออมเงิน และการรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิต

- (1) ขาดการสนับสนุนเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ในการทำกิจกรรม
- (2) รายได้สมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรม
- (3) รายได้จากการผลิตสินค้าของกลุ่ม
- (4) รายได้จากครัวเรือนทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร

5) ปัญหาด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

- (1) ขาดการแนะนำและเอาใจใส่จากหน่วยงาน
- (2) ขาดความรู้ในการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม
- (3) ขาดความรู้ด้านการบริหารงานกลุ่ม

1.3.5 ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา

สมาชิกกลุ่มมีความคิดเห็นเสนอแนะแนวทางในวิธีปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาของกลุ่มไว้ดังนี้

1) ด้านการขาดความรู้เรื่องการทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่ม

สมาชิกมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการขาดความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่ม โดยการคัดเลือกสมาชิกที่มีความสามารถ หรือจ้างผู้มีความรู้ในหมู่บ้านมาทำบัญชี

2) ด้านการขาดเจ้าหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้

สมาชิกเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาของกลุ่มเกี่ยวกับการขาดเจ้าหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ โดยเสนอให้ประสานบุคคลภายนอกที่มีความรู้ หรือหาวิทยากรจากกลุ่มอื่นที่มีความรู้เฉพาะมาสอน

1.3.6 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

1) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในตารางที่ 4.7 สรุปได้ว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ คือระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าแปรรูป มีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ไปในทางเดียวกันแสดงว่าระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าแปรรูปนานมากขึ้น ทำให้สมาชิกมีความคิดเห็นในการทำงานของคณะกรรมการมากขึ้นด้วย

2) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในตารางที่ 4.8 สรุปได้ว่ามีตัวแปรอิสระ คือ ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าแปรรูปมีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากคุณสมบัติของคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์เป็นไปทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าแปรรูปมากขึ้น จึงทำให้สมาชิกเกิดความคุ้นเคยและรู้จักคุณสมบัติของคณะกรรมการมากขึ้น

นอกจากนี้ตัวแปรอิสระ คือ รายได้จากการผลิตสินค้าโดยรวมของกลุ่มในรอบปี 2549 มีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติของคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเชิงลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ไปในทางตรงกันข้ามกันแสดงว่ารายได้ของกลุ่มในรอบปี 2549 มีรายได้น้อยลง ทำให้สมาชิกมีความคิดเห็นต่อคุณสมบัติของคณะกรรมการมากขึ้น

3) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในตารางที่ 4.9 สรุปได้ว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ คือ ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป มีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์เป็นไปทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปนานขึ้น จึงทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกดีขึ้นด้วย

4) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในตารางที่ 4.10 โดยสรุปได้ว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ คือ รายได้ของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มในปี 2549 มีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ในทางตรงข้ามกัน แสดงว่าเมื่อสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นทำให้มีการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อ และปัจจัยการผลิตน้อยลง

นอกจากนี้มีตัวแปรอิสระ คือ ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป มีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปนาน ทำให้สมาชิกเกิดความคุ้นเคยและไว้วางใจในการบริหารงานของคณะกรรมการจึงทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมมาก ในการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่ม

5) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในตารางที่ 4.11 โดยสรุปได้ว่ามีปัจจัยหรือตัวแปรอิสระ คือ ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปมีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการทำธุรกิจของกลุ่มนานขึ้นทำให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีโอกาสให้การสนับสนุนระดับมากขึ้นด้วย

2. การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายดังนี้

2.1 ศักยภาพด้านการทำงานของคณะกรรมการ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า การทำงานของคณะกรรมการ ส่วนใหญ่สมาชิกเคยเข้ารับการอบรม จี. เอ็ม.พี. กลุ่มผู้ผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปให้ความสำคัญเรื่อง การจดทะเบียนค้ารับอาหาร อย.และมพช. ร้อยละ 69.6 กลุ่มมีการจดทะเบียนค้ารับอาหาร อย. และมพช. เนื่องจากทำให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในการซื้อสินค้า กลุ่มจำนวนเกินครึ่งหนึ่งมีการควบคุมการผลิตสินค้าตั้งแต่วัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์และส่งตรวจวิเคราะห์ จุดค้าที่ค้นพบ ถึงแม้ว่าสมาชิกกลุ่มจะเคยเข้ารับการอบรม จี. เอ็ม.พี. แต่ยังมีสมาชิกบางส่วนที่มีความรู้ ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องในเรื่องแนวทางการผลิตอาหารตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดี (จี.เอ็ม.พี.) วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตและการเก็บรักษาอาหาร นอกจากนี้ยังขาดความรู้ในระดับมาก เรื่อง ความรู้และความถนัดของผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีในการผลิตอาหารแปรรูป การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการผลิต พบว่าในเรื่องการเตรียมอาหารบนโต๊ะที่มีความสูงจากพื้นไม่ต่ำกว่า 60 ซม.เพื่อลดการปนเปื้อนจากเชื้อโรคต่างๆ และเนื่องจากว่าความสูงของโต๊ะจากพื้นไม่ต่ำกว่า 60 ซม. เป็นความสูงที่เหมาะสมกับการทำงานและร่างกายของคนไทยทำให้ไม่เหมื่อยล้าเวลาปฏิบัติงาน สิ่งที่ค้นพบเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะเดียวกันเพื่อที่จะได้มีการส่งเสริมพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของกลุ่มให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มต่อไป สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข (2543 : 4 – 25) เรื่อง แนวทางการผลิตอาหารตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดี (จี.เอ็ม.พี.) เป็นความรู้เกี่ยวกับที่มาของประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 193) พ.ศ. 2543 เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร สอดคล้องกับ อารี วิบูลย์พงศ์แลคณะ (2541 : 5) กล่าวว่าศักยภาพของการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปที่บ้าน ผู้แปรรูปอาหารที่บ้านมีความต้องการที่จะปรับปรุงเทคโนโลยีของตนอยู่แล้ว ผู้แปรรูปส่วนใหญ่ยังขาดแคลนเงินทุนโดยเฉพาะเงินทุนที่จะใช้สำหรับปรับปรุงสถานที่ให้เหมาะสมถูกสุขลักษณะ สอดคล้องกับ รุ่งทิพย์ ศูนย์ตรง (2547 : 80 - 83) พบว่าปัจจัยที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรจังหวัดอุตรดิตถ์ได้รับการขึ้นทะเบียนค้ารับอาหาร (อย.) ได้แก่การบริหารจัดการกลุ่ม สถานที่ผลิต การฝึกอบรมและการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์

2.2 ศักยภาพด้านคุณสมบัติของคณะกรรมการ

จุดเด่นในการศึกษาที่ค้นพบคณะกรรมการกลุ่มส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนการตลาดแต่มีการเพิ่มจำนวนร้านค้าขายส่งและขายปลีก มีการกำหนดราคาขายส่งและปลีกให้เหมาะสม และมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์หลายราคา เนื่องจากว่ากลุ่มผู้ผลิตสินค้าจะไม่ค่อยสนใจในเรื่องของการวางแผนการตลาด ในขณะที่เดียวกันกลุ่มที่มีศักยภาพจะค่อย ๆ พัฒนาตนเองขึ้นไปตามลำดับในด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เช่น ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในหมู่บ้านชุมชนจะใช้บรรจุภัณฑ์ที่เรียบง่ายและมีราคาถูก ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในระดับอำเภอ จังหวัด และช่วงเทศกาลจะใช้บรรจุภัณฑ์อีกระดับหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในห้างสรรพสินค้าหรือจำหน่ายต่างจังหวัด ก็จะมีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามสดุดตาและมีราคาที่สูงกว่า ซึ่งจะทำให้ทราบว่าคณะกรรมการกลุ่มใช้ตลาดเป็นตัวนำในการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์หลายระดับ สอดคล้องกับ อรอนงค์ ธรรมกุล (2541 : 44) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องปัจจัยบางประการของคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มและรูปแบบการบริหารจัดการกิจกรรมกลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภาคเหนือตอนล่างที่ประสบความสำเร็จ พบว่าปัจจัยบางประการดังกล่าวได้แก่ คุณสมบัติของคณะกรรมการ โครงสร้างการบริหารงานกลุ่ม การจัดการระดมทุน การจัดหาวัตถุดิบ การจัดสรรผลประโยชน์ การจ้างและจ่ายค่าแรง การตลาด และการรับความรู้ด้านเทคโนโลยี สอดคล้องกับ พรทิพย์ ศรีแสงจันทร์ ชุมพร พวงประยงค์และสุพจน์ ชูดิพันธ์ (2539 : 77) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จของการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ภาคตะวันตกศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรางสาตี ตำบลรางสาตี อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จระดับปานกลางและมีปัจจัยที่มีผลกระทบ 3 อันดับแรก คือ กิจกรรมกลุ่ม การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการ

2.3 ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

พบว่า ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปมีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์เป็นไปทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปนานขึ้น จึงทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกดีขึ้นด้วยสอดคล้องกับ ชูเกียรติ ธีสุวรรณ (2534 : 4) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วม 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมดำเนินการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมใน

การตัดสินใจเป็นประการสำคัญ สอดคล้องกับ ปรัชญา เวสาร์ซัส (2528 : 54) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นดังนี้

1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย

2) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ ผู้ใหญ่บ้าน

3) ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทน แรงงาน เงินปันผลจากการออมทรัพย์

4) ปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนร่วม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าปฏิเสธ เมื่อถูกชักชวน หรือรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี

2.4 ศักยภาพการลงหุ้น การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิต

พบว่ากลุ่มส่วนใหญ่หาเงินทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมจากการลงหุ้นของสมาชิก แสดงว่าสมาชิกมีรายได้จากภาคเกษตรและนอกภาคการเกษตรน้อยจึงทำให้สมาชิกให้ความสำคัญในการลงหุ้นมาก และกลุ่มมีระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูปนาน จึงทำให้สมาชิกเกิดความคุ้นเคยไว้วางใจในการบริหารงานของคณะกรรมการจึงทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมมาก ในการลงหุ้น การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่มด้วย สอดคล้องกับ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2541 : 42) ได้กล่าวถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ คือ ด้านการเงิน ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านบริหารจัดการ ด้านผู้นำ ด้านแรงงาน ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านระเบียบข้อบังคับ และการปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ถ้ามีความสามารถในการบริหาร มีระบบงาน ระบบเงิน ระบบบุคลากรและระบบตลาด มีโอกาสประสบความสำเร็จ แต่ถ้าไม่เข้าใจระบบเหล่านี้มีโอกาสจะล้มเหลว

2.5 ศักยภาพด้านการให้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน พบว่าสมาชิกมีความคิดเห็นระดับมาก ในการสนับสนุนกลุ่มด้านจัดทัศนศึกษาดูงาน โดยสรุปได้ว่ามีตัวแปรอิสระได้แก่ระยะเวลาในการทำธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป มีความสัมพันธ์กับศักยภาพที่เกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนของกลุ่มในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน แสดงว่าระยะเวลาในการทำธุรกิจของกลุ่มนานขึ้นทำให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีโอกาสให้การสนับสนุนระดับมากขึ้นด้วย สอดคล้องกับสุริย์พร (2541 : 60) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดลำปางพบว่ามีหลายปัจจัยได้แก่ ความคิดเห็นต่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในภาพรวมทั้งสมาชิกและคณะกรรมการ การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานกลุ่มและการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับกาญจนา (2534 : 59)

พบว่าปัจจัยที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดลำพูน ได้รับรางวัลดีเด่นคือ การสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารเผยแพร่ความรู้ การสนับสนุนจากนายอำเภอและปลัดอำเภอและการสนับสนุนจากกำนัน สอดคล้องกับไพรินทร์ กล้าโกษฐ์ (2546 : 61) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจแปรรูปมะขามของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดตาก พบว่ามีปัจจัยบางประการได้แก่ การวางแผน การมีส่วนร่วม การใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงคุณภาพ การจัดสรรผลประโยชน์ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การศึกษาดูงานและการฝึกปฏิบัติ การทำบัญชี การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาจะพบปัญหาในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการดำเนินงาน ด้านการการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิต และด้านการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1.1 ด้านการผลิต

- 1) สนับสนุนและส่งเสริมให้ความรู้ แก่กลุ่มผู้ผลิตที่มีความต้องการอบรม ด้านกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปให้มีมาตรฐานปลอดภัยแก่ผู้บริโภค
- 2) สนับสนุนและส่งเสริมให้ความรู้ แก่กลุ่มผู้ผลิตที่มีความต้องการฝึกอบรมด้าน เทคโนโลยีในการผลิต
- 3) สนับสนุนและส่งเสริมให้ความรู้ แก่กลุ่มผู้ผลิตที่มีความต้องการ ฝึกอบรมการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการผลิต
- 4) สนับสนุนส่งเสริมพัฒนา สถานที่ผลิตอุตสาหกรรมและแหล่งเรียนรู้ในระดับอำเภอ/จังหวัด
- 5) สนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มเฝ้าหาความรู้ ประสบการณ์และทักษะในการประกอบอาชีพด้านการแปรรูปด้วยตนเองมากขึ้น โดยสนับสนุนให้เกษตรกรเดินทางไปชม นิทรรศการทางการแปรรูปผลผลิตเกษตร ดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ ตัวอย่างของสถาบันการศึกษาหรือสถาบันวิจัยต่างๆ การพบปะกับนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม นักคิดด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างประหยัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.1.2 ด้านตลาด

- 1) หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรสนับสนุนเครือข่ายการตลาดทุกระดับอย่างต่อเนื่อง

- 2) สนับสนุน และส่งเสริม ให้ความรู้ด้านการตลาดแก่กลุ่มผู้ผลิต
- 3) แก้ไขปัญหา เรื่องกำลังการผลิตเป็นรายกลุ่ม
- 4) ให้ความรู้ เรื่องการทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่ม

3.1.3 ด้านการดำเนินงาน

- 1) สนับสนุนและส่งเสริมให้ความรู้ แก่กลุ่มผู้ผลิตที่มีความต้องการด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม
- 2) ควรสนับสนุนเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตรที่มีความรู้วิชาการและความชำนาญเฉพาะด้านการแปรรูปผลผลิตเกษตรและเทคโนโลยีในการผลิตเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง
- 3) ควรจัดหางบประมาณสนับสนุน ภายในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ด้านการฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีความรู้และทักษะต่างๆ แก่เกษตรกรที่มีความต้องการ เพื่อเป็นการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการแปรรูปผลผลิตเกษตรพื้นฐานสู่การเป็นผู้ประกอบการระดับสูง

3.1.4 การลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิต

- 1) เจ้าหน้าที่ควรให้ความรู้ เชิงวิเคราะห์ การวางแผน และกระตุ้นให้กลุ่มรู้จักการลงทุน การออมเงิน การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่ม
- 2) เจ้าหน้าที่ควรกระตุ้น ให้เกิดกิจกรรมที่ต่อเนื่องและหลากหลายโดยเน้น วัตถุประสงค์ ภูมิปัญญาภายในท้องถิ่น

3.1.5 ด้านการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

- 1) ควรสนับสนุน ศูนย์เรียนรู้และปัจจัยการผลิต
- 2) ควรให้การสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ในการผลิตให้เหมาะสม
- 3) ควรให้การสนับสนุน ในด้านทัศนศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาวิจัย เพิ่มเติมเกี่ยวกับ การผลิต การตลาด สินค้าเกษตรแปรรูปด้านอาหารควบคุมเฉพาะ หรือผลิตภัณฑ์อาหารที่ปลอดภัย เช่น หน่อไม้อัดปิ้ง เห็ดโคนบรรจุขวด ไวน์ เป็นต้น

3.2.2 ควรศึกษาวิจัย เกี่ยวกับศักยภาพ การผลิตพืช ผลิตสัตว์ ผลิตประมง ผ้าทอและเสื้อผ้า เครื่องจักสาน หัตถกรรม และสิ่งประดิษฐ์อื่น ๆ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายในจังหวัดเพื่อทราบศักยภาพของกลุ่ม และเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร (2548 ก) คู่มือการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กรมส่งเสริมการเกษตร
- _____ (2548 ข) ข้อควรรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กรมส่งเสริมการเกษตร
- _____ (2546) โครงการแปรรูปสินค้าเกษตรการวิเคราะห์ธุรกิจชุมชน โรงพิมพ์กรมส่งเสริมการเกษตร
- _____ (2540 ก) การสร้างเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ โครงการแปรรูปผลผลิตเกษตรเชิงธุรกิจ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จัดพิมพ์โดย กองพัฒนาการบริหารงานการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร
- _____ (2534) ธุรกิจเกษตร กองส่งเสริมธุรกิจเกษตร กรุงเทพมหานคร (อัครา)
- กฤษณา นิลศรี (2545) วิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจรากหญ้า”ฉบับวันที่ 23 ธันวาคม 2545
- กาญจนา เกียรติมนตรี (2534) “ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดลำพูนได้รับรางวัลดีเด่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จินตนา วิสารทพงศ์ อมร สุวรรณรัตน์และวัชลี โสพิน. (2541) การดำเนินงานกลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรที่ประสบความสำเร็จในภาคใต้ ระหว่างปี 2530-2534 สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้
- จินตนา วิสารทพงศ์และปราณี กิติเสถียรพร (2541) “รายงานการศึกษาผลการดำเนินงานการแปรรูปผลผลิตเกษตรเชิงธุรกิจในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภาคใต้” สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้ กรมส่งเสริมการเกษตร
- จิตวดี จินดาพันธ์ (2542) “การแปรรูปผลผลิตเกษตรในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภาคใต้” มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (อัครา)
- ชูเกียรติ ติสุวรรณ (2534) ปรัชญาและหลักการการศึกษานอกระบบ (เอกสารประกอบการสอน) ภาควิชาส่งเสริมการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) ธุรกิจชุมชนเส้นทางที่เป็นไปได้ กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- _____ (2541) “รายงานการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งธุรกิจชุมชน กรณีศึกษาบริษัทหัวไทร” อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.2546 “การพัฒนาของกลุ่มลูกค้าให้มีความสามารถในการผลิตและ
การดำเนินธุรกิจ” จาก www.baac.in.th/technical/110946. (20 ตุลาคม 2546)
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2548) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบการบรรยายสัมมนาเข้มชุด
วิชาการวิจัยเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร วันที่ 25 – 27 พฤศจิกายน 2548
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ปรัชญา เวสารัชช์ (2528) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชนบท” รายงานการวิจัย
กรุงเทพมหานคร สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประหัด สายวิเชียร อรอนงค์ ธรรมกุล และกาญจนา เกียรติมนตรี (2543) รูปแบบการจัดการ
ที่ทำให้กลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรภาคเหนือประสบความสำเร็จ. รายงานวิจัย
กองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.)
- ผ่องผิว หิรัญรังสิต (2541) รายงานผลการดำเนินงานโครงการแปรรูปผลผลิตเกษตร ปีงบประมาณ 2540
จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ กรมส่งเสริมการเกษตร
- พิงพิศ ดุลยพัชร (2545) รายงานการสัมมนาการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์เด่นของกรมส่งเสริมการเกษตร
ระหว่างวันที่ 29 – 30 สิงหาคม 2545 ณ พิพิธภัณฑ์การเกษตรเฉลิมพระเกียรติ ฯ อำเภอ
คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี กรมส่งเสริมการเกษตร
- พะยอม วงศ์สารศรี (2534) องค์การและการจัดการ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุรัฐสภา
- พรทิพย์ ศรีแสงจันทร์ ชุมพร พวงประยงค์ และสุพจน์ ชูดีพันธ์ (2528) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ
ความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกร สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันตก
จังหวัดราชบุรี กรมส่งเสริมการเกษตร
- _____ (2539) “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
ภาคตะวันตก ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรางสาลี อำเภอท่าม่วง จังหวัด
กาญจนบุรี” รายงานการวิจัย สำนักส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันตก จังหวัดราชบุรี
- พิทยา ดิวา (2548) ผลการดำเนินงานโครงการแปรรูปสินค้าเกษตรปี 2544 - 2546 ของกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกร จังหวัดนนทบุรี สำนักงานเกษตรจังหวัดนนทบุรี กรมส่งเสริมการเกษตร
- พิทยา ว่องกุล (2545) “ธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนแบบองค์รวมที่ยั่งยืน” วิสาหกิจชุมชน กลไก
เศรษฐกิจรากฐาน กรุงเทพมหานคร อมรินทร์บุ๊ค เซ็นเตอร์
- ไพรินทร์ กล้าโภชน (2546) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจแปรรูปมะขมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
จังหวัดตาก” รายงานการศึกษา สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก กรมส่งเสริมการเกษตร
- มงคล ดำนันทินทร์ (2540) ผลการศึกษาการทำงานกลุ่มและผู้นำกลุ่มเข้าสู่เชิงธุรกิจเชิงขนาดย่อม
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- รุ่งทิพย์ ศูนย์ตรง (2547) “ปัจจัยที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรจังหวัดอุดรดิตถ์
ได้รับรองการขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร (เครื่องหมาย ออ.)” รายงานการวิจัย สำนักงาน
เกษตรจังหวัดอุดรดิตถ์ กรมส่งเสริมการเกษตร
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2544) *แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน น.2 วิสาหกิจชุมชน.*
กรุงเทพมหานคร เจริญวิทย์การพิมพ์
- สถาบันวิสาหกิจชุมชน (2546) *วิสาหกิจชุมชน (ออนไลน์)* จากแหล่งที่มา
www.yaia.riv.ac.th/research/document/publication/smce.html. ค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2546
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข (2543) *คู่มือผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อ
เศรษฐกิจชุมชน (ฉบับปรับปรุง) โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก*
_____ (2548) “ที่ปรึกษาใกล้มือ” *คู่มือวิสาหกิจผลิตภัณฑ์สุขภาพชุมชน* โรงพิมพ์องค์การ
สงเคราะห์ทหารผ่านศึก
- _____ (2544) *แนวทางการผลิตอาหารตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดี (จี.เอ็ม.พี.)* โรงพิมพ์
องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก
- สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก (2550) “เอกสารประกอบการประชุม/สัมมนาจัดทำแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริม
วิสาหกิจชุมชนจังหวัด” (อัคราณา)
- _____ (2549 ก) *สรุปข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตาก ปี 2549* (อัคราณา)
- _____ (2549 ข) *รายงานผลประจำปีโครงการแปรรูปสินค้าเกษตร 2549* (อัคราณา)
- _____ (2548) *ยุทธศาสตร์การเกษตรและสหกรณ์จังหวัดตาก ปี 2548–2551* (อัคราณา)
- สุริย์พร เหลี่ยมวรางกูร (2541) “ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร” จังหวัด
ลำปาง. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์*
- สุมาลี สุนทรนฤชัย และนางนุช กัญชานันท์ (2538) *การปรับปรุงคุณภาพและกรรมวิธีการ
แปรรูปมะพร้าวแก้วแผ่น. กลุ่มงานเคหกิจเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร*
- สุริยะ เจียมประจักษ์รากร. (ม.ป.ป.) *เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น.* กรุงเทพมหานคร ศูนย์ส่งเสริม
วิชาการ
- สุพจน์ กุลปรารค์ทอง (2540) *แผนธุรกิจ* กรุงเทพมหานคร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
- สุดาดวง เรืองรุจิระ (2543) *หลักการตลาด พิมพ์ครั้งที่ 9* สำนักพิมพ์ประกายพริ้ง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
กรุงเทพมหานคร
- สมคิด ทักษิณาวินวาท (2546) *การตลาดผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร* กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- เสรี พงศ์พิศ. (2546) ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไท.
- อารีย์ วิบูลย์พงศ์และคณะ (2541) “ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปพื้นบ้าน” วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อรอนงค์ ธรรมกุล (2541) “ปัจจัยบางประการของคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มและรูปแบบการบริหารจัดการกิจกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภาคเหนือ ตอล่างที่ประสบความสำเร็จ” สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัด เชียงใหม่

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย
เรื่อง

เลขที่แบบสัมภาษณ์

--	--	--

ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนส่งเสริมพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายในจังหวัดที่มีกิจกรรมรูปแบบเดียวกันให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยพัฒนาวิสาหกิจชุมชนระดับพื้นฐานให้ก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงขึ้น

2. คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น ซึ่งจะไม่มีผลกระทบต่อสวัสดิภาพของท่านแต่อย่างใด ดังนั้นจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านได้กรุณาตอบคำถามทุกข้อตรงตามความเป็นจริงที่ปฏิบัติและตรงกับความคิดเห็นของท่าน

3. เลขที่แบบสอบถามมีไว้เพื่อการติดตามแบบสัมภาษณ์เท่านั้น

4. แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

ตอนที่ 2 ระบบการผลิต การตลาดของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

ตอนที่ 3 การดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดตากในการดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

5. ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณท่านที่กรุณาตอบคำถามและให้ความร่วมมือในการจัดเก็บข้อมูลในครั้งนี้

6. ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ตอบฟังแล้วผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ต้องการและเติมข้อความลงในช่องว่างที่เกษตรกรให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้า
เกษตรแปรรูป

1. เพศ [A1]
  - ( ) 1) ชาย   ( ) 2) หญิง
2. อายุ ..... ปี [A2]
3. สถานภาพการสมรส [A3]
  - ( ) 1) โสด   ( ) 2) สมรส
  - ( ) 3) หม้าย   ( ) 4) หย่าร้าง
4. การศึกษา [A4]
  - ( ) 1) ประถมปีที่ 4 - 6   ( ) 2) มัธยมศึกษาตอนต้น
  - ( ) 3) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.   ( ) 4) อนุปริญญา/ปวส.
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน [A5]
6. ระยะเวลาการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ..... ปี [A6]
7. ระยะเวลาในการทำธุรกิจแปรรูปสินค้าเกษตร.....ปี [A7]
8. อาชีพหลักของท่าน [A8]
  - ( ) 1) ทำนา   ( ) 2) ทำไร่
  - ( ) 3) ทำสวนไม้ผล   ( ) 4) ทำสวนผัก
  - ( ) 5) เลี้ยงสัตว์   ( ) 6) รับจ้าง
  - ( ) 7) ค้าขาย   ( ) 8) แปรรูปพืชผักผลไม้คอง เชื่อม แห่ อ้ม กวน หยี
  - ( ) 9) อื่นๆ ระบุ .....
9. อาชีพรอง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
  - ( ) 1) ทำนา [A91]
  - ( ) 2) ทำไร่ [A92]
  - ( ) 3) ทำสวนไม้ผล [A93]
  - ( ) 4) ทำสวนผัก [A94]
  - ( ) 5) เลี้ยงสัตว์ [A95]
  - ( ) 6) รับจ้าง [A96]
  - ( ) 7) ค้าขาย [A97]
  - ( ) 8) แปรรูปพืชผักผลไม้ [A98]
  - ( ) 9) อื่นๆ ระบุ ..... [A99]

10. รายได้ของครัวเรือนทั้งภาคเกษตรและนอกภาคการเกษตร/ต่อปี
จำนวน .....บาท [A10]
11. รายได้จากการผลิตสินค้าโดยรวมของกลุ่มในรอบปี 2548..... บาท [A12]
12. รายได้จากการผลิตสินค้าโดยรวมของกลุ่มในรอบปี 2549.....บาท [A131]
13. รายได้ของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มในรอบปี 2549.....บาท/คน [A132]
14. สาเหตุที่ทำให้ท่านตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
- ( ) 1) พอใจในกิจกรรมกลุ่ม [A141]
  - ( ) 2) ต้องการความรู้ [A142]
  - ( ) 3) ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ [A143]
  - ( ) 4) ได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่น [A144]
  - ( ) 5) อื่น ๆ ระบุ..... [A145]
15. นอกจากนี้ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มใดอีกบ้างในสังคม (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
- ( ) 1) กลุ่มบ้านเกษตรกร กลุ่มสตรี [A151]
  - ( ) 2) กลุ่มสหกรณ์ [A152]
  - ( ) 3) กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน [A153]
  - ( ) 4) กลุ่มอื่นๆ ระบุ..... [A154]
16. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งใดในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน [A16]
- ( ) 1) ประธาน ( ) 2) รองประธาน ( ) 3) เลขานุการ
  - ( ) 4) เภรัญญิก ( ) 5) ประชาสัมพันธ์ ( ) 6) สมาชิก
17. กลุ่มของท่านหาเงินทุนมาจากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
- ( ) 1) กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน [A171]
  - ( ) 2) กู้จากธนาคาร [A172]
  - ( ) 3) สมาชิกลงทุน [A173]
  - ( ) 4) กรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุนงบประมาณ [A174]

ตอนที่ 2 ระบบการผลิตและการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรแปรรูป

2.1 ระบบการผลิตและการควบคุมคุณภาพ

1. การคัดเลือกสถานที่ตั้งอาคารเพื่อผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปกลุ่มพิจารณาคัดเลือกอย่างไร

(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- ( ) 1) ไม่เป็นสถานที่สะสมของที่ใช้แล้ว [B2111]
- ( ) 2) ไม่ใกล้คอกสัตว์และน้ำขัง [B2112]
- ( ) 3) ไม่มีฝุ่น ควัน วัตถุอันตราย [B2113]
- ( ) 4) ดำเนินการคัดเลือกทั้ง 3 ข้อ [B2114]
2. อาคารผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปกลุ่มของท่านเป็นลักษณะใด [B212]
- ( ) 1) แยกจากที่พักอาศัย มีบริเวณเพียงพอสำหรับทุกขั้นตอนในการผลิต
- ( ) 2) อยู่ร่วมกับที่พักอาศัย
3. อาหารแปรรูปที่ท่านผลิตเป็นอาหารที่มีความจำเป็นต้องมี อ.ย. หรือไม่ [B213]
- ( ) 1) มีความจำเป็นเพราะสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค
- ( ) 2) ไม่มีความจำเป็นเพราะขายในชุมชนผู้บริโภคไม่มีความรู้
4. ท่านมีความรู้พื้นฐานด้านการผลิตและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์หรือไม่ [B214]
- ( ) 1) มี ( ) 2) ไม่มี
5. ท่านมีความรับผิดชอบต่อประโยชน์และความปลอดภัยของผู้บริโภคหรือไม่ [B215]
- ( ) 1) มี ( ) 2) ไม่มี
6. ท่านเคยเข้ารับการอบรมเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (จี.เอ็ม.พี.) หรือไม่ [B216]
- ( ) 1) เคย ( ) 2) ไม่เคย
7. ผู้ผลิตอาหารเป็นสื่อที่จะนำโรคและสิ่งปนเปื้อนมาสู่ผู้บริโภค ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
- ( ) 1) อุจจาระร่วง ไข้หวัด วัณโรค [B2171]
- ( ) 2) ไทฟอยด์ ไวรัสตับอักเสบ [B2172]
- ( ) 3) ยาน้ำแมลง สารเคมี [B2173]
- ( ) 4) อื่นๆ ระบุ..... [B2174]
8. ท่านมีความรู้ในเรื่องความปลอดภัยในการเตรียมอาหารและกระบวนการผลิตอาหารที่ถูกต้องหลักสุขภาพหรือไม่ [B218]
- ( ) 1) มี ( ) 2) ไม่มี
9. ท่านคิดว่าควรเตรียมอาหารบน โต๊ะที่มีความสูงจากพื้นไม้ต่ำกว่ากี่เซนติเมตร [B219]
- ( ) 1) 50 ซม. ( ) 2) 60 ซม.
- ( ) 3) 70 ซม. ( ) 4) 80 ซม.

10. กลุ่มมีการบำรุงรักษา ทำความสะอาดอาคารและอุปกรณ์การผลิตอย่างไร [B2110]
 ( ) 1) ไม่มีการบำรุงรักษาและทำความสะอาดในบางครั้ง
 ( ) 2) มีการซ่อมบำรุงรักษาให้มีประสิทธิภาพและทำความสะอาดสม่ำเสมอ
11. ท่านมีประสบการณ์ในการผลิตสินค้าชนิดเดียวกับที่ผลิตร่วมกับกลุ่มใช่หรือไม่ [B2111b]
 ( ) 1) ใช่ ( ) 2) ไม่ใช่
12. ฐานะที่ท่านเป็นผู้ผลิต ท่านคิดว่ามีแรงงานเพียงพอในการผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาดหรือไม่ [B2112b]
 ( ) 1) เพียงพอ ( ) 2) ไม่เพียงพอ
13. มีการจ้างแรงงานหรือไม่ ถ้ามี แรงงานมาจากไหน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 ( ) 1) ไม่มี [B21131]
 ( ) 2) มี จากสมาชิกในกลุ่ม [B21132]
 ( ) 3) มี จากคนในชุมชน [B21133]
 ( ) 4) มี จากคนนอกชุมชน [B21134]
14. ทางกลุ่มจ่ายค่าแรงงานวันละเท่าไรต่อ/คน..... บาท [B2114b]
15. ธุรกิจแปรรูปผลผลิตเกษตรเกี่ยวกับสิ่งใดต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 ( ) 1) ดอง, แช่อิ่ม, เชื่อม, กวน และหยี [B21151]
 ( ) 2) ข้าวเกรียบผักและผลไม้ [B21152]
 ( ) 3) น้ำพริก [B21153]
 ( ) 4) ข้าวซ้อมมือ [B21154]
16. ในท้องถิ่นของท่านมีวัตถุดิบอะไรมากที่สุด [B2116]
 ( ) 1) พืชผัก ( ) 2) ผลไม้
 ( ) 3) ไม่มี ( ) 4) อื่นๆ ระบุ.....
17. ท่านซื้อวัตถุดิบมาจากแหล่งใดเพื่อทำการแปรรูป (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
 ( ) 1) สมาชิก [B21171]
 ( ) 2) หมู่บ้าน ตำบล [B21172]
 ( ) 3) ต่างจังหวัด [B21173]
 ( ) 4) อื่นๆ ระบุ..... [B21174]
18. กลุ่มของท่านมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และฉลากเพื่อจูงใจผู้บริโภคหรือไม่ [B2118]
 ( ) 1) มี ( ) 2) ไม่มี
19. ท่านพอใจในบรรจุภัณฑ์อาหารแปรรูปกลุ่มของท่านหรือไม่ [B2119]
 ( ) 1) พอใจ ( ) 2) ไม่พอใจ

20. ผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูปในกลุ่มของท่านเก็บไว้ได้นานเท่าไร
(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
- ( ) 1) เก็บได้นาน 1 สัปดาห์ [B21201]
 ( ) 2) เก็บได้นาน 2 - 4 สัปดาห์ [B21202]
 ( ) 3) เก็บได้นาน 6 เดือนขึ้นไป [B21203]
 ( ) 4) เก็บได้นาน 1 ปี [B21204]
21. ท่านเคยเข้ารับการอบรมในเรื่องการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการแปรรูปหรือไม่ [B2121]
 ( ) 1) เคย ( ) 2) ไม่เคย
22. ความสามารถในการผลิตสินค้า [B2122]
 ( ) 1) ผลิตสม่ำเสมอตลอดปี
 ( ) 2) ผลิตเฉพาะมีการสั่งซื้อ
 ( ) 3) ผลิตไม่สม่ำเสมอ
 ( ) 4) ผลิตเฉพาะฤดูกาล
23. กำลังการผลิตสินค้าที่ออกสู่ตลาดเพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคหรือไม่ [B2123]
 ( ) 1) เพียงพอ ( ) 2) ไม่เพียงพอ
24. มีการจัดทำแผนการผลิต ชัดเจนหรือไม่ [B2124]
 ( ) 1) ชัดเจน ( ) 2) ไม่ชัดเจน
25. ในการแปรรูปผลผลิตเกษตร กลุ่มของท่านมีการควบคุมคุณภาพอย่างไร [B2125]
 ( ) 1) ไม่มีการควบคุมคุณภาพการผลิต ( ) 2) มีการควบคุมบางขั้นตอน
 ( ) 3) มีการควบคุมคุณภาพตั้งแต่วัตถุดิบจนถึงการบรรจุและส่งตรวจวิเคราะห์
26. กลุ่มมีการขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร อย.และมพช. หรือไม่
 ( ) 1) มี อย.และมพช. [B21261]
 ( ) 2) ไม่มี [B21264]

2.2 ด้านการตลาด

1. กลุ่มกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์โดยวิธี [B221]
 ( ) 1) กำหนดราคาเอง
 ( ) 2) คิดจากต้นทุนการผลิตบวกกำไร 10-20 %
 ( ) 3) เปรียบเทียบจากท้องตลาด
 ( ) 4) ต้นทุนการผลิตและเปรียบเทียบท้องตลาด

2. แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
- 1) ภายในชุมชน [B 2221]
  - 2) ภายในจังหวัด [B 2222]
  - 3) ต่างจังหวัด [B 2223]
  - 4) อื่นๆ ระบุ..... [B 2224]
3. กลุ่มมีการวางแผนการตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
- 1) เพิ่มจำนวนร้านค้าขายส่ง/ปลีก [B2231]
  - 2) กำหนดราคาขายส่ง/ปลีกให้เหมาะสม [B2232]
  - 3) พัฒนาบรรจุภัณฑ์หลายราคา [B2233]
  - 4) ไม่มีการวางแผน [B2234]
4. กลุ่มดำเนินการจำหน่ายสินค้าเกษตรแปรรูปสู่ตลาดในลักษณะใด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
- 1) จำหน่ายเอง [B 2241]
  - 2) ผ่านพ่อค้าคนกลาง [B2242]
  - 3) จำหน่ายผ่านหน่วยงาน [B2243]
  - 4) สื่อต่างๆ [B2244]
5. สมาชิกของกลุ่มท่านได้เข้าร่วมเจรจาธุรกิจกับองค์กรใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
- 1) หน่วยงานราชการ [B2251]
  - 2) รัฐวิสาหกิจและเอกชน [B2252]
  - 3) องค์กรท้องถิ่น [B2253]
  - 4) ทุกองค์กร [B2254]
6. กลุ่มมีจำนวนร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์เป็นของตนเองหรือไม่/จำนวนเท่าไร [B226]
- 1) ไม่มีร้านเป็นของตนเอง 2) มีจำนวน 1 - 2 แห่ง
  - 3) มีจำนวน 2 แห่งขึ้นไป
7. กลุ่มมีการบริการหลังการขายสินค้าหรือไม่ อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
- 1) ไม่มีการบริการลูกค้าหลังขาย [B2271]
  - 2) รับเปลี่ยนสินค้าที่ชำรุดคืน [B2272]
  - 3) ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องผลิตภัณฑ์ [B2273]
8. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของท่านมีการสร้างเครือข่ายหรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
- 1) เครือข่ายแหล่งเรียนรู้ [B2281]
  - 2) เครือข่ายแหล่งวัตถุดิบ [B2282]
  - 3) เครือข่ายด้านการตลาด [B2283]
  - 4) อื่นๆ ระบุ..... [B2284]

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินธุรกิจ
สินค้าเกษตรแปรรูป

1. ท่านมีความคิดเห็นต่อการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มในระดับใด

หัวข้อที่แสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			
	น้อย (1)	ปานกลาง (2)	มาก (3)	
1) ความน่าเชื่อถือและการไว้วางใจในการทำงาน				[C11]
2) การใช้อำนาจในการตัดสินใจในการทำงาน				[C12]
3) ความเป็นกันเองกับสมาชิก				[C13]
4) ความรู้ความสามารถในการบริหารกลุ่ม				[C14]
5) ความรับผิดชอบต่อตำแหน่งหน้าที่				[C15]
6) การแบ่งงานให้สมาชิกช่วยกันทำ				[C16]

2. ท่านคิดว่าคณะกรรมการกลุ่มของท่านมีคุณสมบัติต่อไปนี้ในระดับใด

หัวข้อที่แสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			
	น้อย (1)	ปานกลาง (2)	มาก (3)	
1) การประสานงานระหว่างสมาชิกและหน่วยงานต่างๆ				[C21]
2) ความรับผิดชอบ				[C22]
3) ความเสียสละ				[C23]
4) ความซื่อสัตย์สุจริต				[C24]
5) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				[C25]
6) การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น				[C26]
7) ความยุติธรรม				[C27]

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ของกลุ่มในระดับใด

หัวข้อที่แสดงความคิดเห็น	ระดับการมีส่วนร่วม			
	น้อย (1)	ปานกลาง (2)	มาก (3)	
1) การประชุมกลุ่ม				[C31]
2) การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม				[C32]
3) การร่วมรับความรู้และการฝึกอบรม				[C36]
4) การจัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่ม				[C37]
5) การร่วมผลิตสินค้าและบริการ ของกลุ่ม				[C38]
6) การร่วมจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม				[C39]
7) การร่วมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์				[C310]
8) การเสนอแนวความคิดในการพัฒนากลุ่ม				[C311]

4. การมีส่วนร่วมในการลงทุน การออมเงิน และการรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่มในระดับใด

หัวข้อที่แสดงความคิดเห็น	ระดับการมีส่วนร่วม			
	น้อย (1)	ปานกลาง (2)	มาก (3)	
3) การลงทุน				[C33]
4) การออมเงิน				[C34]
5) การรับบริการสินเชื่อและปัจจัยการผลิตของกลุ่ม				[C35]

5. ท่านคิดว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มในระดับใดต่อไปนี้

หัวข้อที่แสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น			
	น้อย (1)	ปานกลาง (2)	มาก (3)	
1) การอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ				[C41]
2) การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต				[C42]
3) การเยี่ยมชมกลุ่มและสมาชิก				[C43]
4) การสนับสนุนเอกสารความรู้วิชาการ				[C44]
5) การจัดทัศนศึกษาดูงาน				[C45]
7) การประสานงานด้านการตลาด				[C46]
8) การให้สินเชื่อแก่กลุ่ม				[C47]

ตอนที่ 4 . ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1. ท่านคิดว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาเหล่านี้อยู่ในระดับใด

ปัญหา	ระดับใด			
	น้อย (1)	ปานกลาง (2)	มาก (3)	
ความคิดเห็นของสมาชิกในเรื่องปัญหาขาดความรู้				
1) ขาดความรู้เรื่องบรรจุภัณฑ์และฉลาก				[D13]
2) ขาดความรู้การขอขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร				[D14]
3) ขาดความรู้การนำอาหารส่งตรวจวิเคราะห์				[D15]
4) ท่านมีปัญหาเรื่องการทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่มอย่างไร				[D16]
5) ท่านคิดว่าควรแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร				
5.1 จ้างผู้มีความรู้ในหมู่บ้านทำ				[D171]
5.2 คัดเลือกสมาชิกที่มีความสามารถ				[D172]
6) ท่านคิดว่าควรมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิตเกษตรโดยตรงระดับไหน				[D111]
7) ผู้ที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิตเกษตรควรมีองค์ความรู้และความถนัดในเรื่องใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)				
7.1 เรื่องหลักการแปรรูปอาหาร				[D1121]
7.2 เรื่องเทคโนโลยีการผลิตอาหารแปรรูป				[D1122]
7.3 เรื่องการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์				[D1123]
8) หากขาดเจ้าหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ตามข้อ 12 ท่านควรทำอย่างไร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)				
8.1 ประสานงานบุคคลภายนอกที่มีความรู้				[D1131]
8.2 หาวิทยากรจากกลุ่มอื่นที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน				[D1132]
8.3 อยู่เฉย ๆ ไม่ต้องสนใจ				[D1133]
ความคิดเห็นสมาชิกเรื่องปัญหากล้าการผลิต				
9) ท่านมีปัญหาในเรื่องกล้าการผลิตไม่ทันระดับไหน				[D18]
10) ท่านมีปัญหาเรื่องการตลาดระดับไหน				[D19]
11) ท่านต้องการเครือข่ายทางการตลาดระดับไหน				[D110]

2. ท่านคิดว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับใด

ปัญหา	มีระดับใด			
	น้อย (1)	ปานกลาง (2)	มาก (3)	
1) สมาชิกขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม				[D21]
2) สมาชิกขาดความรับผิดชอบต่อกัน				[D22]
3) มีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม				[D23]
4) สมาชิกไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม				[D24]
5) สมาชิกขาดความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน				[D25]
6) การเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนต่างๆ ในกลุ่ม				[D26]
7) มีส่วนร่วมในการจำหน่ายและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม				[D27]
8) ขาดความร่วมมือจากสมาชิกในการดำเนินงานกลุ่ม				[D31]
9) ขาดการแนะนำและเอาใจใส่จากหน่วยงานต่างๆ				[D33]
10) ขาดความรู้ในการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม				[D34]
11) ขาดความรู้ด้านการบริหารกลุ่ม				[D351]
12) ขาดความรู้ด้านการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม				[D352]

3. ท่านคิดว่าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาด้านเงินทุนและอุปกรณ์อยู่ในระดับใด

ปัญหา	มีระดับใด			
	น้อย (1)	ปานกลาง (2)	มาก (3)	
1) ขาดแคลนเงินทุน วัสดุ-อุปกรณ์ ในการดำเนินกิจกรรม				[D32]

4. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

4.1 ข้อเสนอแนะเรื่องระบบการผลิต

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 ข้อเสนอแนะเรื่อง การตลาด

.....

.....

.....

.....

.....

4.3 ข้อเสนอแนะเรื่อง การดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

.....

4.4 ข้อเสนอแนะเรื่อง การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม
นางไพรินทร์ กล้าโกชน์
ตำแหน่ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 7 ว
สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก

ภาคผนวก ข
แสดงรายชื่ออาหาร 57 ชนิด

5. รายชื่ออาหาร 57 ชนิดที่บังคับให้ปฏิบัติตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 193) พ.ศ. 2543 เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตและการเก็บรักษาอาหาร

1. อาหารทารกและอาหารสูตรต่อเนื่องสำหรับทารกและเด็ก
2. อาหารเสริมสำหรับทารกและเด็กเล็ก
3. นมดัดแปลงสำหรับทารกและนมดัดแปลงสูตรต่อเนื่องสำหรับทารกและเด็กเล็ก
4. น้ำแข็ง
5. น้ำบริโภคในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท
6. เครื่องดื่มในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท
7. อาหารในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท
8. นมโค
9. นมเปรี้ยว
10. ไอศกรีม
11. นมปรุงแต่ง
12. ผลิตภัณฑ์ของนม
13. วัตถุเจือปนอาหาร
14. สีผสมอาหาร
15. วัตถุที่ใช้ปรุงแต่งรสอาหาร
16. โซเดียมซัลเฟตและอาหารที่มีโซเดียมซัลเฟต
17. อาหารสำหรับผู้ที่ต้องการควบคุมน้ำหนัก
18. ชา
19. กาแฟ
20. น้ำปลา
21. น้ำที่เหลือจากการผลิตโมโนโซเดียมกลูตาเมต
22. น้ำแร่ธรรมชาติ
23. น้ำส้มสายชู
24. น้ำมันและไขมัน
25. น้ำมันถั่วลิสง
26. ครีม

27. น้ำมันเนย
28. เนย
29. เนยแข็ง
30. เนยใสหรือกี้
31. เนยเทียม
32. อาหารกึ่งสำเร็จรูป
33. ซอสบางชนิด
34. น้ำมันปาล์ม
35. น้ำมันมะพร้าว
36. เครื่องดื่มเกลือแร่
37. น้ำมันถั่วเหลืองในภาชนะบรรจุปิดสนิท
38. ซีอิ๊วโกเลต
39. แยม เยลลี่ มาร์มาเลด ในภาชนะบรรจุปิดสนิท
40. อาหารที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ
41. ไข่เยี่ยวม้า
42. รอยัลเยลลี่และผลิตภัณฑ์รอยัลเยลลี่
43. ผลิตภัณฑ์ปรุงรสที่ได้จากการย่อยโปรตีนของถั่วเหลือง
44. น้ำผึ้ง
45. ข้าวเติมวิตามิน
46. แป้งข้าวกล้อง
47. น้ำเกลือปรุงอาหาร
48. ซอสในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท
49. ขนมปัง
50. หมากฝรั่งและลูกอม
51. วัสดุสำเร็จรูปและขนมเยลลี่
52. อาหารที่มีวัตถุที่ใช้เพื่อรักษาคุณภาพหรือมาตรฐานของอาหารรวมอยู่ในภาชนะบรรจุ
53. ผลิตภัณฑ์กระเทียม
54. ผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์
55. วัตถุแต่งกลิ่นรส
56. อาหารที่มีส่วนผสมของว่านหางจระเข้

57. อาหารแช่เยือกแข็ง

หมายเหตุ : * หมายถึง ยกเว้นที่มีสถานที่ผลิตที่ไม่เข้าลักษณะเป็นโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางไพรินทร์ กล้าโกชน์
วัน เดือน ปีเกิด	26 ธันวาคม พ.ศ. 2498
สถานที่เกิด	อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี คหกรรมศาสตรบัณฑิต (โภชนาการชุมชน) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปี พ.ศ. 2527
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก อำเภอเมือง จังหวัดตาก
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 7 ว